

باسمه تعالی

بررسی وضعیت تجارت ایران با اتحادیه اروپا

(ویرایش دوم)

شهریورماه ۱۳۹۷

فهرست مطالب

خلاصه مدیریتی	۴
بخش اول: بررسی وضعیت اقتصادی اتحادیه اروپا در مقایسه با جهان	۶
مقدمه	۷
جمعیت	۹
تولید ناخالص داخلی	۹
رشد اقتصادی	۱۰
سرنانه تولید ناخالص داخلی	۱۱
صادرات و واردات کالا	۱۲
واردات نفت	۱۳
تراز تجاری	۱۵
حجم بدهی خارجی	۱۶
جایگاه واحد پول اتحادیه اروپا (یورو) در جهان	۱۷
بخش دوم: مقایسه اقتصاد ایران و اتحادیه اروپا	۱۹
مقدمه	۲۰
جمعیت	۲۰
تولید ناخالص داخلی	۲۲
رشد اقتصادی	۲۴
سرنانه تولید ناخالص داخلی	۲۶
صادرات کالا	۲۸
واردات از جهان	۳۲
تجارت نفت	۳۳
تراز تجاری	۳۴

بخش سوم: وضعیت صادرات ایران به اتحادیه اروپا ۳۶

مقدمه ۳۷

مهمترین محصولات صادرشده به اتحادیه اروپا ۳۸

تنوع کالاهای مبادله شده بین ایران و اتحادیه اروپا ۳۹

دسته‌بندی کالاهای صادرشده از نظر ارزش افزوده ۴۱

ظرفیت بازار اتحادیه اروپا برای توسعه صادرات ایران ۴۲

بررسی روند صادرات ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته ۴۴

صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته ۴۵

مهمترین شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا ۴۶

صادرات نفت به اعضای اتحادیه اروپا ۴۷

بررسی تاثیر تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر صادرات ایران به اتحادیه اروپا ۴۸

بخش چهارم: وضعیت واردات ایران از اتحادیه اروپا ۵۲

مقدمه ۵۳

بررسی کیفیت کالاهای وارد شده از حوزه‌ی اتحادیه اروپا ۵۳

تنوع واردات از اتحادیه اروپا در مقایسه با سایر نقاط جهان ۵۵

دسته بندی کلی تر کالاهای واردشده از اتحادیه اروپا ۵۷

۳ محصول با بیشترین واردات از مهمترین شرکای تجاری اتحادیه اروپا ۵۹

بررسی تاثیرات تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر واردات از اتحادیه اروپا ۶۰

بررسی توانایی ایران در تولید و صادرات کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا ۶۵

بخش پنجم: کلیات روابط تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا ۶۶

جمع بندی ۷۰

خلاصه مدیریتی

اتحادیه اروپا به مجموعه‌ای از ۲۸ کشور اروپایی شامل برترین قدرتهای اقتصادی اروپا گفته می‌شود که در قالب یک نهاد چند ملیتی متحد شده‌اند. سیاست‌ها و قوانین اعضای اتحادیه اروپا در بخش‌های تجارت، کشاورزی و مهاجرت به صورت یکسان و از سوی نمایندگان کشورهای عضو تعیین می‌شود. به همین دلیل اعضای اتحادیه اروپا مستقلاً قادر به تصمیم‌گیری درباره روابط تجاری دوجانبه با دیگران نیستند و لازم است این کشورها را به صورت یک مجموعه واحد در نظر گرفت.

جمعیت ساکن در این منطقه برابر ۵۱۲ میلیون نفر است که از این لحاظ پس از چین و هند با اختلاف زیاد در جایگاه سوم جهان قرار می‌گیرد. این اتحادیه پس از چین دومین قدرت بزرگ اقتصادی جهان بر اساس تولید ناخالص داخلی (شاخص برابری قدرت خرید) محسوب می‌شود. تولید ناخالص داخلی این منطقه در سال ۲۰۱۷ برابر ۲۲ تریلیون دلار بوده است. در همین سال چین و آمریکا که هم‌اکنون رتبه‌های اول و سوم را در جهان دارند به ترتیب ۲۵,۲ و ۲۰,۴ تریلیون دلار تولید ناخالص داخلی داشته‌اند.

همچنین اتحادیه اروپا به لحاظ صادرات پس از چین و به لحاظ واردات پس از آمریکا جایگاه دوم را در جهان دارد. حجم صادرات اعضای اتحادیه اروپا به خارج از این منطقه در سال ۲۰۱۷ برابر ۲,۲ تریلیون دلار و حجم واردات آن برابر ۲,۴ تریلیون دلار بوده است.

اعضای اتحادیه اروپا به لحاظ اقتدار اقتصادی و صنعتی در سطوح گوناگونی هستند و بعضاً اختلاف زیادی با یکدیگر دارند که همین مسئله، تبدیل به یک چالش برای ادامه حیات این نهاد چند ملیتی شده است. آلمان در میان اعضای اتحادیه اروپا در بسیاری از شاخص‌های اقتصادی کلان، با اختلاف زیاد جایگاه اول را دارد. پس از آلمان کشورهای فرانسه، انگلیس و ایتالیا قدرتهای اقتصادی برتر اتحادیه اروپا محسوب می‌شوند.

ایران در مقایسه با اعضای اتحادیه اروپا با ۱۷۴۹ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی با فاصله کمی پس از اسپانیا رتبه ششم را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۶ آلمان، فرانسه و هلند در میان اعضای اتحادیه اروپا بیشترین صادرات را به ایران داشته‌اند. واردات اعضای اتحادیه اروپا از ایران در مقایسه با سایر شرکای بزرگ تجاری ایران، بسیار کم بوده به طوری که ایتالیا با رقم ۴۲۳ میلیون دلار اولین مقصد صادرات ایران به اتحادیه اروپا و چهاردهمین مقصد صادرات ایران بوده است.

ایران در سال گذشته بالغ بر ۱,۵ میلیارد دلار کالای غیرنفتی به اتحادیه اروپا صادر کرده است. این رقم، ۳ درصد از کل صادرات غیر نفتی ۴۷ میلیارد دلاری ایران را تشکیل می‌دهد و در برابر کل واردات اتحادیه اروپا تقریباً صفر محسوب می‌شود.

همچنین حجم کل صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ برابر ۴۳ میلیارد دلار بوده است که ۲۷,۶ درصد از آن به چین، ۲۳ درصد به اتحادیه اروپا و ۲۱,۳ درصد آن به هند صادر شده است. در نتیجه اتحادیه اروپا با رقم ۹,۸ میلیارد دلار، دومین مقصد

صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ بوده است. در مقابل، حجم واردات ایران از اتحادیه اروپا در سال گذشته برابر ۱۲,۱ میلیارد دلار بوده است. این مبلغ ۲۲,۳ درصد از کل واردات ایران را تشکیل می‌دهد.

این آمارها نشان می‌دهد بیشترین وابستگی میان ایران و اتحادیه اروپا، صادرات نفت ایران و واردات محصول از اتحادیه اروپا است؛ با این وجود، اتحادیه اروپا هیچگاه بازار غیرنفتی خود را به روی ایران نگشوده و در مقابل، همواره از مزیت صادرات محصول به ایران استفاده کرده است. همچنین بررسی‌ها حاکی از آن است که چه در صادرات نفت و چه در واردات محصولات مشابهی که از اروپا وارد می‌شود، ایران می‌تواند شرکای دیگری برای خود انتخاب کند.

در بخش اول این گزارش اتحادیه اروپا به طور مختصر معرفی شده و در شاخص‌هایی مانند جمعیت، تولید ناخالص داخلی، حجم صادرات، حجم واردات، مصرف نفت و جایگاه واحد پول رسمی، با بزرگترین قدرتهای اقتصادی جهان مقایسه شده است.

در بخش دوم این گزارش وضعیت ایران و اعضای اتحادیه اروپا در شاخص‌های گوناگون اقتصادی و تجاری مورد مقایسه قرار گرفته است.

بخش سوم این گزارش به تجزیه و تحلیل صادرات ایران به اتحادیه اروپا اختصاص دارد. در این بخش مهمترین واردکنندگان نفت و کالاهای غیر نفتی ایران از اعضای اتحادیه اروپا معرفی شده‌اند، کالاهای غیر نفتی صادر شده به لحاظ قیمت و ارزش افزوده دسته‌بندی شده و روند ۱۰ ساله صادرات ایران به اتحادیه اروپا به صورت کلی و همچنین به تفکیک گروه‌های کالایی اصلی مورد بررسی قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل واردات ایران از اتحادیه اروپا و مشخص کردن سهم هر یک از اعضای اتحادیه اروپا از واردات ایران، در بخش چهارم این گزارش انجام شده است. روند ۱۰ ساله واردات ایران از اتحادیه اروپا و همچنین تاثیر تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ بر واردات ایران از اتحادیه اروپا در این بخش بررسی شده است.

بخش پایانی این گزارش به دلیل تاثیر شدید روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا از سیاستهای آمریکا، به معرفی کلیات روابط تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا اختصاص دارد. وابستگی شدید قدرتهای بزرگ اتحادیه اروپا به بازار آمریکا از نکات مهم این فصل است که بدان پرداخته شده است.

بخش اول: بررسی وضعیت اقتصادی اتحادیه اروپا در مقایسه با جهان

مقدمه

اتحادیه اروپا یک نهاد چند ملیتی متشکل از ۲۸ کشور اروپایی است که شامل برترین قدرتهای اقتصادی این قاره می‌شود. ریشه شکل گیری اتحادیه اروپا دو معاهده تجاری به نام‌های «پیمان پاریس» و «پیمان رم» بود که به ترتیب در سالهای ۱۹۵۲ و ۱۹۵۷ میان کشورهای آلمان غربی، فرانسه، ایتالیا و بنلوکس (هلند، بلژیک و لوکزامبورگ) منعقد شد.

به موجب این توافقنامه ها، دو سازمان «ذغال سنگ و فولاد اروپا» و «جامعه اقتصادی اروپا» تشکیل شد. پس از آن به تدریج کشورهای دیگر به جامعه اقتصادی اروپا پیوستند و سرانجام در سال ۱۹۹۳ با انعقاد پیمانی موسوم به «پیمان اتحادیه اروپا» میان اعضای جامعه اقتصادی اروپا، نظام کنونی اتحادیه اروپا پدید آمد.

۲۸ عضو اتحادیه اروپا عبارتند از: آلمان، فرانسه، انگلیس، ایتالیا، اسپانیا، پرتغال، هلند، لهستان، دانمارک، سوئد، فنلاند، ایرلند، استونی، اسلوونی، اسلواکی، اتریش، لاتویا (لتونی)، لیتوانی لوکزامبورگ، کروواسی، یونان، بلغارستان، مجارستان، جمهوری چک، بلژیک، رومانی، مالت و قبرس. سوئیس و نروژ از مهمترین کشورهای اروپایی هستند که به عضویت اتحادیه اروپا در نیامده‌اند.

این کشورها با ۴,۵ میلیون کیلومتر مربع مساحت، حدود ۳ درصد از خشکی های زمین و با ۵۱۲,۵ میلیون نفر جمعیت، ۷ درصد از جمعیت جهان را در اختیار دارند. به لحاظ امکانات طبیعی منطقه اتحادیه اروپا در سرزمینی حاصلخیز و پر آب واقع شده است که به همین دلیل از سالیان دور محل تشکیل تمدنهای انسانی بوده و صنعت کشاورزی و دام پروری در آنجا رونق زیادی دارد.

حدود ۴۳ درصد از کل خشکی‌های اتحادیه اروپا مربوط به زمین‌های کشاورزی است. دسترسی زیاد و آسان به آبهای آزاد، رودهای پر آب و قابل کشتیرانی، مرز زمینی با قاره آسیا و نزدیکی جغرافیایی به مناطق پرجمعیت آفریقا شرایط را برای رونق تجارت در این خطه مهیا کرده است. جاذبه‌های گردشگری فراوان منطقه اتحادیه اروپا مانند سواحل زیبای مدیترانه، ورزشگاه‌های زمستانی در کوه‌های آلپ، بناهای تاریخی در یونان و ایتالیا و همچنین نمایشگاه‌ها، موزه‌ها و مراکز فرهنگی موجب سفر سالیانه خیل عظیمی از گردشگران به آنجا می‌شود.

قدرتهای برتر تشکیل دهنده اتحادیه اروپا یعنی آلمان، فرانسه، انگلیس، ایتالیا و اسپانیا عمدتاً از پیشروان علم و فناوری هستند و نقش زیادی در توسعه علوم فنی در عصر حاضر ایفا نموده‌اند. این کشورها تا چندی پیش بخش بزرگی از کره زمین را در سلطه و استعمار خویش داشتند و منابع زیادی را از مستعمرات خود غارت کردند و به همین واسطه به ثروت مورد نیاز برای پیشرفت و توسعه دست یافتند. شاخص های علم و فناوری، توسعه انسانی و رفاه اجتماعی در قدرتهای برتر اتحادیه اروپا که اکثر جمعیت آن را تشکیل می‌دهند در سطح بالایی نسبت به سایر نقاط جهان قرار دارد.

اتحادیه اروپا به نسبت صنایع بزرگی که در اختیار دارد، منابع خام اندکی را در اختیار دارد که به همین دلیل شدیداً وابسته به واردات مواد خام از جمله نفت است.

از ویژگی‌های مهم دیگر اتحادیه اروپا ایجاد یک پول مشترک به نام یورو است که هم اکنون در کشورهای آلمان، فرانسه، ایتالیا، هلند، اسپانیا، پرتغال، بلژیک، فنلاند، اتریش، استونی، اسلوواکی، اسلوونی، استونی، ایرلند، قبرس، لتونی، لوکزامبورگ، لیتوانی، مالت و یونان به عنوان پول رسمی به کار گرفته می‌شود. یورو پس از دلار بزرگترین واحد پولی به لحاظ میزان تبادلات در جهان محسوب می‌شود.

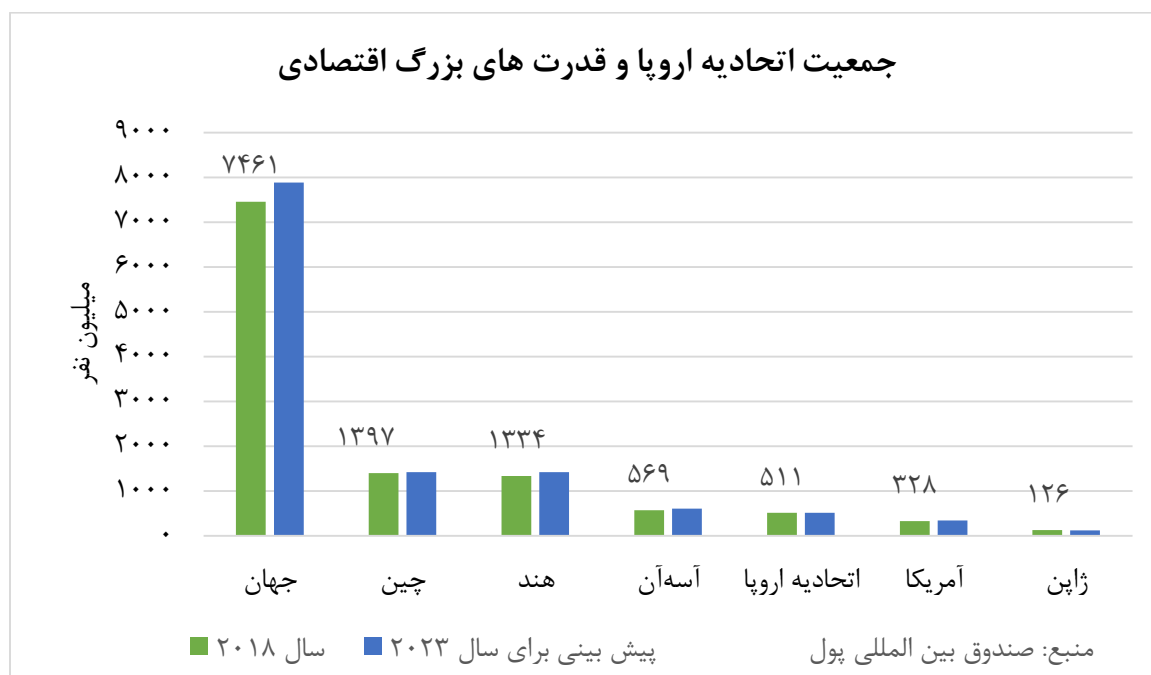
ناهمگونی در سرعت پیشرفت و قدرت اقتصادی اعضای اتحادیه اروپا سبب شده است که مشکلات زیادی برای ادامه حیات این نهاد چند ملیتی پدید آید.

فاصله اعضای اتحادیه اروپا در برخی شاخص‌های اقتصادی بسیار زیاد است و پیوسته بر قدرت اقتصادی و صنعتی آلمان نسبت به سایرین افزوده می‌شود؛ که این مسئله افزایش نفوذ و قدرت تصمیم‌گیری این کشور نسبت به سایرین را در پی داشته است. شاید به همین خاطر باشد که انگلیس قبل از رسیدن به چنین وضعی تصمیم به خروج از اتحادیه اروپا گرفته است. ایتالیا نیز چندی است که نشانه‌هایی مبنی بر تمایل به خروج از اتحادیه اروپا از خود بروز می‌دهد.

جمعیت

بی شک یکی از عوامل مهم رشد اقتصادی جمعیت است. نرخ بالای رشد اقتصادی در چین و هند به عنوان پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان و همچنین پیش‌بینی‌هایی که توسط پژوهشگران اقتصادی درباره آینده اقتصادی جهان انجام شده است، موید نقش بسیار مهم جمعیت در رشد اقتصادی است.

در نمودار زیر جمعیت اتحادیه اروپا و بعضی قدرت‌های برتر اقتصادی در جهان مقایسه شده است:

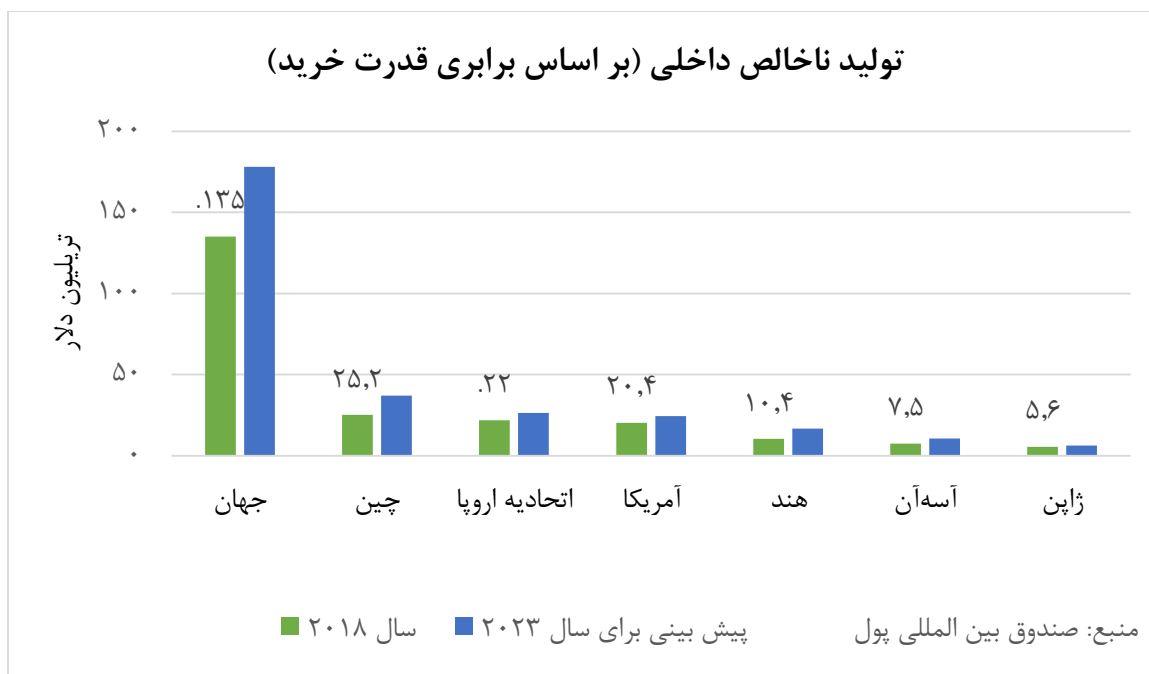

تولید ناخالص داخلی

امروزه تولید ناخالص داخلی اولین شاخصی است که برای توصیف قدرت اقتصادی یک کشور یا مجموعه کشورها بیان می‌شود. تولید ناخالص داخلی به معنای مجموع ارزش‌های اقتصادی تولید شده در یک کشور در طول یک سال است.

برای مقایسه تولید ناخالص داخلی کشورها لازم است که این شاخص با کمیت یکسانی بیان شود. بنابراین لازم است تولید ناخالص داخلی کشورها که بر اساس پول ملی هر کشور محاسبه می‌شود، به نحوی به یک ارز واسطه برگردان شود. این کار یا بر اساس نرخ تبدیل ارز به دلار صورت می‌گیرد که روش دقیقی نیست و تنها در ارتباط با مبادلات خارجی اهمیت پیدا می‌کند. و یا بر اساس برابری قدرت خرید با دلار انجام می‌شود که در این صورت تصویر دقیقتری از تولیدات سالانه ارزش اقتصادی در یک کشور را ارائه می‌دهد.

به همین دلیل در این گزارش از آمار تولید ناخالص داخلی بر اساس برابری قدرت خرید استفاده شده است. در نمودار زیر ارزیابی میزان تولید ناخالص داخلی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۸ و همچنین پیش‌بینی آن برای سال ۲۰۲۳ نمایش داده شده است.

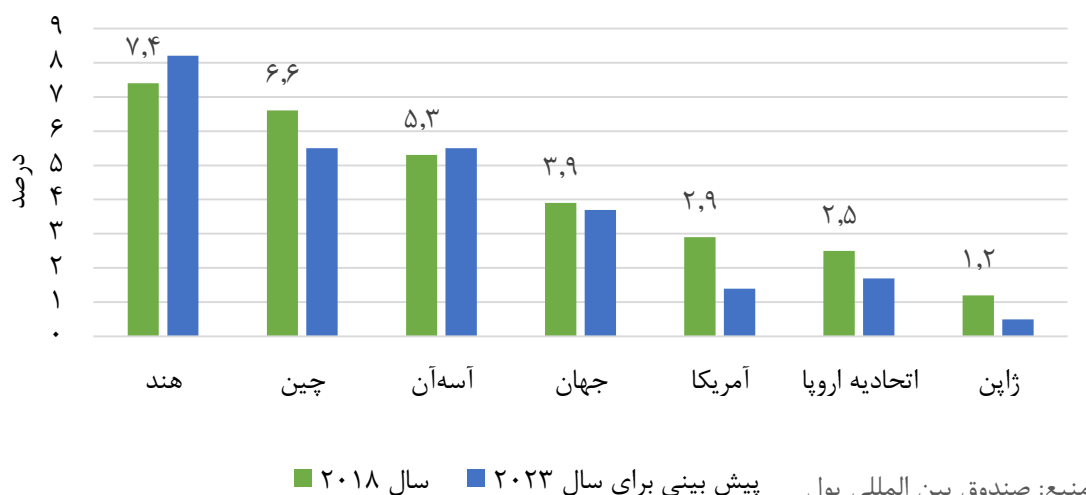
رشد اقتصادی

رشد سالانه تولید ناخالص داخلی (رشد اقتصادی) در اغلب کشورهای توسعه یافته پائین است؛ زیرا بسیاری از ظرفیتهای بازار و اقتصاد این کشورها فعال شده است در حالی که اقتصادهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه اغلب از رشد اقتصادی چند برابری نسبت به توسعه یافته ها برخوردارند.

این واقعیت گویای آن است که کشوری مثل چین که در حال حاضر اقتصاد بزرگتری نسبت به اتحادیه اروپا دارد، در سالهای آینده فاصله بیشتری با این قدرت اقتصادی پیدا خواهد کرد. هند نیز از قدرتهای بزرگی است که بنا بر پیش بینی های صورت گرفته در آینده نزدیک، اتحادیه اروپا را پشت سر خواهد گذاشت.

در نمودار زیر میزان رشد تولید ناخالص داخلی قدرتهای بزرگ اقتصادی نمایش داده شده است:

رشد تولید ناخالص داخلی

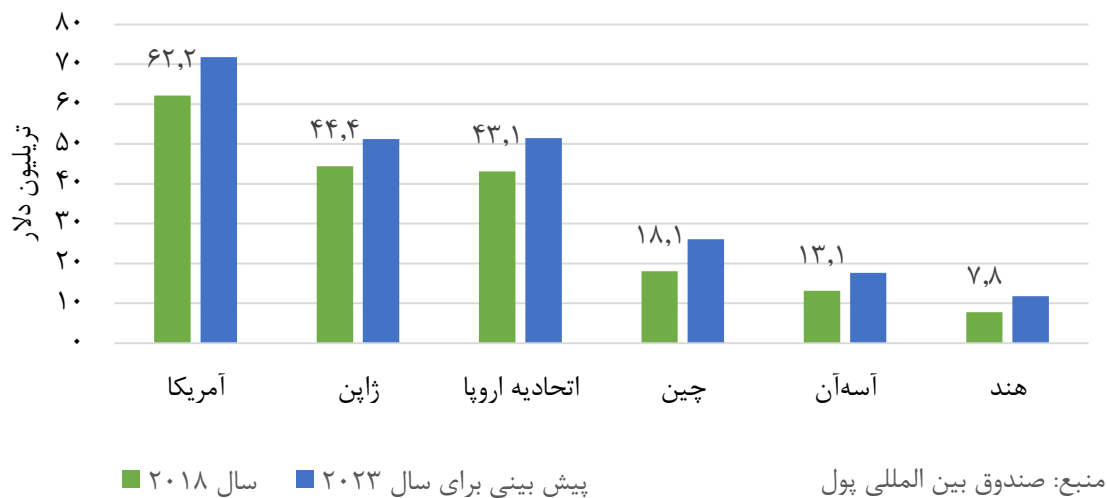
همانطور که مشاهده می شود بیشترین رشد اقتصادی مربوط به قدرتهای نوظهور و در حال توسعه است. هند و آسه آن مطابق پیش بینی صندوق بین المللی پول در پنج سال آینده شاهد افزایش رقم رشد تولید ناخالص داخلی خود خواهند بود در حالی که این رقم برای اتحادیه اروپا کاهش خواهد یافت و برای آمریکا و ژاپن به کمتر از نصف حال حاضر خواهد رسید.

سرانه تولید ناخالص داخلی

از شاخص هایی که برای تخمین میزان ثروت و رفاه عموم مردم در یک کشور به کار برده می شود شاخص «سرانه تولید داخلی» است که از تقسیم تولید ناخالص داخلی بر جمعیت به دست می آید. بالا بودن شاخص سرانه تولید ناخالص داخلی به همراه جمعیت زیاد در یک کشور به معنای قدرت بالای اقتصاد آن کشور در تولید و رفاه اجتماعی خواهد بود.

در نمودار زیر وضعیت هریک از قدرتهای اقتصادی مورد بحث در این شاخص نمایش داده شده است:

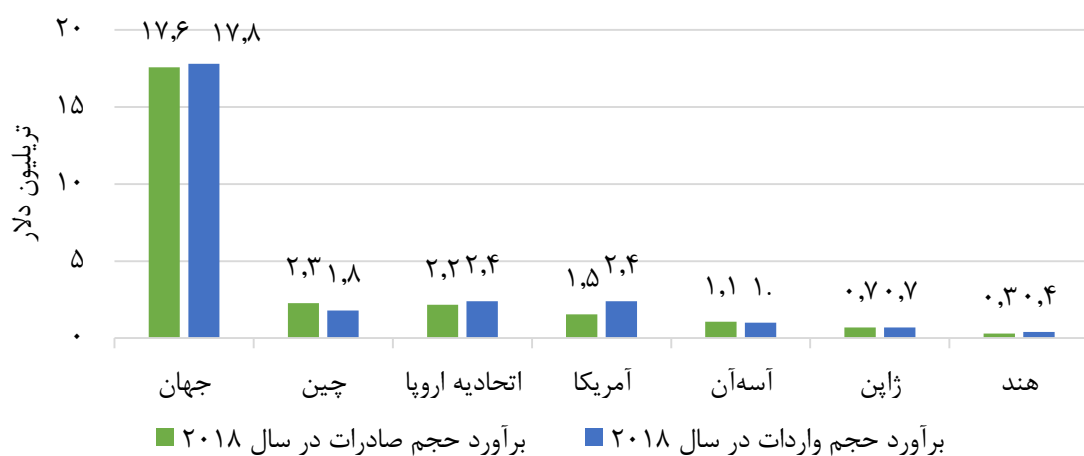
سرانه تولید ناخالص داخلی (بر اساس برابری قدرت خرید)

صادرات و واردات کالا

حجم بالای صادرات یک کشور حاکی از قدرت تولید و رقابت پذیری تولیدات آن کشور است. میزان صادرات و واردات یک کشور با میزان اثرگذاری و اثرپذیری از تحولات اقتصادی شرکای تجاری آن کشور رابطه مستقیمی دارد. بنابراین اگر حجم صادرات و واردات یک کشور در مقیاس جهانی و بزرگ باشد، نقش آن کشور در تحولات اقتصادی جهان بزرگ خواهد بود. اتحادیه اروپا به صورت واحد دومین صادرکننده بزرگ دنیا محسوب می شود.

حجم واردات و صادرات کالا در سال ۲۰۱۷

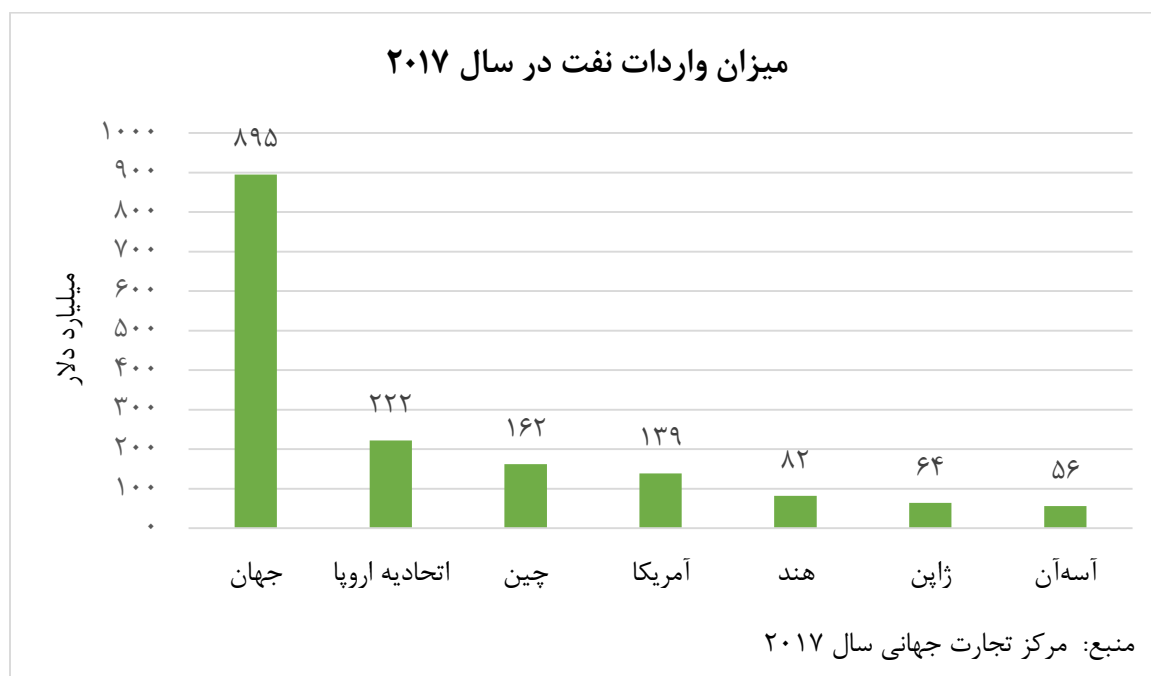
واردات نفت

نفت در دنیای امروزی نیاز حیاتی تمامی ابرقدرت‌های اقتصادی محسوب می‌شود. این مسئله برای کشورهای صادرکننده نفت بسیار حائز اهمیت است. در صورتی که صادرکنندگان نفت بتوانند نیاز خود را به درآمدهای حاصل از فروش نفت مرتفع کنند می‌توانند امتیازات زیادی را از واردکنندگان بزرگ نفت دریافت کنند. امتیازاتی مانند انتقال فناوری و صنایع مادر، سرمایه‌گذاری و فروش صنایع راهبردی از این قبیل هستند.

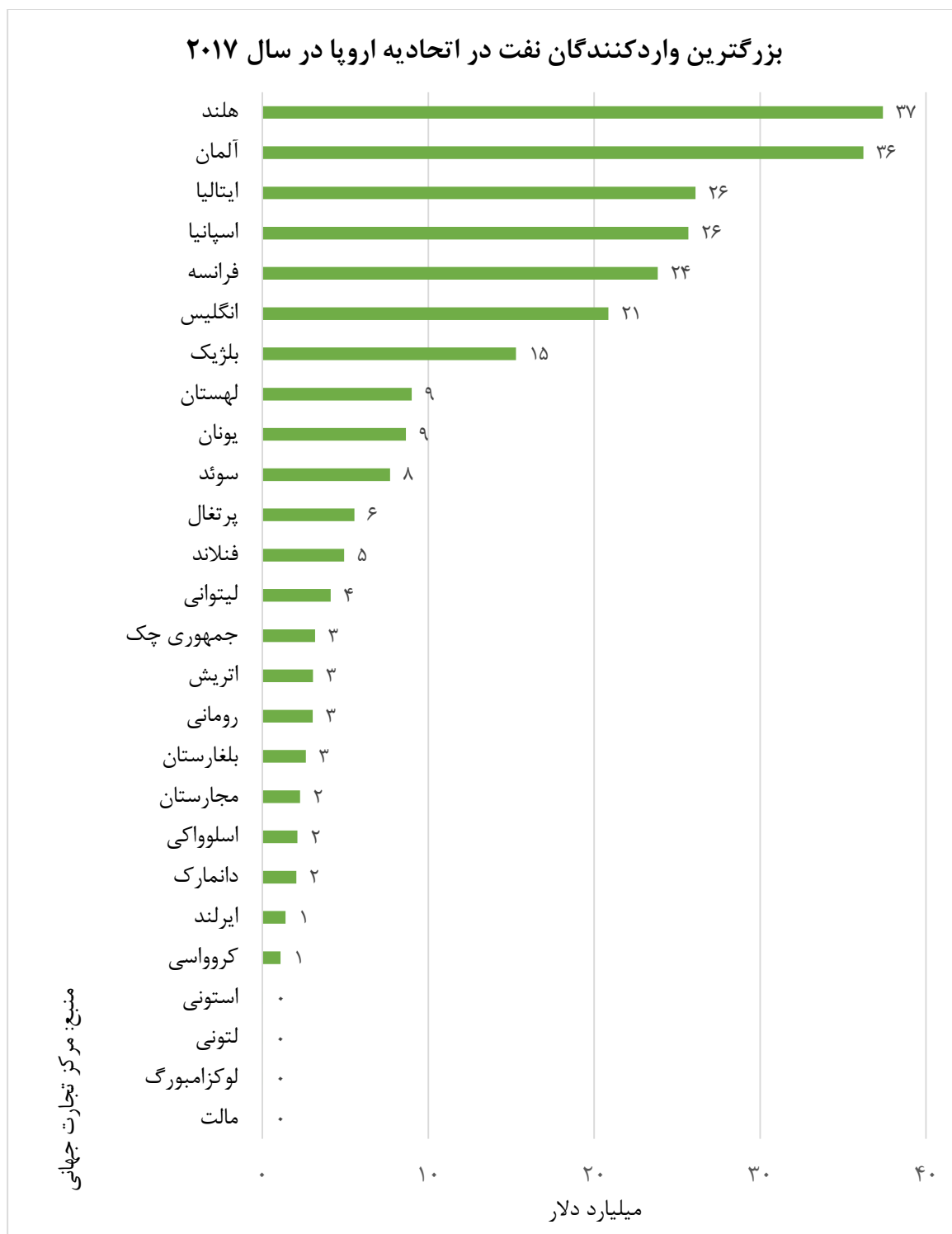
مطابق نمودار زیر اتحادیه اروپا با رقم ۲۲۲ میلیارد دلار بزرگترین واردکننده نفت در دنیا به حساب می‌آید. البته برخی اعضای اتحادیه اروپا مانند انگلیس و هلند اقدام به تولید و صادرات نفت می‌کنند اما صادرات ۲۸ میلیارد دلاری نفت توسط آنها تنها ۱۳ درصد از نیاز اتحادیه اروپا به نفت را تامین می‌کند.

اتحادیه اروپا به خوبی نسبت به این نقطه ضعف خود آگاه است و از حدود ۴۰ سال پیش سرمایه‌گذاری زیادی در بخش انرژی‌های تجدیدپذیر انجام داده است. اتحادیه اروپا طی ۴۰ سال گذشته میزان تولید برق خود از ذغالسنگ، نفت و گاز را از ۴۱ درصد به ۷۶ درصد از کل رسانده است. استفاده از برق هسته‌ای هرچند در سالهای اخیر رشدی نداشته است اما طی ۴۰ سال گذشته از ۷ درصد به ۲۶ درصد رسیده است.

در نمودار زیر میزان واردات نفت توسط قدرتهای بزرگ اقتصادی نمایش داده شده است.

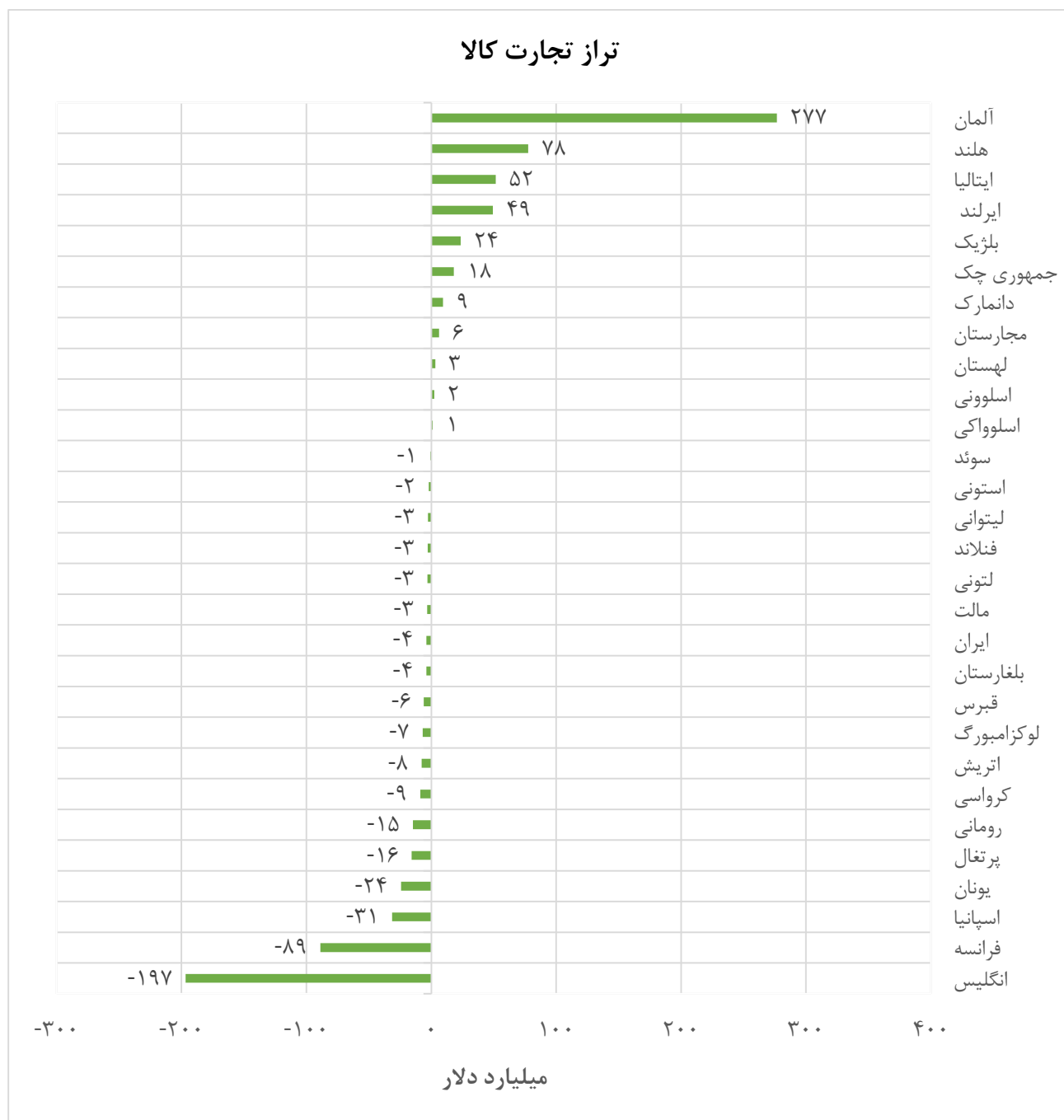
اعضای اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۷ به میزان ۲۲۲ میلیارد دلار نفت وارد کرده‌اند. هلند، آلمان و ایتالیا در صدر فهرست واردکنندگان نفت در اتحادیه اروپا قرار دارند.

کشور روسیه در سال ۲۰۱۷ با تامین ۲۹ درصد از نفت مورد نیاز اعضای اتحادیه اروپا بزرگترین صادرکننده نفت به حوزه اتحادیه اروپا محسوب می‌شود. بنابراین اتحادیه اروپا به منظور تامین امنیت انرژی خود نیاز شدیدی به تعامل با روسیه دارد. نروژ، هلند و قزاقستان پس از روسیه بیشترین نفت را به اتحادیه اروپا صادر می‌کنند.

تراز تجاری

تراز تجاری اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۷ برابر منفی ۲۰۰ میلیارد دلار بوده است. نقش قدرتهای اقتصادی اتحادیه اروپا در این تراز منفی بسیار متفاوت است؛ به طوری که برخی اعضا مانند آلمان تراز بسیار بالایی دارند و برخی دیگر مانند انگلیس به شدت دچار کسری تجاری هستند. در نمودارهای زیر اعضای اتحادیه اروپا با تراز تجاری مثبت و منفی را مشاهده می شود. مطابق آمار گمرک ایران تراز تجاری کشور در سال ۱۳۹۶ برابر منفی ۴ میلیارد دلار بوده است.

اگر تجارت خدمات نیز محاسبه شود، وضعیت تا حدی متفاوت می‌شود. با این شرایط آلمان با مازاد تجاری ۲۵۷ میلیارد دلار کماکان صدر نشین جدول تراز تجاری اتحادیه اروپا است و فرانسه و انگلیس به ترتیب با منفی ۸۰ و منفی ۶۱ میلیارد دلار در قعر جدول تراز تجاری اعضای اتحادیه اروپا قرار دارند.

حجم بدهی خارجی

منظور از بدهی خارجی مجموع پول‌هایی است که توسط بخش‌های گوناگون خصوصی و دولتی یک کشور از دولتهای خارجی، شرکت‌های خارجی و یا نهادهای بین‌المللی قرض گرفته می‌شود. بسیاری از کشورهای توسعه یافته اقتصاد خود را با استفاده از وام‌های خارجی بنا کرده اند و در صورتی که وام دهندگان قصد خروج سرمایه های خود را داشته باشند، کشورهای قرض گیرنده با بحران مواجه خواهند شد.

بحران مالی جنوب شرق آسیا که به دلیل خروج سرمایه از اقتصادهای قدرتمند آن منطقه ایجاد شد، نمونه‌ای از مشکلاتی است که ممکن است گریبان گیر کشورهای مقروض شود و حتی آنها را به ورشکستگی بکشاند.

اعضای اتحادیه اروپا در میان کشورهای جهان بدترین وضعیت را در بدهی خارجی دارند. نسبت بدهی خارجی به تولید ناخالص داخلی در اکثر این کشورها بیش از ۱۰۰ درصد است. انگلیس با ۸۴۷۶ میلیارد دلار بدهی خارجی، به لحاظ حجم بدهی پس از آمریکا در جایگاه دوم جهان و اول اتحادیه اروپا قرار دارد. مطابق گزارش اداره آمار ملی انگلیس، نسبت بدهی خارجی این کشور به تولید ناخالص داخلی آن برابر ۳۱۳ درصد است.

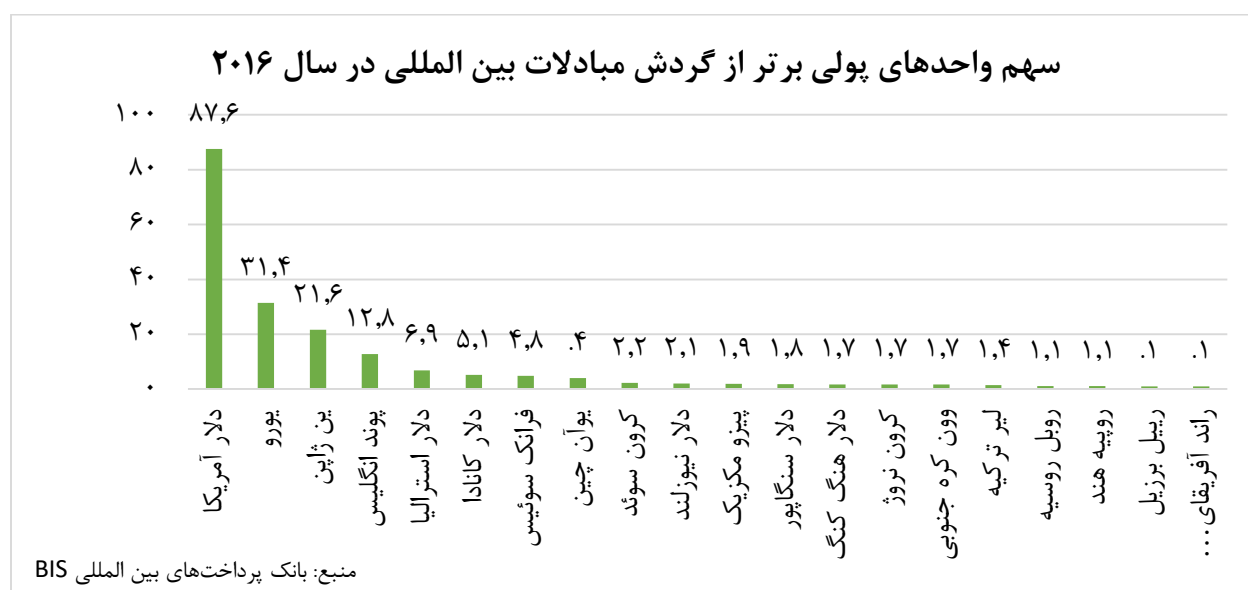
سازمان جاسوسی آمریکا CIA در کتاب واقعیات جهان، حجم بدهی خارجی ایران را ۷ میلیارد دلار برآورد کرده که کمتر از ۰,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران است.

رتبه در جهان	نام کشور	حجم بدهی خارجی (میلیارد دلار)	نسبت بدهی خارجی به تولید ناخالص داخلی (درصد)
۲	انگلیس	۸۴۷۶	۳۱۳
۳	فرانسه	۵۶۹۰	۲۱۳
۴	آلمان	۵۳۹۸	۱۴۱
۵	هلند	۴۵۱۰	۵۲۲
۶	لوکزامبورگ	۳۷۸۱	۶۳۰۷
۸	ایتالیا	۲۵۱۱	۱۲۴
۹	ایرلند	۲۳۸۴	۶۸۴
۱۰	اسپانیا	۲۲۵۹	۱۶۷
۱۶	بلژیک	۱۲۷۸	۲۶۵
۱۷	سوئد	۹۳۹	۱۷۷
۱۸	اتریش	۶۳۸	۱۶۷

۲۳	دانمارک	۴۹۲	۱۶۳
۲۴	فنلاند	۴۸۳	۱۹۶
۲۵	یونان	۴۷۷	۲۲۸
۲۷	پرتغال	۴۴۷	۲۱۶
۳۰	لهستان	۳۶۴	۷۰
۴۱	مجارستان	۱۴۸	۱۲۱
۴۴	جمهوری چک	۱۳۸	۷۰
۴۶	قبرس	۱۲۰	۵۹۷
۴۹	رومانی	۱۰۹	۵۵
۵۰	مالت	۹۶	۸۷۹
۵۲	اسلواکی	۸۷	۹۱
۵۹	اسلوونی	۵۰	۱۰۹
۶۳	کرواسی	۴۶	۸۷
۶۵	لتونی	۴۱	۱۴۷
۶۶	بلغارستان	۴۰	۶۵
۷۰	لیتوانی	۳۶	۸۶

جایگاه واحد پول اتحادیه اروپا (یورو) در جهان

یورو پس از دلار رایج‌ترین واحد پول در جهان به حساب می‌آید به طوری که ۱۵,۷ درصد از مبادلات بین‌المللی در سال ۲۰۱۶، با استفاده از یورو انجام شده است. در نمودار زیر سهم ۲۰ واحد پولی برتر جهان از مبادلات بین‌المللی نمایش داده شده است.

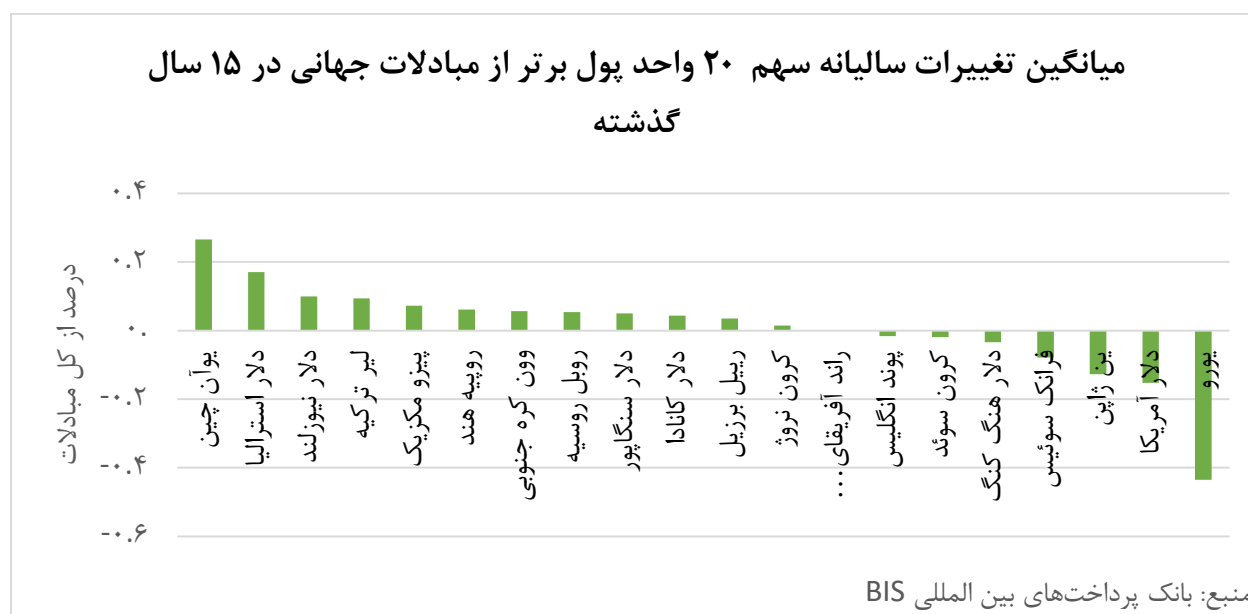

در مورد دلار باید گفت که عزم جدی رقبای آمریکا چون چین و روسیه بر پایان دادن به حکومت دلار بر مبادلات بین المللی و همچنین تلاش اقتصادهای بزرگی مانند ایران، ترکیه و برخی قدرتهای نفتی که از وابستگی به دلار آسیب دیده‌اند بر کنار گذاشتن این واحد پولی از مبادلات بین المللی خود، نقش بزرگی را در پایان سلطه دلار ایفا خواهد کرد. مشاهده سوء استفاده‌های مکرر آمریکا از سلطه بر جریان پولی بین‌المللی کشورهای زیادی را به یافتن جایگزین برای دلار راغب کرده است. بنابراین دلار دیر یا زود جایگاه نخست خود را از دست خواهد داد.

اما یورو نیز نمی‌تواند پول برتر و رایج آینده جهان باشد زیرا نه ابرقدرتی مثل چین که هم اکنون تولید ناخالص داخلی و صادرات بیشتری از اتحادیه اروپا دارد حاضر می‌شود زیر پرچم یورو برود و نه قدرتهای بزرگی مثل هند، ژاپن و روسیه که بعضا رشد اقتصادی بسیار بالاتری نسبت به اعضای اتحادیه اروپا دارند. طبق یک پیش بینی از آینده اقتصادی جهان که در مجله اکونومیست منتشر شده است تولید ناخالص داخلی هند در سال ۲۰۵۰ با پیشی جستن از اتحادیه اروپا، پس از چین در جایگاه دوم جهان قرار خواهد گرفت.

سیاست چین در حوزه‌ی ارز خارجی تا چندی پیش عبارت بود از پائین نگه داشتن ارزش یوآن در برابر دلار که بدینوسیله صادرات در این کشور سود آورتر از فروش داخلی باشد. چین در سالهای اخیر پس از غلبه اقتصادی بر تمامی رقبا تصمیم به ترویج پول ملی خود گرفته و در گام اول خرید نفت به یوآن را آغاز نموده است. یوآن چین از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۶ بیشترین افزایش سهم از مبادلات بین‌المللی را داشته است در حالی که در همین بازه واحد پولی یورو در میان ۲۰ واحد پولی برتر جهان، بیشترین سهم را از مبادلات بین المللی از دست داده است.

در نمودار زیر تغییرات سالیانه سهم واحدهای پولی برتر از مبادلات بین المللی نمایش داده شده است:

بخش دوم: مقایسه اقتصاد ایران و اتحادیه اروپا

مقدمه

در این بخش، شاخص های تجاری و اقتصادی اعضای اتحادیه اروپا مورد بررسی قرار گرفته و با وضعیت جمهوری اسلامی ایران مقایسه شده است.

جمعیت، تولید ناخالص داخلی، حجم و کیفیت صادرات و واردات از جمله مواردی بوده که در این مقایسه مورد استفاده قرار گرفته است.

جمعیت

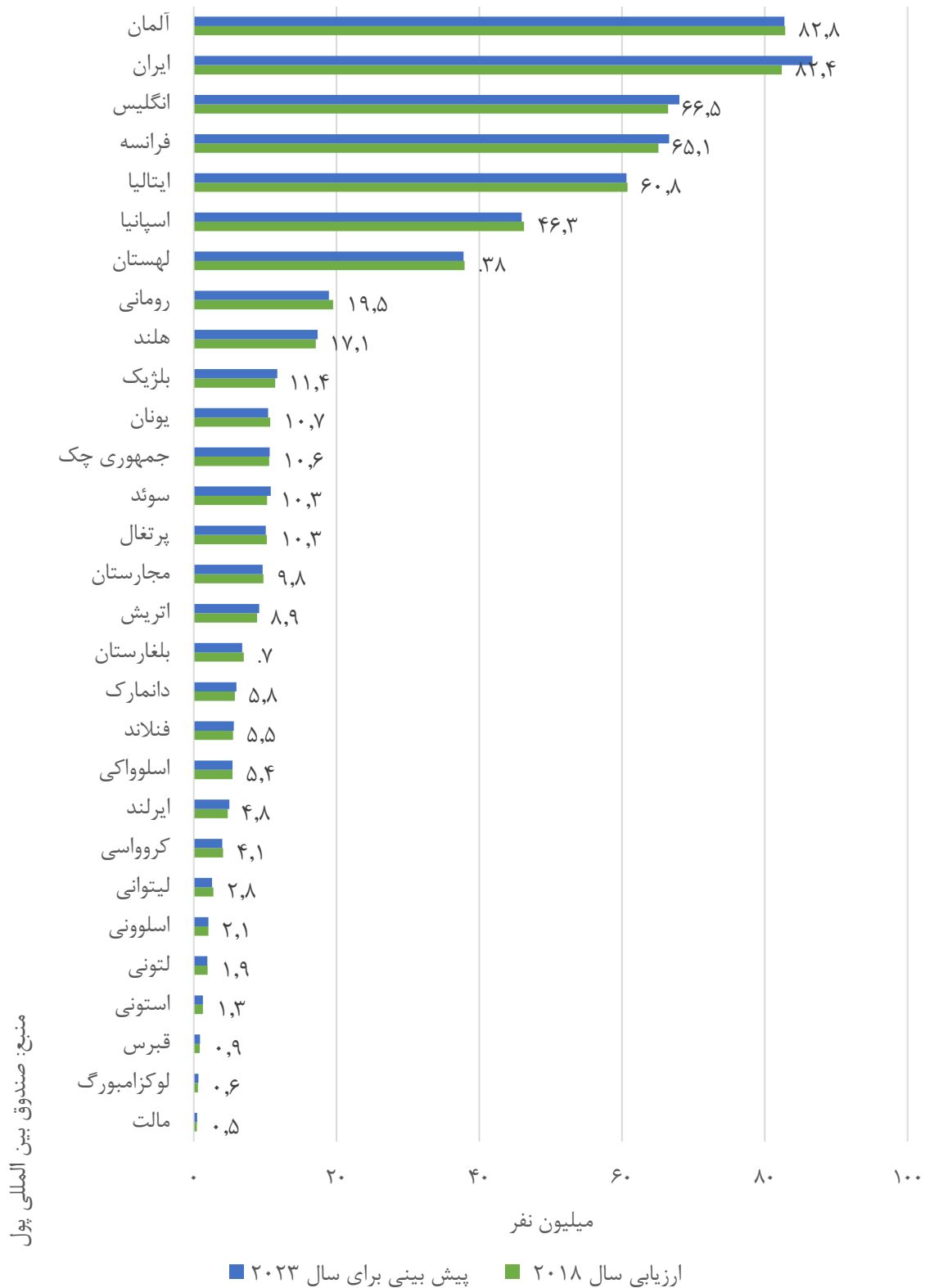
کشور آلمان با رقم ۸۳ میلیون نفر در میان اعضای اتحادیه اروپا بیشترین جمعیت را در خود جای داده است. پس از آن انگلیس، فرانسه و ایتالیا بیشترین جمعیت را در میان اعضای اتحادیه اروپا دارند.

جمعیت ۸۲ میلیون نفره ایران بغیر از آلمان از سایر اعضای اتحادیه اروپا بیشتر است. میزان رشد جمعیت در اتحادیه اروپا روند نزولی دارد و بنا بر پیش بینی صندوق بین المللی پول جمعیت برخی کشورها در اتحادیه اروپا چون آلمان در ۵ سال آینده کمتر از رقم کنونی خواهد بود.

مطابق آمار بانک جهانی در سال ۲۰۱۶ نرخ باروری در اتحادیه اروپا برابر ۱٫۶ و در ایران برابر ۱٫۷ بوده است. در میان اعضای اتحادیه اروپا فرانسه با رقم ۲ و اسپانیا با رقم ۱٫۳ بیشترین و کمترین نرخ باروری را داشته اند.

نکته دیگر این است که بخش اعظم جمعیت اتحادیه اروپا که هم اکنون در میانسالی قرار دارند در ۱۰ تا ۲۰ سال آینده وارد سن پیری خواهند شد و به این جهت اتحادیه اروپا نیازمند پذیرش مهاجر و نیروی کار خواهد شد. متوسط سن مردم در کشورهایی مانند آلمان و ایتالیا که از پیرترین جمعیتها در اتحادیه اروپا محسوب می شوند، به ترتیب برابر ۴۷ و ۴۵٫۵ سال است. این رقم برای فرانسه و انگلیس برابر ۴۱ سال و برای ایران برابر ۳۰ سال است.

مقایسه جمعیت ایران با اعضای اتحادیه اروپا

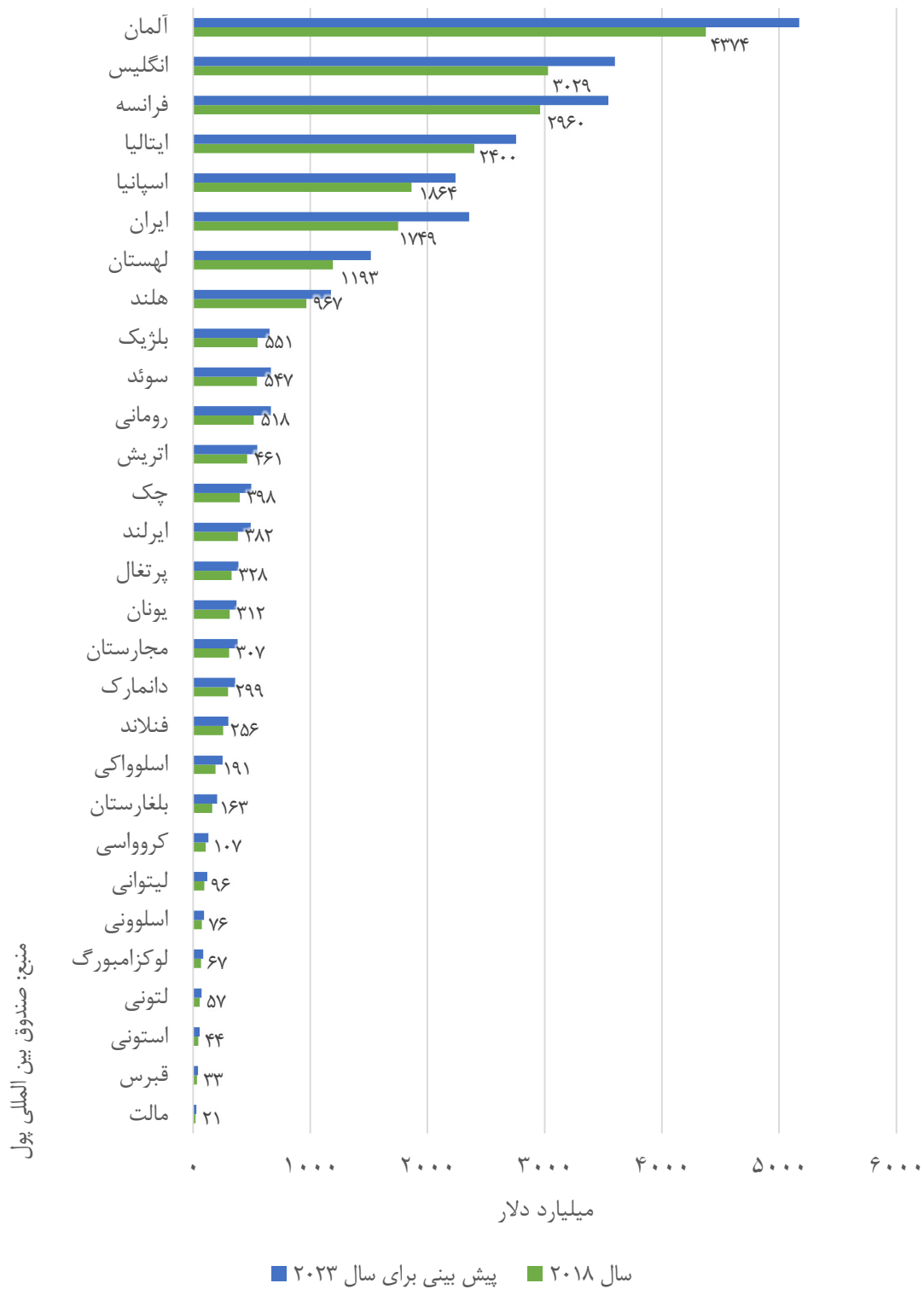
تولید ناخالص داخلی

همانطور که گفته شد تولید ناخالص داخلی اولین شاخصی است که معمولاً قدرت اقتصادی و تولیدی کشورها را بر اساس آن می‌سنجند. آلمان که از آن به عنوان موتور اقتصادی اروپا یاد می‌شود با فاصله زیاد جایگاه نخست تولید ناخالص داخلی را در میان اعضای اتحادیه اروپا دارد. این کشور پس از چین، آمریکا، هند و ژاپن رتبه پنجم تولید ناخالص داخلی در جهان را به خود اختصاص داده است.

انگلیس، فرانسه و ایتالیا پس از آلمان در رتبه های دوم تا چهارم اتحادیه اروپا قرار دارند. رتبه تولید ناخالص داخلی این کشورها در جهان به ترتیب نهم، دهم و دوازدهم است.

ایران در مقایسه با اعضای اتحادیه اروپا پس از اسپانیا جایگاه ششم را دارد و در بین کشورهای جهان نیز جایگاه هجدهم را به خود اختصاص داده است. مطابق پیش بینی صندوق بین المللی پول، ایران در ۵ سال آینده اسپانیا را پشت سر خواهد گذاشت و در نزدیکی جایگاه ایتالیا قرار خواهد گرفت.

تولید ناخالص داخلی (بر اساس برابری قدرت خرید)

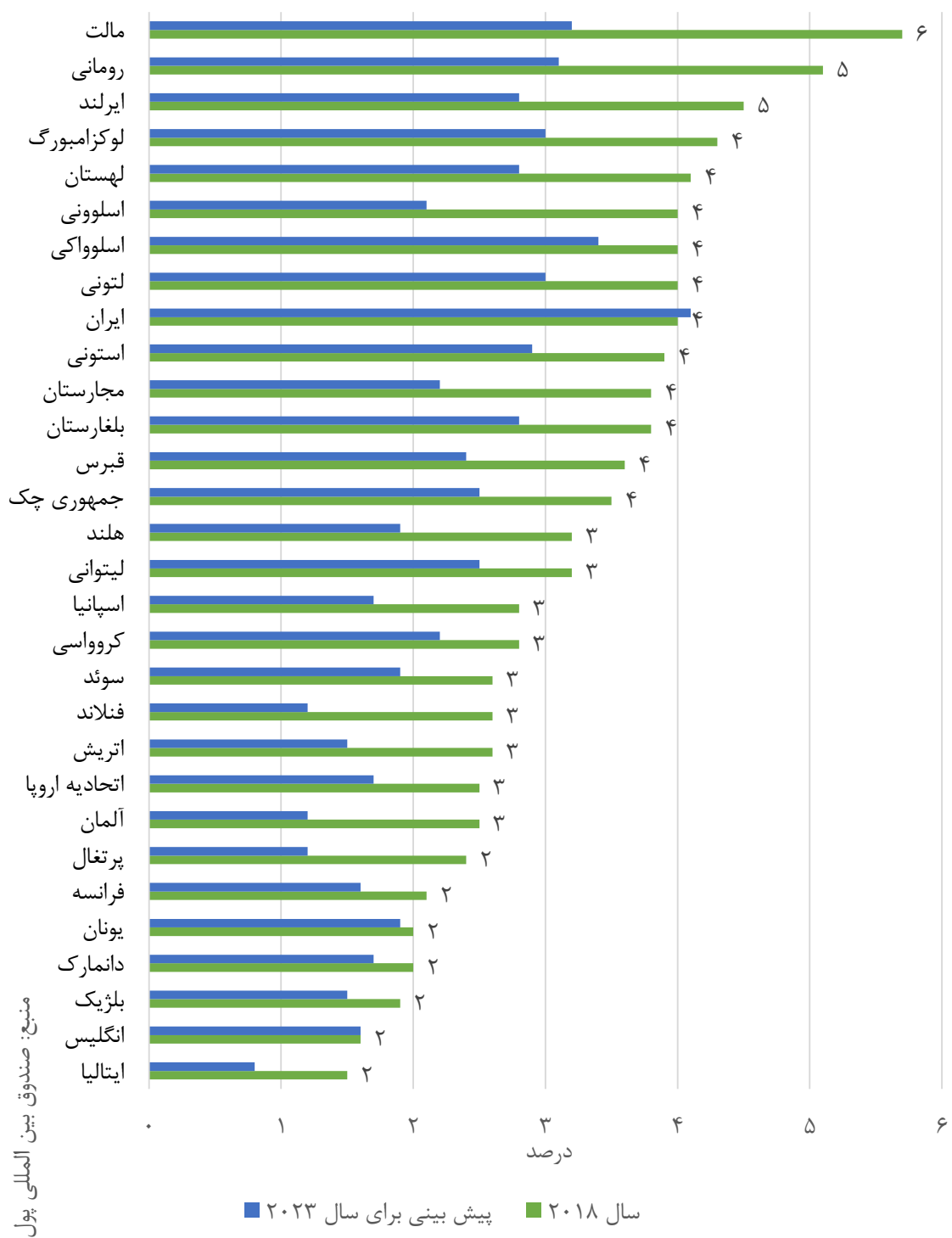
رشد اقتصادی

نرخ پائین رشد تولید ناخالص داخلی (رشد اقتصادی) ویژگی مشترک تقریباً همه کشورهای توسعه یافته است. علت این مسئله را فعال بودن اغلب ظرفیتهای اقتصادی شناخته شده عنوان کرده اند در حالی که در کشورهای در حال توسعه بسیاری از ظرفیتهای اقتصادی و تولیدی فعال نشده که با فعال شدن آنها تولید ناخالص داخلی این کشورها بسیار افزایش خواهد یافت.

در میان اعضای اتحادیه اروپا بالاترین رشد تولید ناخالص داخلی مربوط به کشورهای مالت، رومانی و ایرلند است. پایین ترین نرخ رشد نیز به کشورهای ایتالیا، انگلیس و بلژیک تعلق دارد. مطابق پیش بینی صندوق بین المللی پول نرخ رشد تولید ناخالص داخلی تمامی اعضای اتحادیه اروپا در پنج سال آینده کاهش پیدا خواهد کرد. نرخ رشد آلمان به ۱,۲ درصد خواهد رسید و نرخ رشد ایتالیا از یک درصد نیز کمتر خواهد شد و به ۰,۸ درصد خواهد رسید.

صندوق بین المللی پول نرخ رشد تولید ناخالص داخلی ایران در پنج سال آینده را بیش از رقم کنونی یعنی ۴ درصد پیش بینی می کند. در اینصورت ایران در سال ۲۰۲۳ سریعترین رشد تولید ناخالص داخلی را در مقایسه با اعضای اتحادیه اروپا خواهد داشت.

رشد تولید ناخالص داخلی ایران و اعضای اتحادیه اروپا

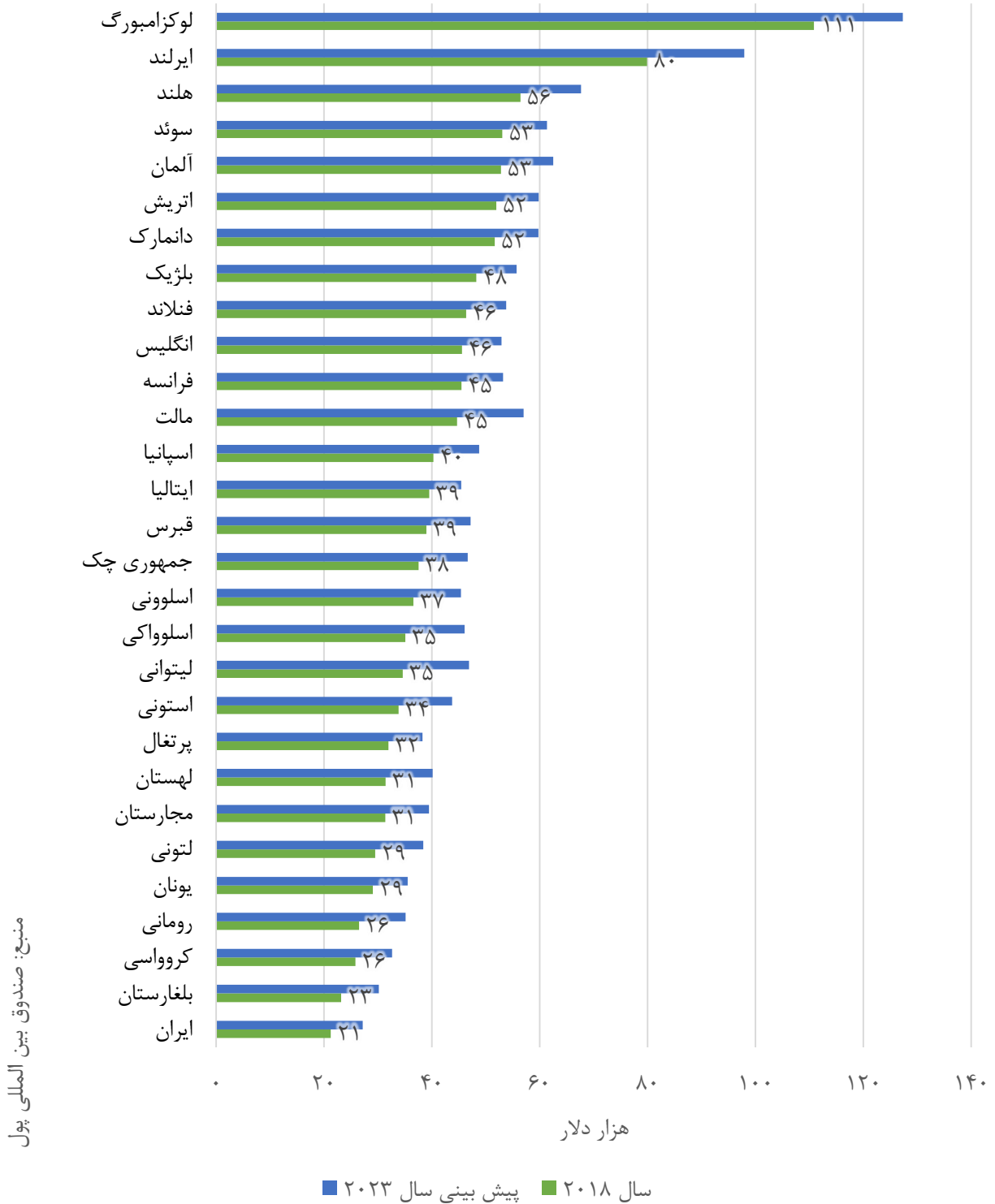
سرانه تولید ناخالص داخلی

کشورهای عضو اتحادیه اروپا به دلیل تولید ناخالص داخلی بالا و جمعیت نسبتاً کم، عمدتاً نسبت به بسیاری از کشورهای جهان، از سرانه تولید ناخالص داخلی بالایی برخوردارند. این بدان معناست که حوزه اتحادیه اروپا از رفاه اجتماعی بالایی برخوردار است و به همین دلیل سالانه افراد زیادی به این منطقه مهاجرت می‌کنند.

مطابق آمار سازمان ملل تا سال ۲۰۱۷ آلمان، انگلیس، فرانسه و ایتالیا در میان اعضای اتحادیه اروپا مقصد بیشترین تعداد مهاجران بوده‌اند. جمعیت مهاجران در این کشورها به ترتیب برابر است با ۱۲، ۹، ۸ و ۶ میلیون نفر.

در نمودار زیر سرانه تولید ناخالص داخلی در ایران و اعضای اتحادیه اروپا نمایش داده شده است. ایران در این شاخص در رتبه آخر قرار دارد.

سرانه تولید ناخالص داخلی (براساس برابری قدرت خرید)

صادرات کالا

کشور آلمان با فاصله زیادی نسبت به دیگر کشورهای اتحادیه اروپا در صدر فهرست صادرکنندگان کالا در اتحادیه اروپا قرار دارد. آلمان در مقایسه با کشورهای جهان نیز جایگاه بالایی دارد و پس از چین و آمریکا سومین صادرکننده بزرگ کالا در جهان محسوب می‌شود.

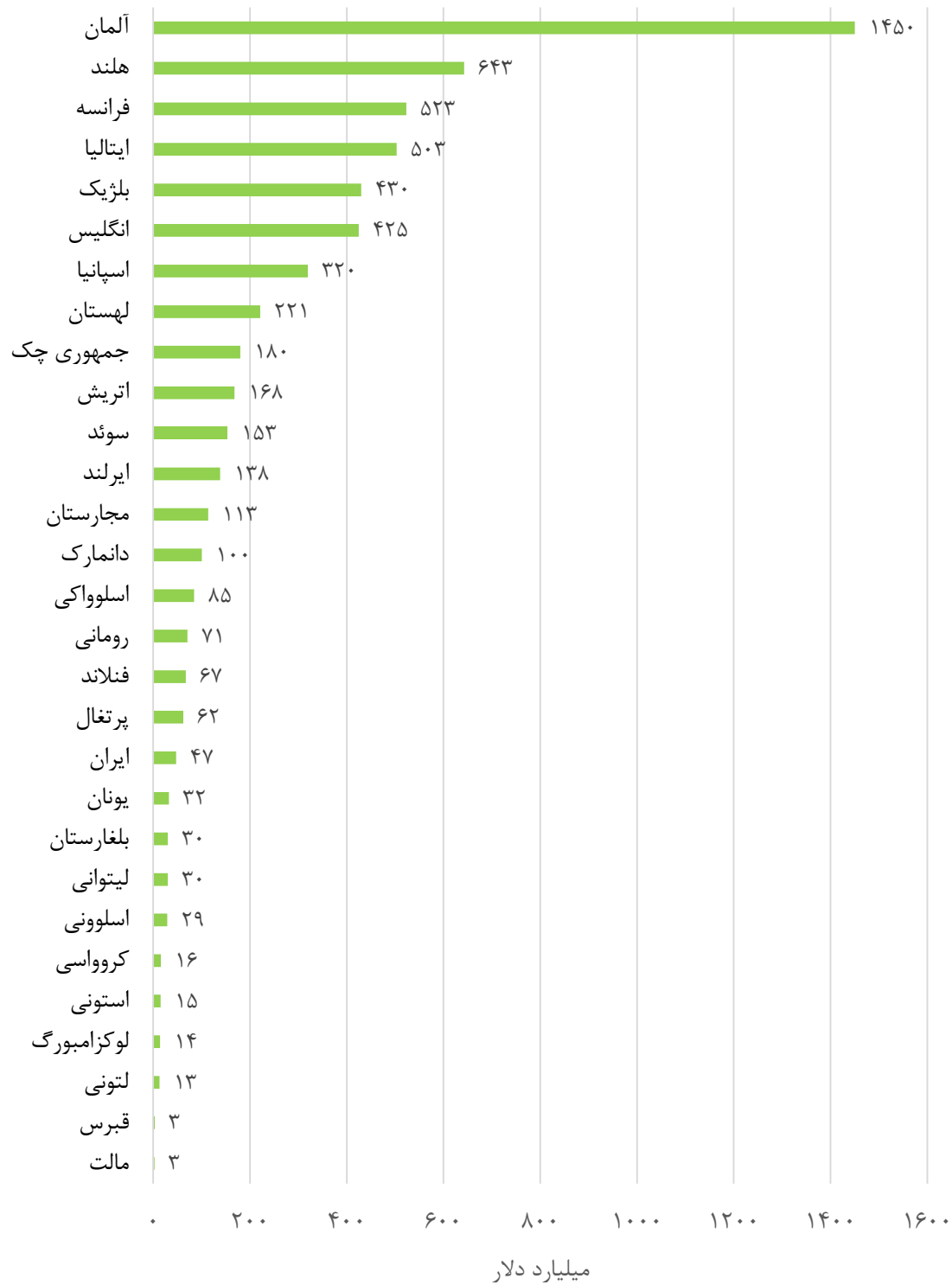
هلند، فرانسه و ایتالیا پس از آلمان بزرگترین صادرکنندگان کالا در میان اعضای اتحادیه اروپا هستند. البته با توجه به میزان تولید ناخالص داخلی هلند، می‌توان نتیجه گرفت که حجم بالای صادرات این کشور ناشی از باز صادرات کالاهای گوناگون است. هلند از این لحاظ عملکردی شبیه امارات متحده عربی در غرب آسیا دارد.

انگلیس در صادرات کالا ضعیف‌تر از ۵ کشور، آلمان، هلند، فرانسه، ایتالیا و بلژیک است اما ضعف خود در صادرات کالا را در حوزه خدمات تا حدی جبران نموده و به اولین قدرت اتحادیه اروپا در صادرات خدمات تبدیل شده است.

ایران در مقایسه با اعضای اتحادیه اروپا با ۴۷ میلیارد دلار صادرات غیر نفتی جایگاه نوزدهم را به خود اختصاص داده است در حالی که به لحاظ تولید ناخالص داخلی در رتبه پنجم قرار دارد.

برای روشن تر شدن این مطلب عملکرد صادراتی ایران را با اسپانیا که نزدیکترین عضو اتحادیه اروپا به ایران از نظر تولید ناخالص داخلی است مقایسه می‌کنیم. نسبت تولید ناخالص داخلی اسپانیا به تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۷ برابر ۱,۰۶ بود در حالی که این نسبت برای صادرات برابر ۶,۸ است.

صادرات غیرنفتی ایران و اعضای اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۷

منبع: مرکز جهانی تجارت

تنوع صنایع برتر و محصولات صادراتی می‌تواند تا حد زیادی آسیب‌پذیری اقتصاد یک کشور را از تحولات و نوسانات تجارت خارجی کاهش دهد. صنایع خودروسازی، هواپیماسازی، داروسازی، پالایش نفت، ماشین‌های مکانیکی، ماشین‌های الکتریکی و وسایل ارتباط از راه دور از جمله مهمترین صنایع اتحادیه اروپا است.

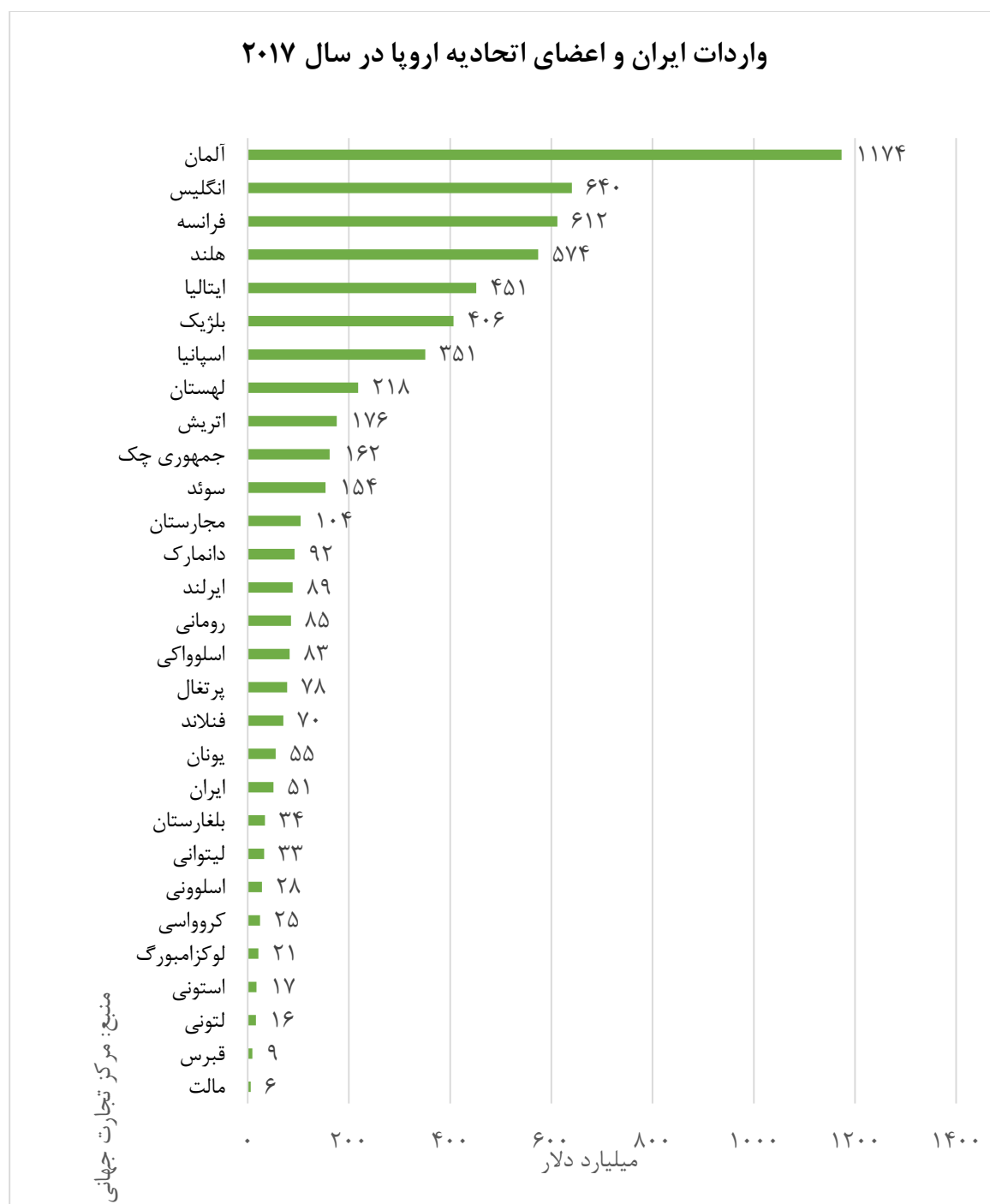
در جدول زیر سه محصول با بیشترین صادرات توسط تک تک اعضای اتحادیه اروپا و ایران نمایش داده شده است. در مورد ایران اگر از میعانات گازی و محصولات نفتی صرف نظر شود، پسته، آهن و فولاد و اوره و فرش محصولات با بیشترین صادرات هستند.

نام کشور	محصول اول صادراتی	ارزش (میلیارد دلار)	محصول دوم صادراتی	ارزش (میلیارد دلار)	محصول سوم صادراتی	ارزش (میلیارد دلار)
اتریش	انواع تلفن و گوشی همراه	4.7	انواع داروها	2.7	آبهای معدنی و نوشابه‌ها	2.4
بلژیک	انواع داروها	20.5	الماس‌های غیر صنعتی	10.9	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	9.7
جمهوری چک	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	8.6	کامپیوتر و ماشین‌های پردازنده	5.0	تلفن‌ها و گوشی‌های همراه	4.3
دانمارک	انواع داروها	3.7	مولدهای برق از نیروی باد	2.1	اجزاء موتورهای غیر الکتریکی	1.4
استونی	گیرنده‌ها و فرستنده‌ها و پردازنده‌های صدا و تصویر	0.7	سازه‌های چوبی پیش ساخته	0.4	سوخته‌های بدست آمده از نفت خام	0.3
فنلاند	نفت گاز	2.1	خمیر چوب	1.8	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	1.7
فرانسه	هواپیما و انواع هواگردها	40.3	انواع داروها	14.8	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	7.6
آلمان	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	60.6	انواع داروها	42.4	انواع هواپیماها و هواگردها	41.1
یونان	نفت گاز	2.8	سوخته‌های حاصل از پردازش نفت	1.8	روغن موتور	1.4
مجارستان	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	3.7	انواع داروها	3.0	موتورهای پیستونی درونسوز	2.7
ایتالیا	انواع داروها	12.0	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	6.8	جواهرآلات	6.3
لاتویا	گندم	0.4	انواع تلفن و گوشی همراه	0.4	انواع داروها	0.4

لیتوانی	نفت گاز	1.6	روغن موتور	1.1	گندم	0.6
لوگزامبورگ	تجهیزات پزشکی و جراحی	0.8	پروفیل از آهن یا فولاد	0.5	پالپلانش از آهن یا فولاد	0.4
مالت	انواع داروها	0.2	مدارهای مجتمع الکترونیکی مانند پردازنده ها	0.2	پردازشگرها و کنترل کننده ها	0.2
هلند	انواع تلفن و گوشی همراه	23.0	گیرنده ها و فرستنده ها و پردازنده های صدا و تصویر	17.0	انواع داروها	15.6
بلغارستان	کاتد مس	1.2	مس تصفیه نشده	1.1	گندم	0.8
کرواسی	محصولات ایمن سازی از قبیل واکسن	0.5	انرژی الکتریکی	0.5	نفت گاز	0.5
قبرس	روغن موتور	0.3	انواع کشتی ها و قایق ها	0.6	داروها	0.3
ایرلند	انواع داروها	14.7	افزودنیها برای معطر کردن مواد صنعتی و خوراکی	6.8	ترکیبات هیتروسیکلک	6.6
لهستان	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	3.8	نمایشگرها و گیرنده های تلویزیون رنگی	3.3	انواع سیگار	2.9
پرتغال	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	1.3	لاستیک خودرو	1.0	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	0.7
رومانی	تجهیزات سیم کشی برای انواع وسایل نقلیه زمینی،	2.8	گیربکس تراکتور و موتور وسایل نقلیه	1.9	پنل ها و کابینتها برای کنترل توزیع برق	1.7
اسلواکی	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	5.1	انواع تلفن و گوشی همراه	4.9	نمایشگرها و گیرنده های تلویزیون رنگی	4.8
اسلوونی	انواع داروها و غیر ترکیبی	2.4	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	1.6	انرژی الکتریکی	0.7
اسپانیا	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	11.8	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	9.4	انواع داروها	6.5
سوئد	انواع داروها	4.5	موتور خودرو و وسایل نقلیه با ظرفیت کمتر از ۱۰ نفر	7.3	ماهی سالمون	2.9
انگلیس	نفت خام	18.9	انواع سیمها، میله ها، صفحات، تسمه ها و ...	16.9	انواع داروها	15.7
ایران	میعانات گازی	7.1	گازهای مایع شده	2.3	پروپان مایع شده	1.5

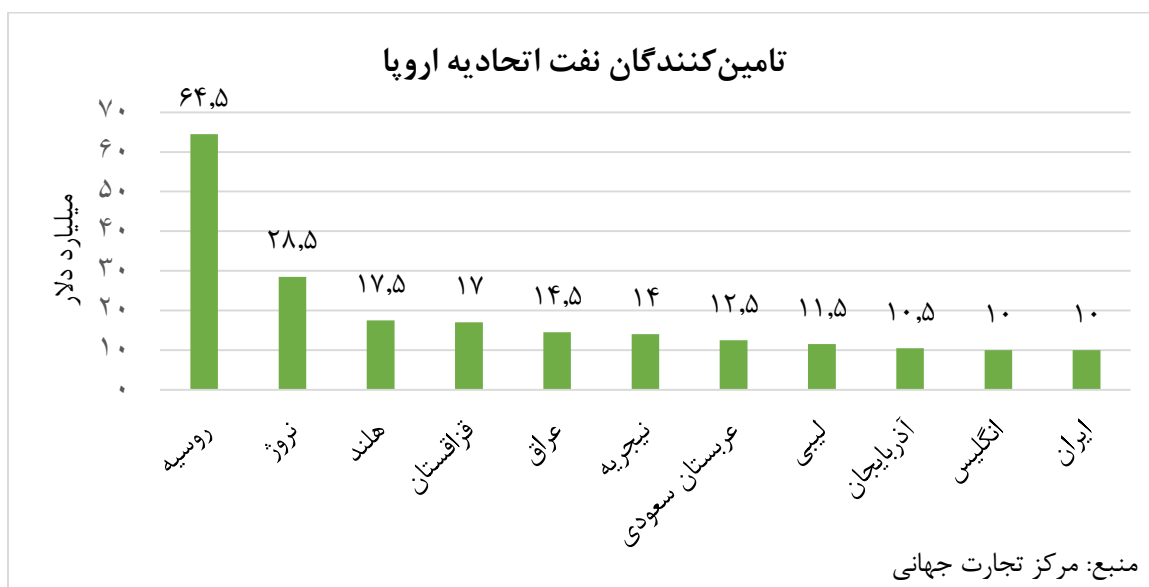
واردات از جهان

اتحادیه اروپا پس از آمریکا بزرگترین واردکننده کالا در جهان محسوب می‌شود. به طبع اعضای این نهاد چند ملیتی نیز از بزرگترین واردکنندگان کالا در جهان هستند. آلمان با واردات ۱۱۷۴ میلیارد دلار کالا در سال ۲۰۱۷ سومین واردکننده بزرگ در جهان و اولین واردکننده کالا در اتحادیه اروپا محسوب می‌شود.

تجارت نفت

ایران با رقم ۱۰ میلیارد دلار، یازدهمین صادرکننده نفت به اتحادیه اروپا محسوب می‌شود.

همچنین بر اساس آمار مرکز تجارت جهانی، روسیه در سال ۲۰۱۷ اولین مبدا واردات نفت توسط هلند، آلمان، فرانسه و لهستان بوده است. ایران دومین تامین‌کننده نفت مورد نیاز ایتالیا و یونان است.

کشور واردکننده نفت	مبدأ اول	مبدأ دوم	مبدأ سوم
هلند	روسیه	انگلیس	نروژ
آلمان	روسیه	هلند	قزاقستان
ایتالیا	آذربایجان	ایران	عراق
اسپانیا	نیجریه	مکزیک	عربستان
فرانسه	روسیه	قزاقستان	عربستان
انگلیس	نروژ	آمریکا	الجزایر
بلژیک	هلند	روسیه	الجزایر
لهستان	روسیه	قزاقستان	عربستان
یونان	عراق	ایران	قزاقستان
سوئد	روسیه	نروژ	نیجریه

تراز تجاری

مطابق آمار گمرک، ایران در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱,۵ میلیارد دلار کالای غیرنفتی به اتحادیه اروپا صادر کرده است. این رقم، ۳ درصد از کل صادرات غیر نفتی ۴۷ میلیارد دلاری ایران را تشکیل می‌دهد و در برابر کل واردات اتحادیه اروپا تقریباً صفر محسوب می‌شود.

همچنین حجم کل صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ براساس آمار مرکز تجارت جهانی برابر ۴۳ میلیارد دلار بوده است که ۲۷,۶ درصد از آن به چین، ۲۳ درصد به اتحادیه اروپا و ۲۱,۳ درصد آن به هند صادر شده است. در نتیجه اتحادیه اروپا با رقم ۹,۸ میلیارد دلار، دومین مقصد صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ بوده است.

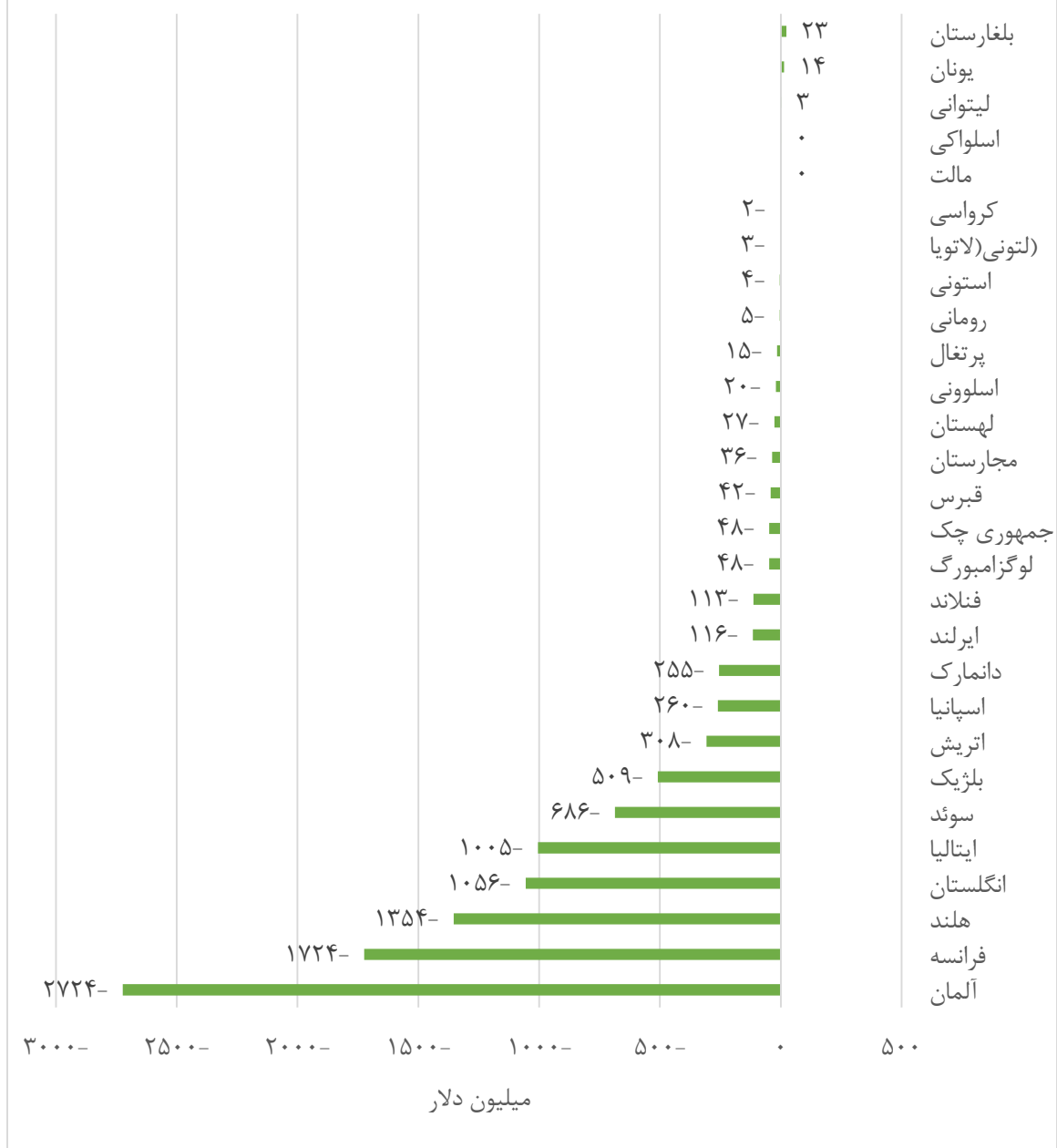
در مقابل، حجم واردات ایران از اتحادیه اروپا در سال گذشته برابر ۱۲,۱ میلیارد دلار بوده است. این مبلغ ۲۲,۳ درصد از کل واردات ایران را تشکیل می‌دهد.

همچنین تراز تجاری ایران در سال ۱۳۹۶ برابر منفی ۷ میلیارد دلار بوده است که واردات از اتحادیه اروپا بیشترین نقش را در آن داشته است. در این سال بیشترین کسری تراز تجاری ایران مربوط به تجارت با اتحادیه اروپا و برابر ۱۰,۶ میلیارد دلار بوده است که رقم بسیار بالایی محسوب می‌شود. پس از اتحادیه اروپا بیشترین کسری تجاری ایران مربوط به کشورهای چین، امارات متحده عربی و سوئیس می‌شود که به ترتیب ۴,۲، ۳,۳ و ۲ میلیارد دلار تراز مثبت تجاری با ایران دارند.

در میان اعضای اتحادیه اروپا به طور مستقل بیشترین کسری تراز تجاری ایران مربوط به تجارت با آلمان، فرانسه و هلند است که به ترتیب ۲,۷، ۱,۷ و ۱,۴ میلیارد دلار مازاد تجاری با ایران دارند.

در نمودار زیر تراز تجاری ایران با هر یک از اعضای اتحادیه اروپا نمایش داده شده است:

تراز تجاری ایران با اعضای اتحادیه اروپا

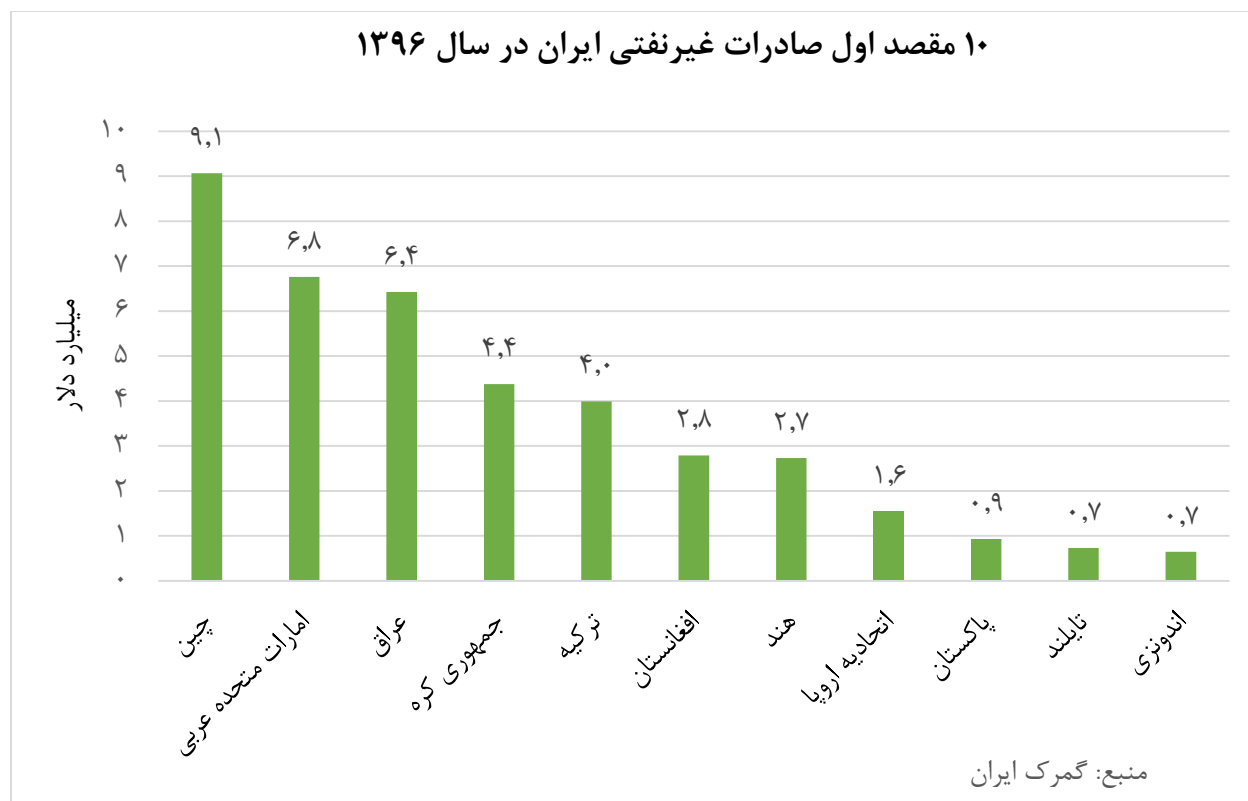
بخش سوم: وضعیت صادرات ایران به اتحادیه اروپا

مقدمه

مطابق آمار گمرک، ایران در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱,۵ میلیارد دلار کالای غیرنفتی به اتحادیه اروپا صادر کرده است. این رقم، ۳ درصد از کل صادرات غیر نفتی ۴۷ میلیارد دلاری ایران را تشکیل می‌دهد و در برابر کل واردات اتحادیه اروپا تقریباً صفر محسوب می‌شود.

اتحادیه اروپا به عنوان یک مجموعه واحد هشتمین مقصد صادرات غیر نفتی ایران است. حجم صادرات غیر نفتی ایران به سه مقصد اول یعنی چین، امارات متحده عربی و عراق با ارقام ۹,۱، ۶,۸ و ۶,۴ میلیارد دلار به ترتیب ۶، ۴,۵ و ۴,۳ برابر حجم صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا بوده است.

در نمودار زیر ۱۰ مقصد اول صادرات غیر نفتی ایران در کنار اتحادیه اروپا را مشاهده می‌کنید:

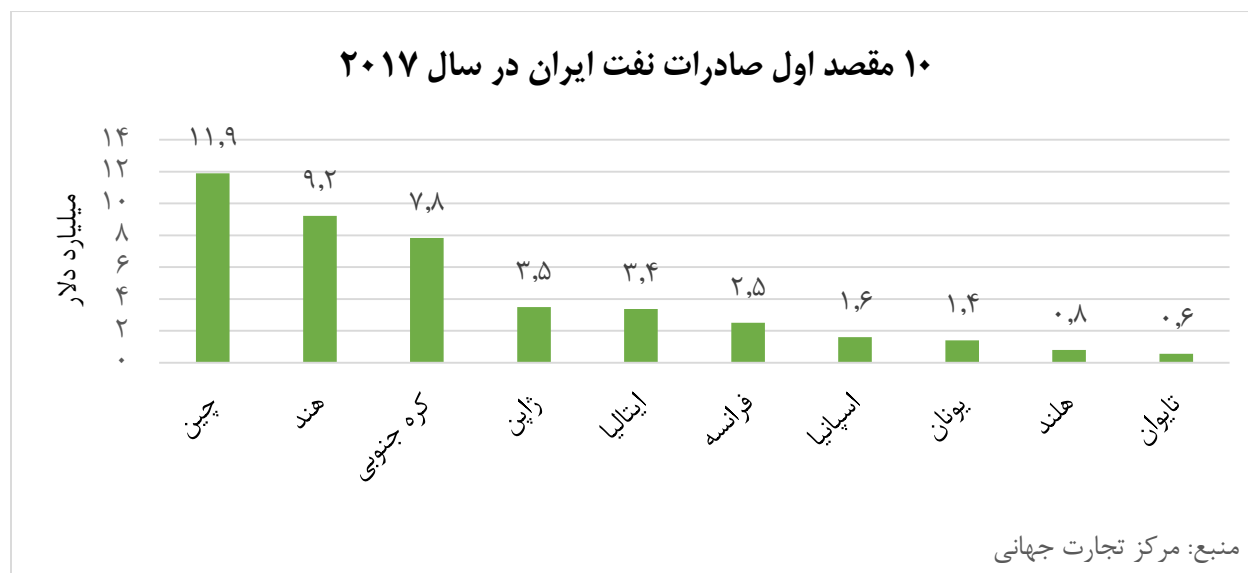

برخلاف صادرات غیر نفتی، حجم بالایی از نفت ایران به اتحادیه اروپا صادر می‌شود. اتحادیه اروپا با واردات ۱۰ میلیارد دلار نفت از ایران در سال ۲۰۱۷ دومین بازار بزرگ نفت ایران محسوب می‌شود.

حجم کل صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ براساس آمار مرکز تجارت جهانی برابر ۴۳ میلیارد دلار بوده است که ۲۷,۶ درصد از آن به چین، ۲۳ درصد به اتحادیه اروپا و ۲۱,۳ درصد آن به هند صادر شده است.

با این حساب در سال ۲۰۱۷ میلادی ۷,۳ درصد از بازار نفت چین، ۱۱,۲ درصد از بازار نفت هند و ۵,۴ درصد از بازار نفت اتحادیه اروپا در دست ایران بوده است.

در نمودار زیر ۱۰ مقصد اول صادرات نفت ایران نمایش داده شده است:

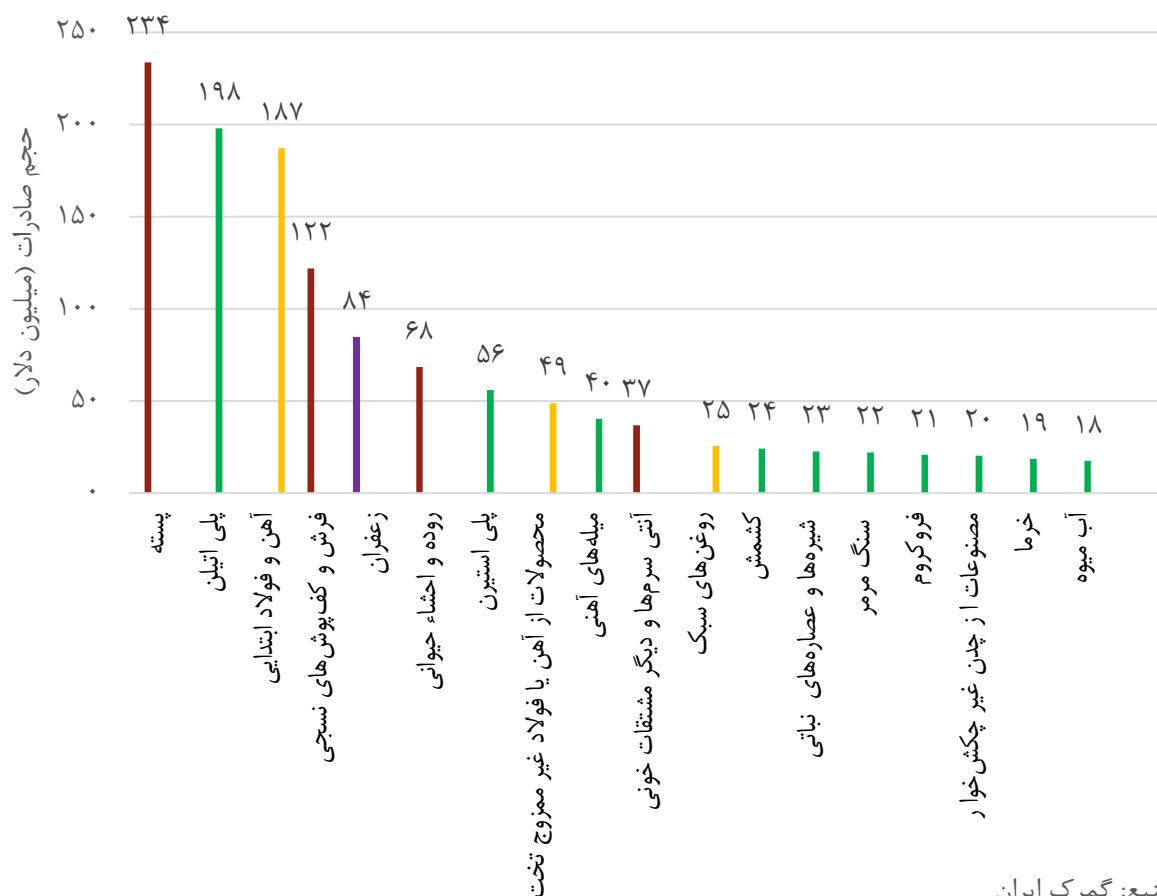
مهمترین محصولات صادرشده به اتحادیه اروپا

بر اساس آمار گمرک عمده محصولات صادر شده به اتحادیه اروپا در سال ۱۳۹۶ عبارتند از: پسته، پلی اتیلن، آهن و فولاد به شکل ابتدایی، فرش و سایر کف پوشهای نسجی، زعفران، میله‌های فولادی، پلی استیرن، روغن‌های سبک، روده و احشاء حیوانی، آنتی سرم‌ها و مشتقات خونی.

این محصولات عموماً همان محصولاتی هستند که اغلب صادرات غیر نفتی ایران را تشکیل می‌دهند.

در نمودار زیر عمده کالاهای صادرشده به ترتیب حجم صادرات نمایش داده شده و حدود قیمت این محصولات نیز با رنگ مشخص شده است:

اقلام عمده صادر شده از ایران به اتحادیه اروپا در سال ۱۳۹۶

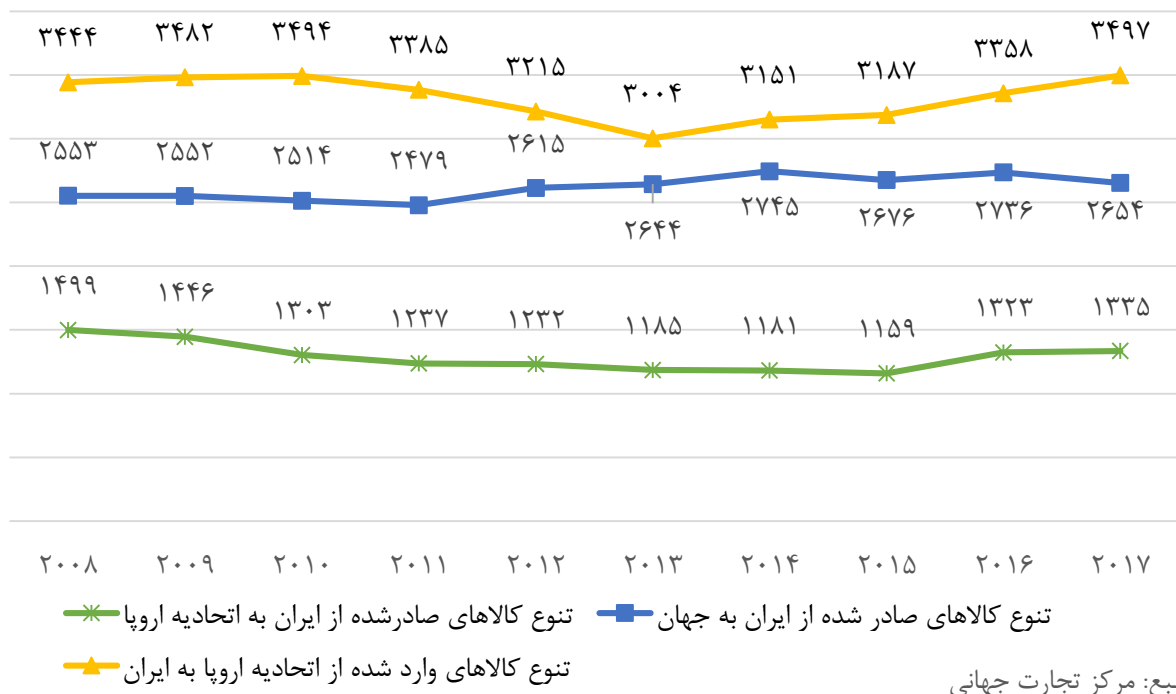
منبع: گمرک ایران

- قیمت بین ۱۰ هزار تا ۱۰۰ هزار دلار بر تن
- قیمت بین ۱۰۰۰ تا ۵۰۰۰ دلار بر تن
- قیمت بین ۵ هزار تا ۱۰ هزار دلار بر تن
- قیمت کمتر از ۱۰۰۰ دلار بر تن

تنوع کالاهای مبادله شده بین ایران و اتحادیه اروپا

طبیعتاً هر مقدار که تنوع کالاهای صادراتی ایران بیشتر باشد، تاثیر سوء تحریم های کشورهای خارجی بر صادرات ایران کمتر خواهد شد. در نمودار زیر تعداد انواع کالاهای تبادل شده بین ایران و اتحادیه اروپا در ده سال گذشته را نشان داده شده است. تعداد انواع اقلام صادر شده توسط ایران به اتحادیه اروپا و جهان در سال ۱۳۹۶ به ترتیب برابر ۱۳۳۵ و ۲۶۵۴ عدد بوده است. در مقابل تعداد انواع کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا به ایران در سال ۱۳۹۶ برابر ۳۴۹۷ عدد بوده است.

تنوع کالاهای تجارت شده بین ایران و اتحادیه اروپا در سال ۱۳۹۶

البته تنوع زیاد کالاهای صادراتی لزوماً به معنای کاهش آسیب‌پذیری صادرات در برابر تحریم‌ها نیست؛ زیرا ممکن است بخش عمده صادرات تنها مربوط به چند محصول خاص باشد و در نتیجه سهم سایر محصولات صادر شده، اندک باشد. به همین دلیل در جدول زیر یک دسته بندی از کالاهای صادر شده به اتحادیه اروپا از نظر حجم صادرات ارائه شده است که می‌تواند وزن و تنوع کالاهای صادراتی را نشان دهد.

ارزش دلاری	بیش از ۱۰۰ میلیون دلار	بین ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون دلار	بین ۲۰ تا ۵۰ میلیون دلار	بین ۱۰ تا ۲۰ میلیون دلار	بین ۵ تا ۱۰ میلیون دلار	کمتر از ۱ میلیون دلار
تعداد اقلام صادر شده	۴	۴	۹	۱۱	۱۶	۵۶
	۶۰۹					

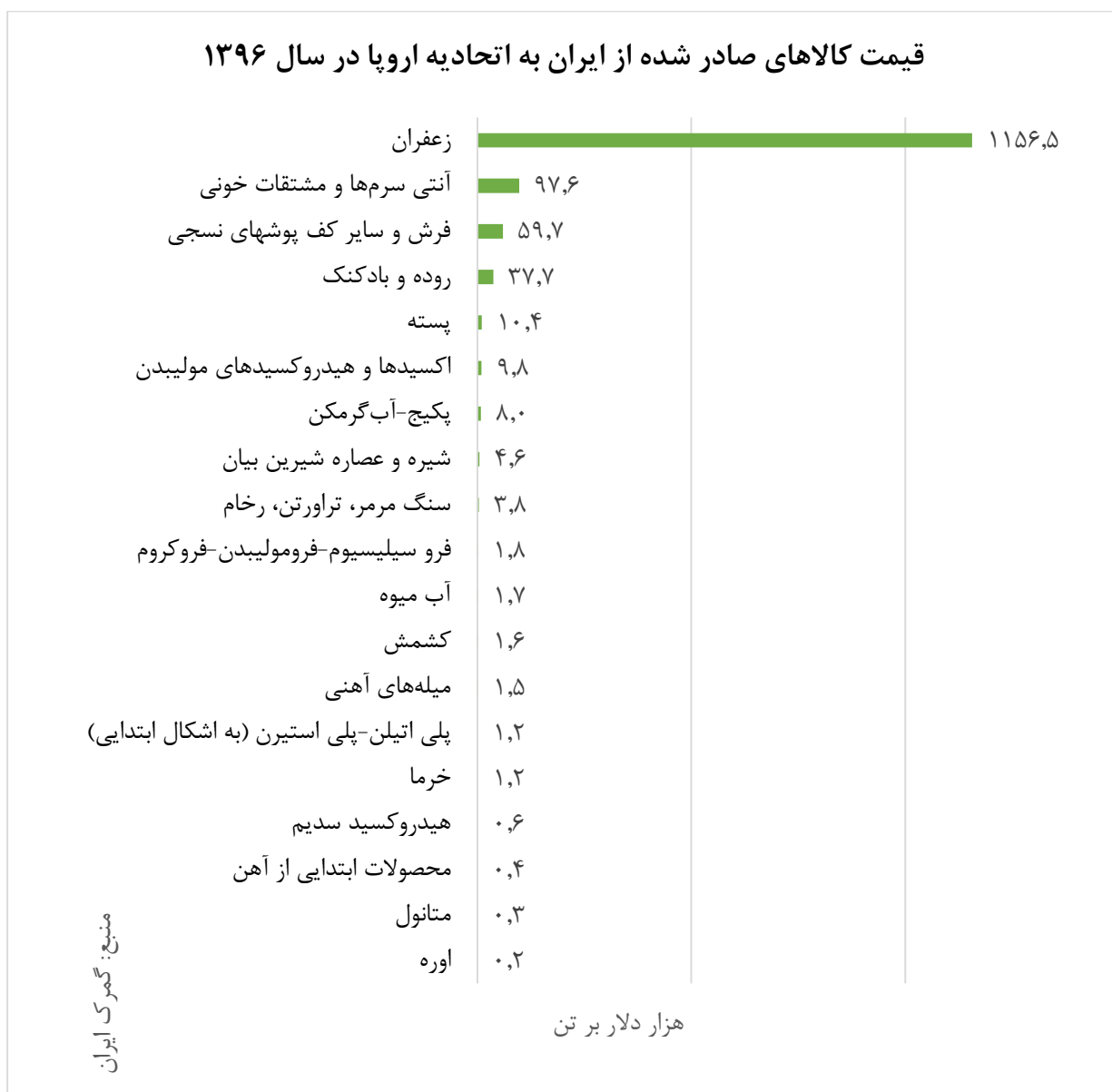
همانگونه که از جدول فوق پیداست، حجم صادرات ۱۰۰ قلم از کالاهای صادر شده به اتحادیه اروپا بیش از ۱ میلیون دلار بوده است.

دسته‌بندی کالاهای صادرشده از نظر ارزش افزوده

یکی از مهمترین شاخص‌هایی که در ارزیابی عملکرد صادراتی کشور موثر است عبارت است از ارزش افزوده کالاهای صادراتی که البته تعریف واحدی از آن وجود ندارد. در این گزارش برای ایجاد یک تصور از حدود ارزش افزوده کالاهای صادراتی، دو ویژگی در نظر گرفته شده است.

ویژگی اول تعداد مراحل و عملیات مورد نیاز برای تولید محصول است و ویژگی دوم قیمت کالاهای صادرشده.

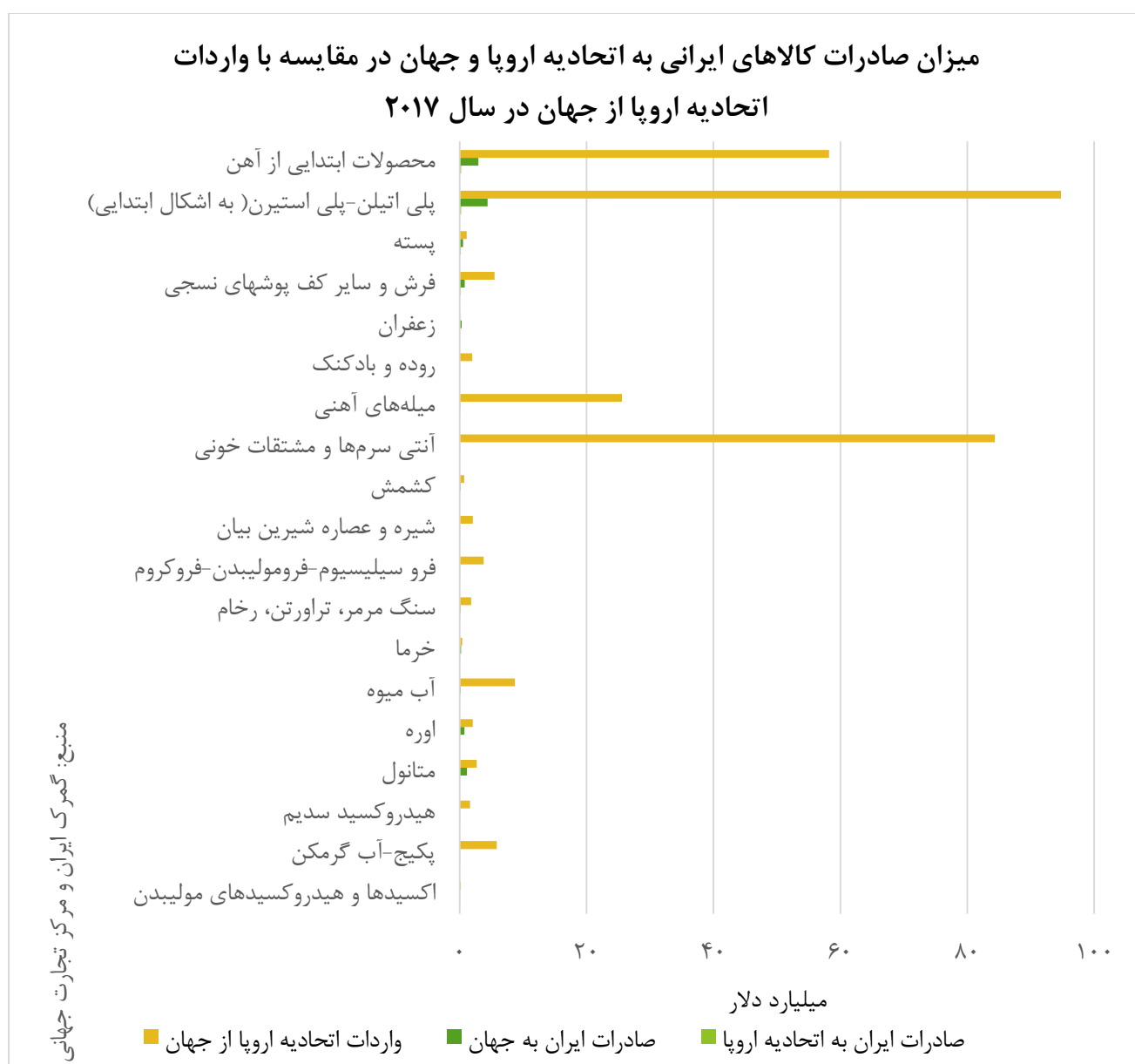
جزئیات قیمت کالاهای صادرشده به اتحادیه اروپا در نمودار زیر نمایش داده شده است:

ظرفیت بازار اتحادیه اروپا برای توسعه صادرات ایران

شناخت حجم بازار اتحادیه اروپا برای محصولات مزیت دار ایرانی اولین گام در توسعه صادرات به آن منطقه است. از میان کالاهای پرمصادرات ایرانی، پلی اتیلن، پلی استیرن، آنتی سرماها و مشتقات خونی، آهن و فولاد، میله‌های آهنی، آبمیوه، فرش و آبگرمکن بیشترین بازار را در اتحادیه اروپا دارند.

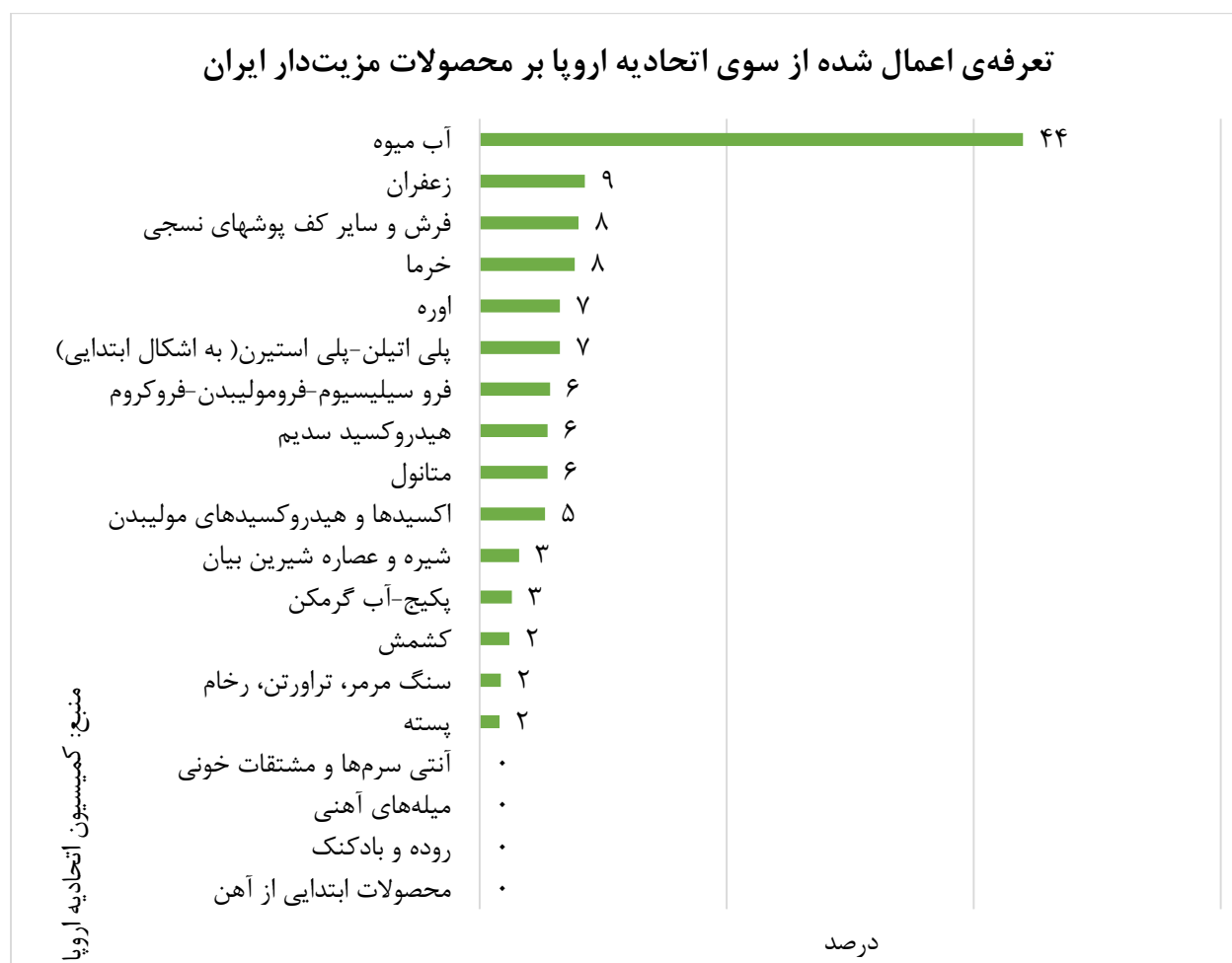
ایران در تولید و صادرات کالاهای مذکور و برخی اقلام دیگر که در نمودار زیر نمایش داده شده است، قابلیت بالایی برای رقابت در بازارهای جهانی دارد. بازار برخی از این محصولات مانند پلی اتیلن و پلی استیرن از کل صادرات ایران نیز بیشتر است.

گام دوم در توسعه صادرات عبارت است از کاهش موانع ورود کالاهای ایرانی به اتحادیه اروپا که تعرفه‌های گمرکی از مهمترین آنها است. بیشترین تعرفه‌ای که اتحادیه اروپا بر کالاهای ایرانی وضع می‌کند برابر ۴۴ درصد و مربوط به آبمیوه است. تعرفه ۴۴ درصدی، صادرات این محصول به اتحادیه اروپا را کاملاً تحت تاثیر قرار می‌دهد و انتظار می‌رود در صورت کاهش تعرفه از سوی اتحادیه اروپا، صنعت آبمیوه ایران یک جهش را تجربه کند.

زعفران، فرش، خرما محصولات دیگری هستند که با تعرفه نسبتاً بالا از سوی اتحادیه اروپا مواجه می‌شوند. تعرفه ورود اقلام مذکور به منطقه اتحادیه اروپا به ترتیب ۹، ۸ و ۸ درصد است و پیش‌بینی می‌شود کاهش تعرفه این محصولات از سوی اتحادیه اروپا منجر به افزایش قابل توجه صادرات آنها شود. بازار بزرگ ایران برای کالاهای اتحادیه اروپا این انتظار بجا را ایجاد می‌کند که اتحادیه اروپا راه را برای ورود محصولات کشاورزی و خوراکی ایرانی به بازار خود باز کند.

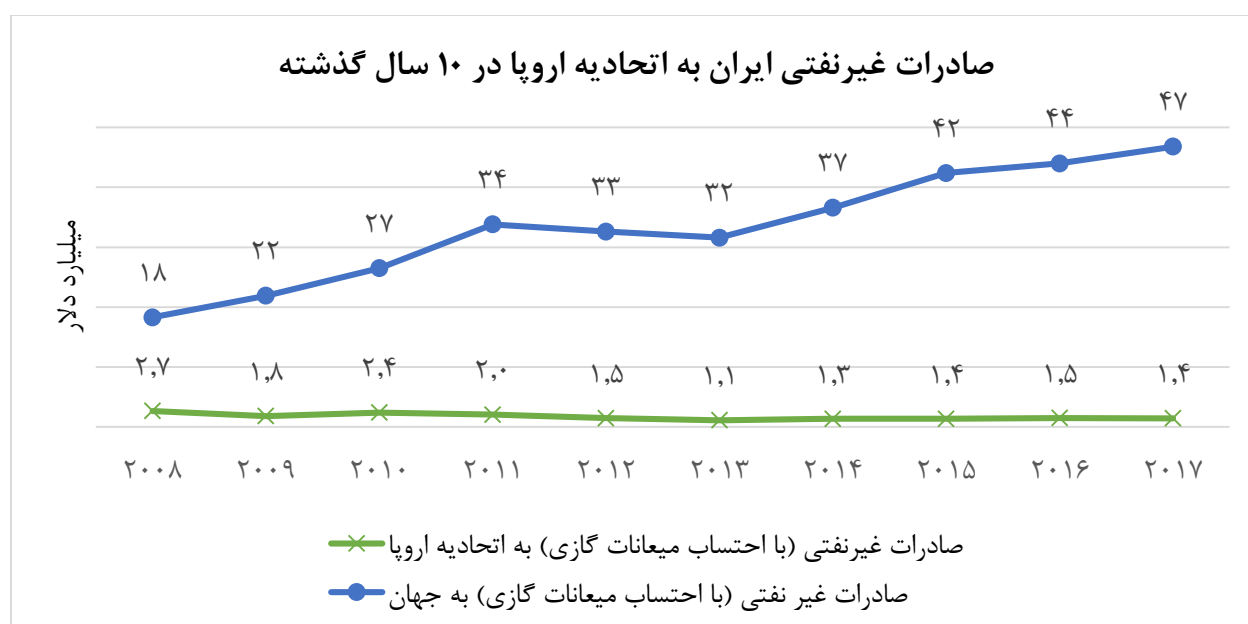
در مجموع باید گفت که تجارت نامتوازن ایران و اتحادیه اروپا که با ۱۱,۵ میلیارد دلار به شدت به نفع اتحادیه اروپا است، این انتظار را برای ایران ایجاد می‌کند که اتحادیه اروپا با حذف و کاهش موثر تعرفه‌ها راه را برای ورود بیشتر کالاهای ایرانی به بازار آن منطقه هموار کند.

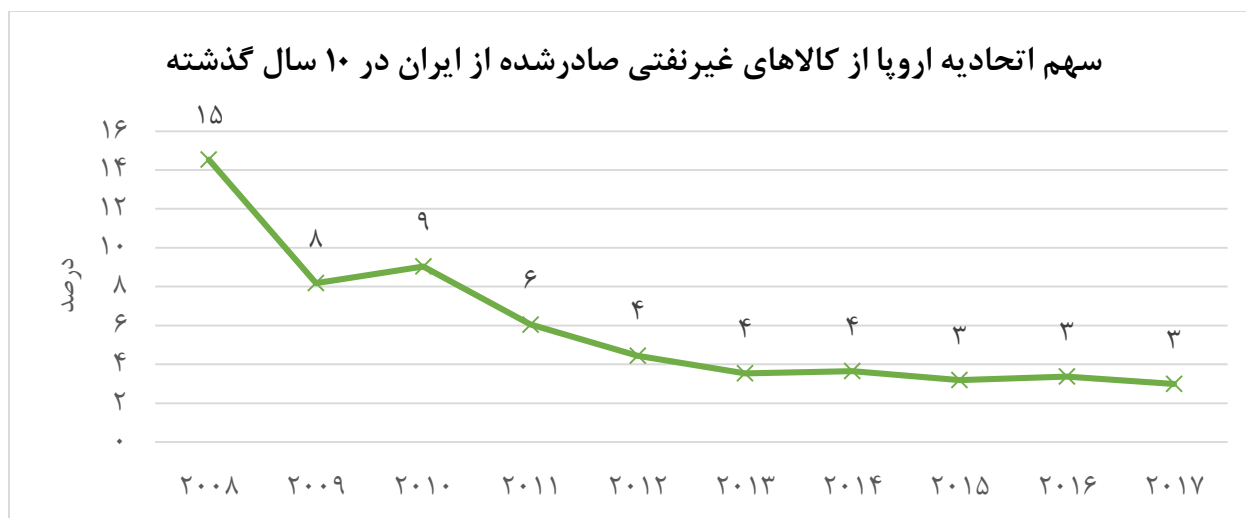
بررسی روند صادرات ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته

حجم صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا در ده سال گذشته در بیشترین حالت که مربوط به سال ۲۰۰۸ است، ۲,۷ میلیارد دلار و در کمترین حالت که مربوط به سال ۲۰۱۳ است برابر ۱,۱ میلیارد دلار بوده است. نمودار ده ساله صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا تنها در بازه سالهای ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ روند مشخص نزولی را نشان می‌دهد و در باقی سالها نوسان داشته است.

این در حالی است که نمودار صادرات غیر نفتی ایران به جهان در تمام سالها به غیر از ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ صعودی است. حجم صادرات غیر نفتی ایران در این سالها که سالهای اوج تحریمها است ۶,۵ کاهش داشته است.

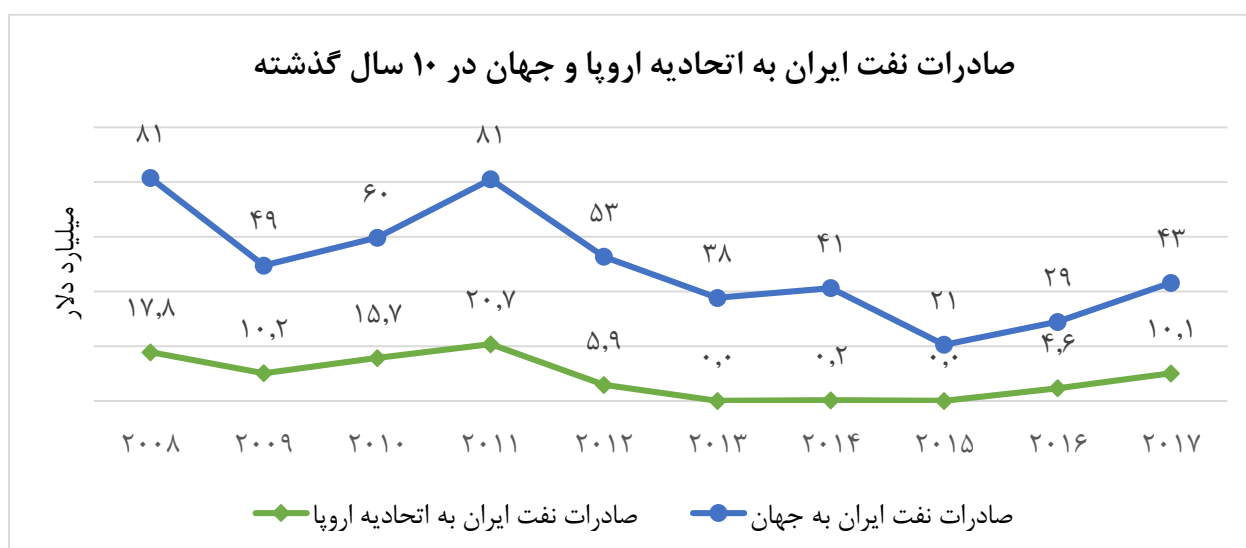
در نهایت می‌توان گفت روند صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا با روند صادرات غیر نفتی ایران به جهان متفاوت است. در حالی که صادرات غیر نفتی ایران به جهان سالانه افزایش می‌یابد، صادرات به اتحادیه اروپا نزولی است و به مرور زمان سهم بازار این منطقه از کالاهای ایرانی کاهش می‌یابد.

صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته

مطابق آمار مرکز تجارت جهانی بیشترین صادرات ایران به اتحادیه اروپا طی ده سال گذشته مربوط به سال ۲۰۱۱ است. ایران در این سال ۲۰,۷ میلیارد دلار نفت به اتحادیه اروپا صادر کرده است که ۲۵,۵ درصد از کل صادرات نفت ایران محسوب می‌شود. پس از آن طی ۲ سال بر اثر تحریم‌ها حجم صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا به رقم صفر می‌رسد و این وضعیت تا سه سال ادامه می‌یابد.

سهم بازار اتحادیه اروپا از نفت ایران در سال ۲۰۱۷ برابر ۱۰,۱ میلیارد دلار و معادل ۲۳,۵ درصد کل صادرات نفت ایران بوده است.

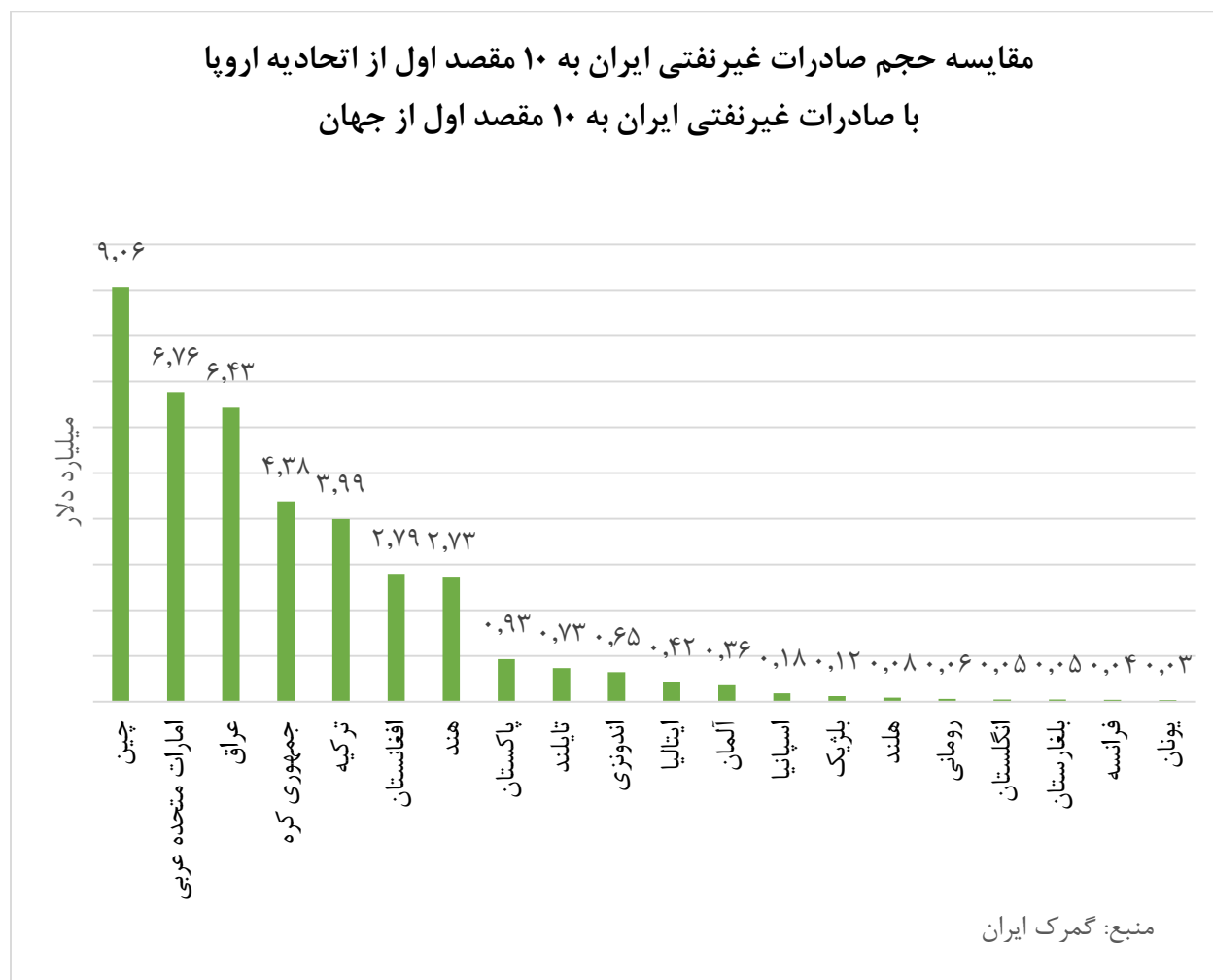

به طور میانگین اتحادیه اروپا در ده سال گذشته مقصد ۴,۳ درصد از صادرات غیر نفتی و ۱۰,۷ درصد از کل صادرات ایران بوده است.

مهمترین شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا

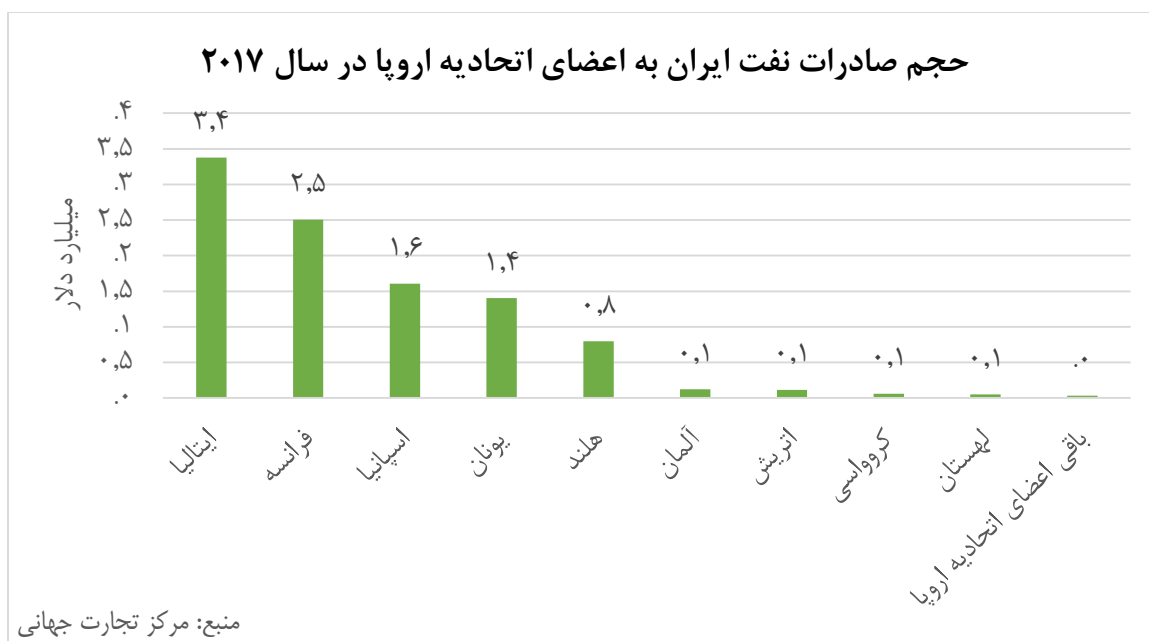
مطابق نمودار زیر در بین اعضای اتحادیه اروپا، بیشترین صادرات غیر نفتی ایران به مقصد ایتالیا بوده است. این کشور با واردات ۴۲۳ میلیون دلار کالای غیرنفتی از ایران، چهاردهمین شریک صادراتی ایران در بین کشورهای جهان است.

همانطور که در نمودار زیر مشاهده می‌شود هیچ یک از ۲۸ کشور عضو اتحادیه اروپا حتی در جمع ۱۰ مقصد عمده صادرات غیرنفتی ایران نیز جای ندارند.

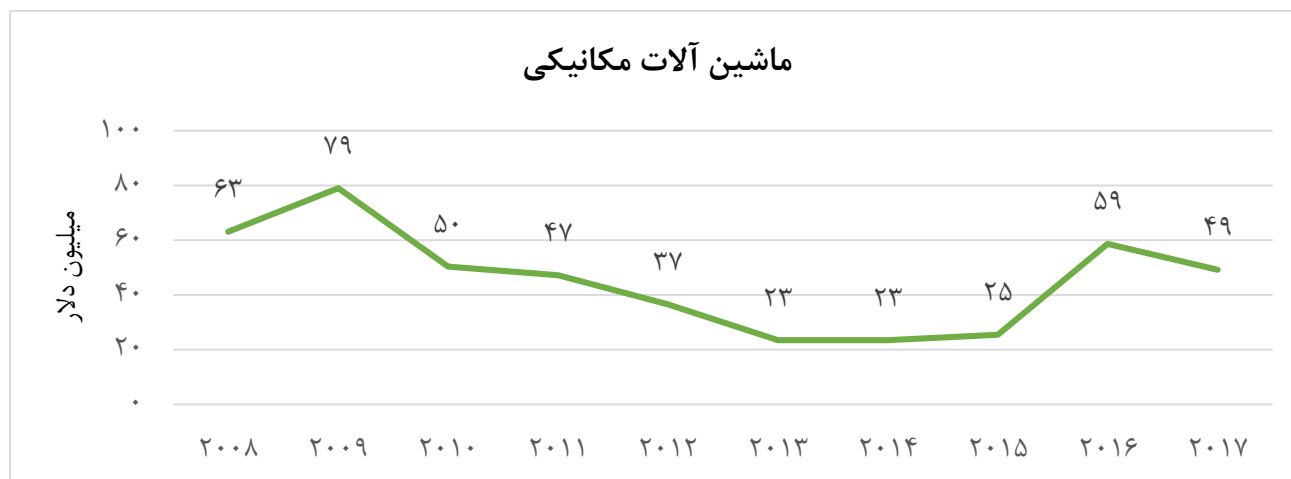
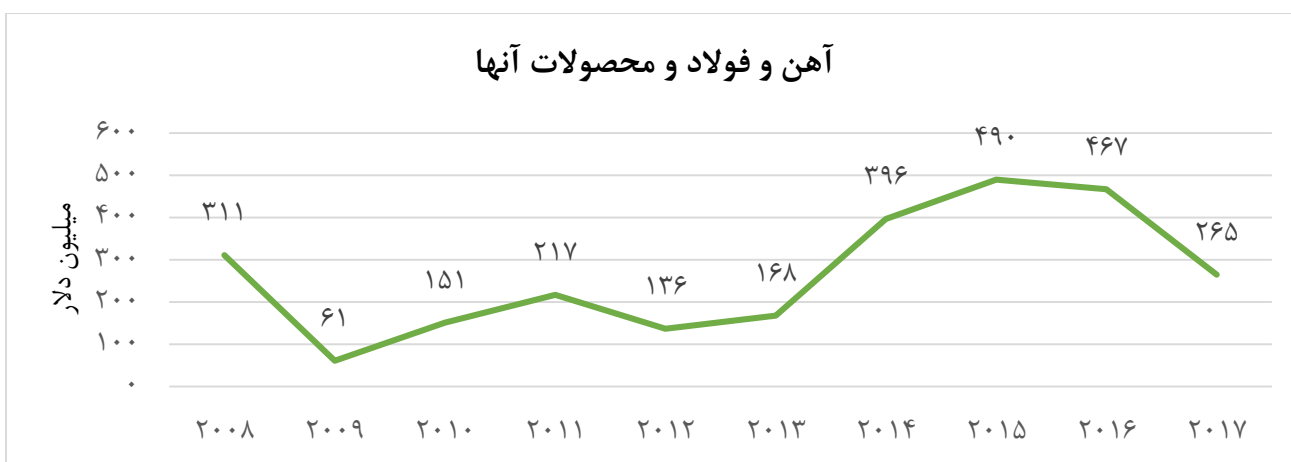
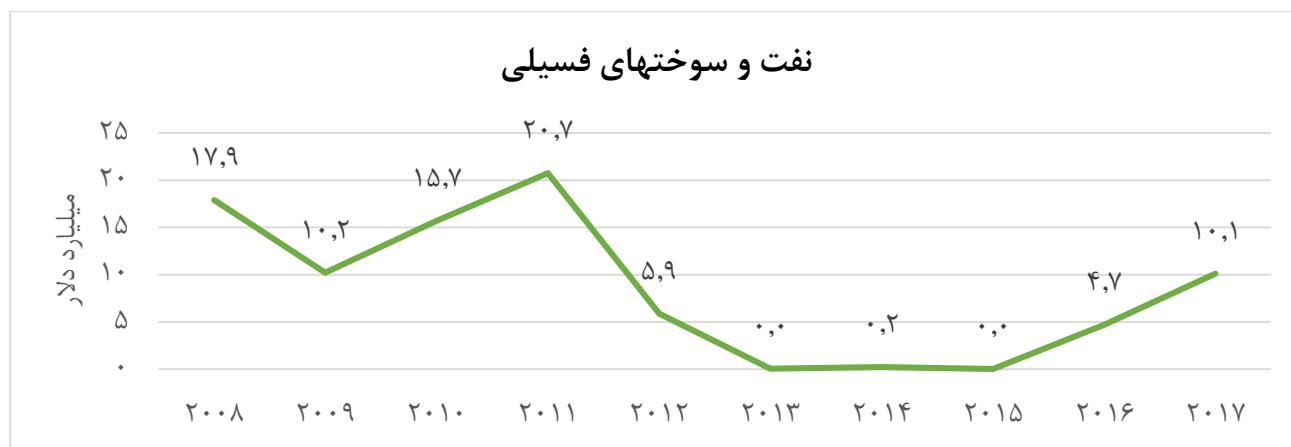
صادرات نفت به اعضای اتحادیه اروپا

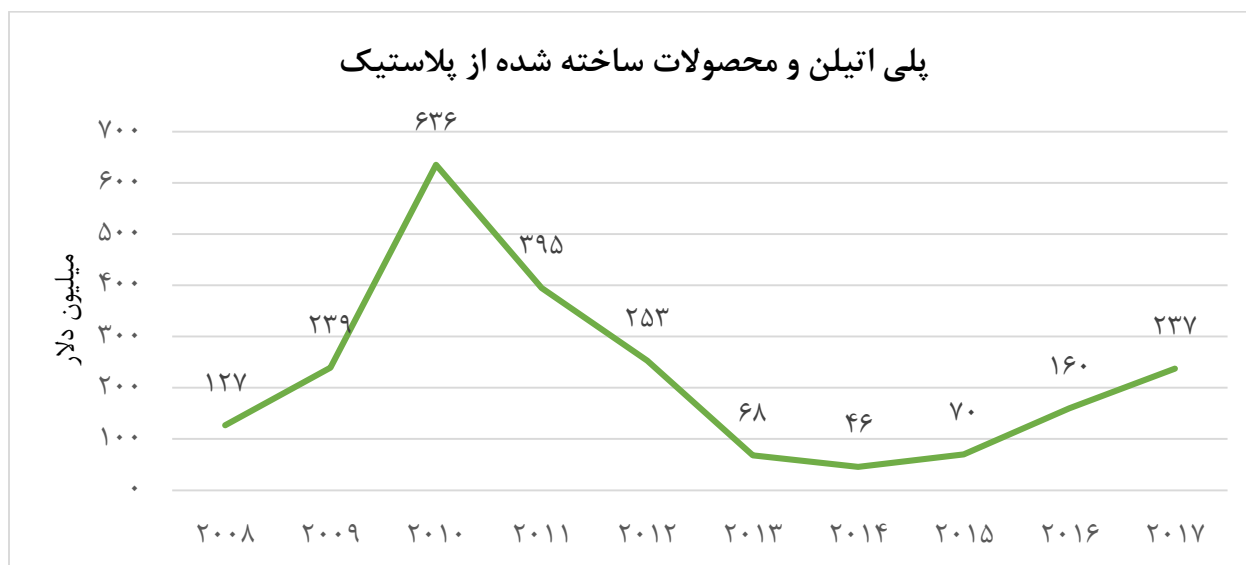
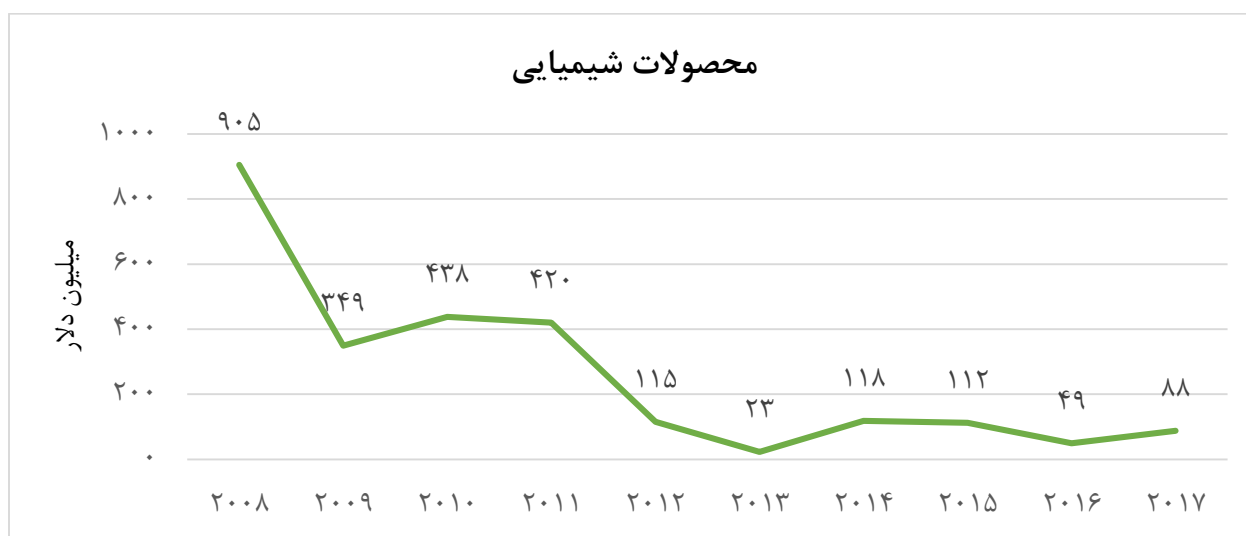
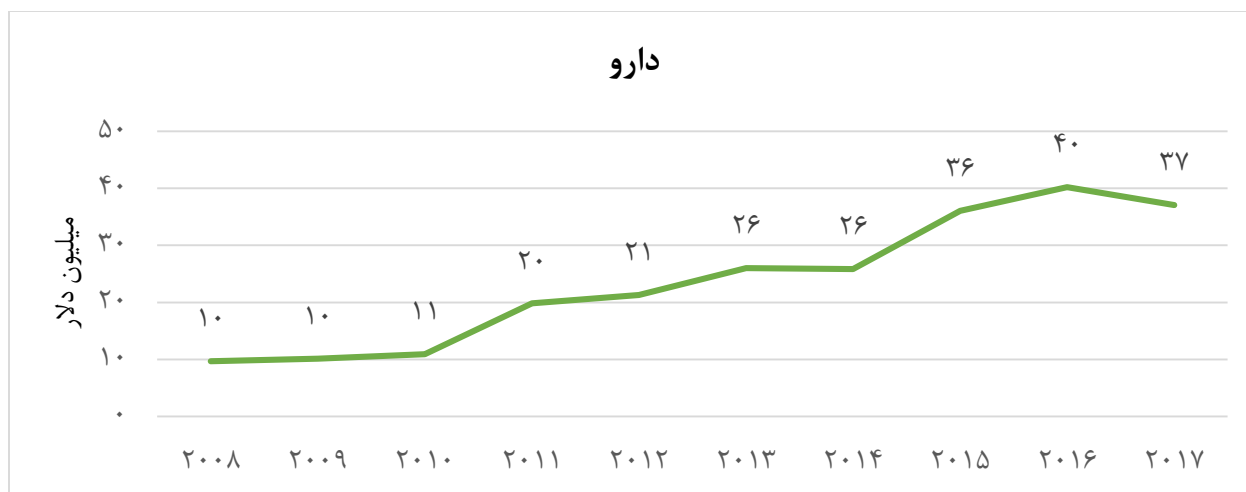
در بخش نفت نیز ایتالیا در بین اعضای اتحادیه اروپا با رقم ۳,۸ میلیارد دلار مهمترین مقصد صادرات ایران بوده است.

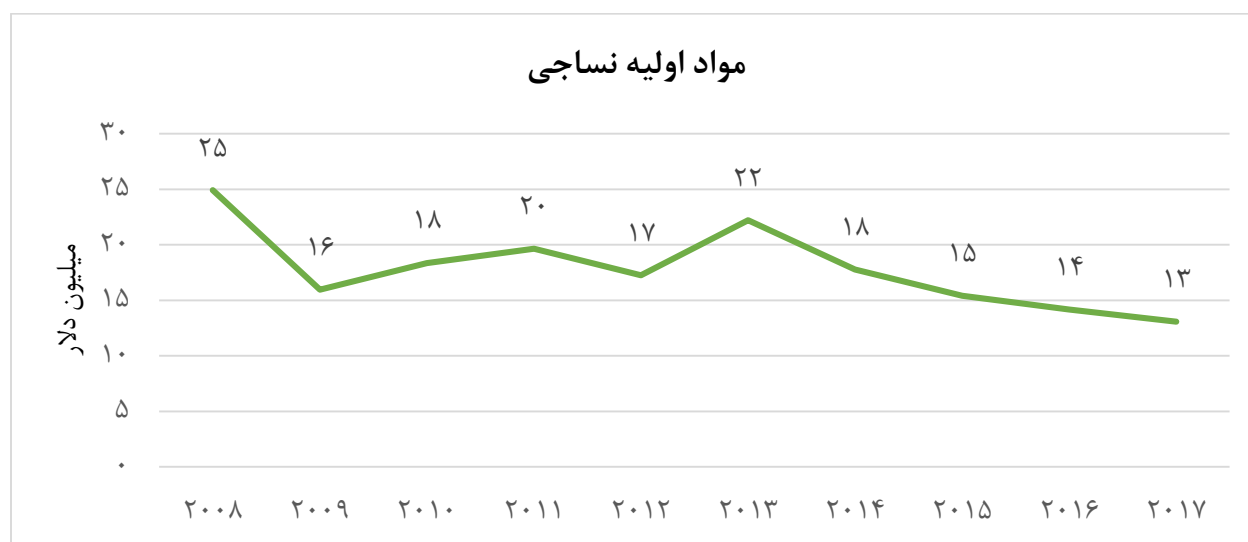
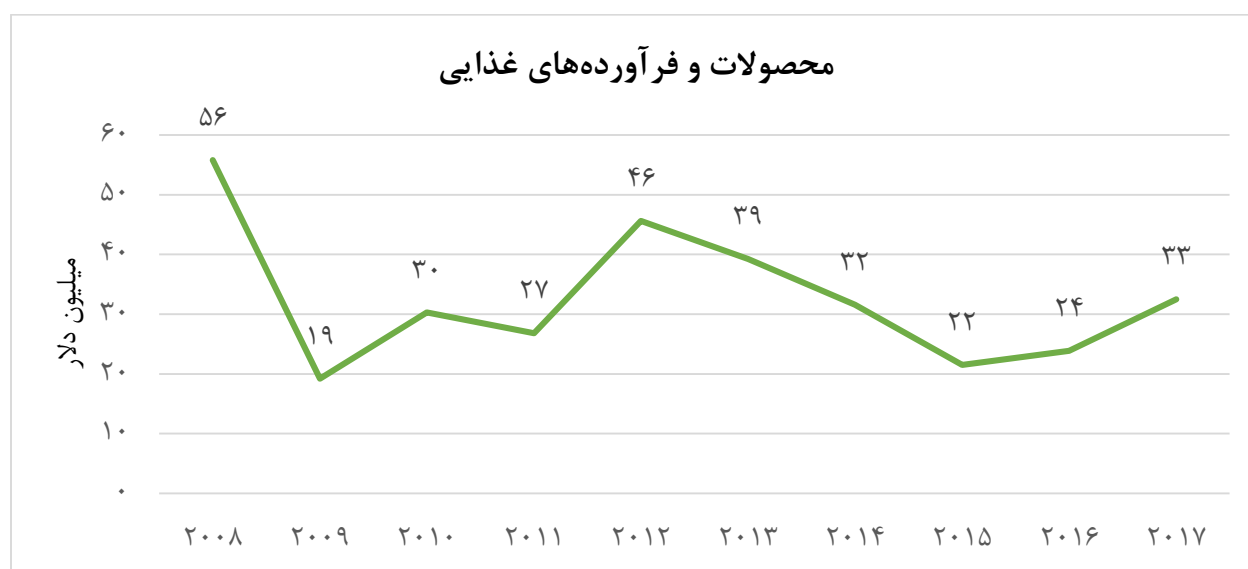
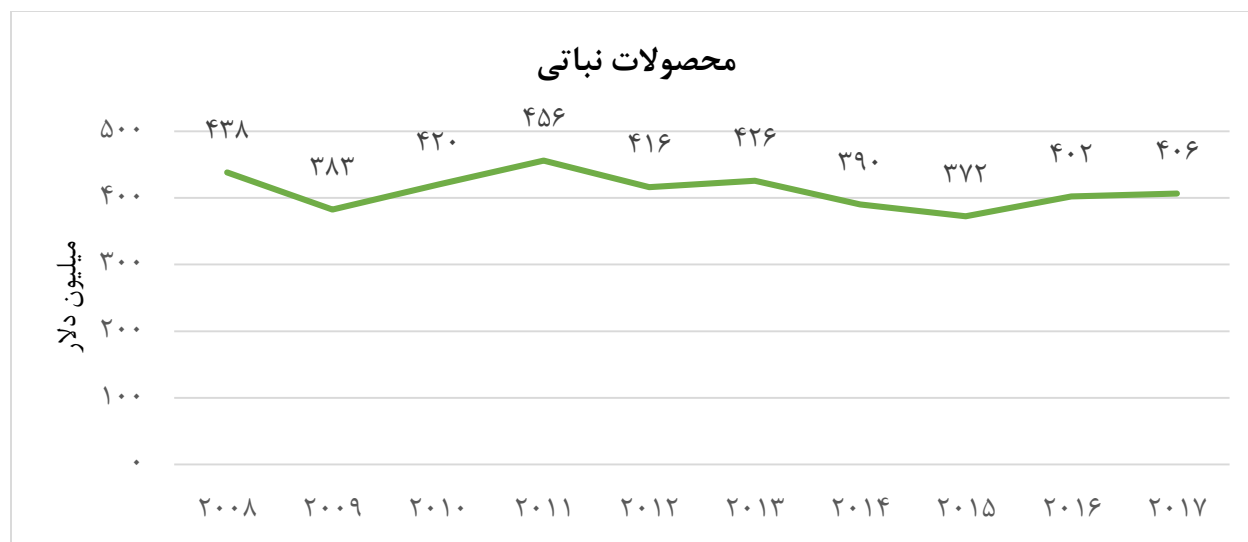

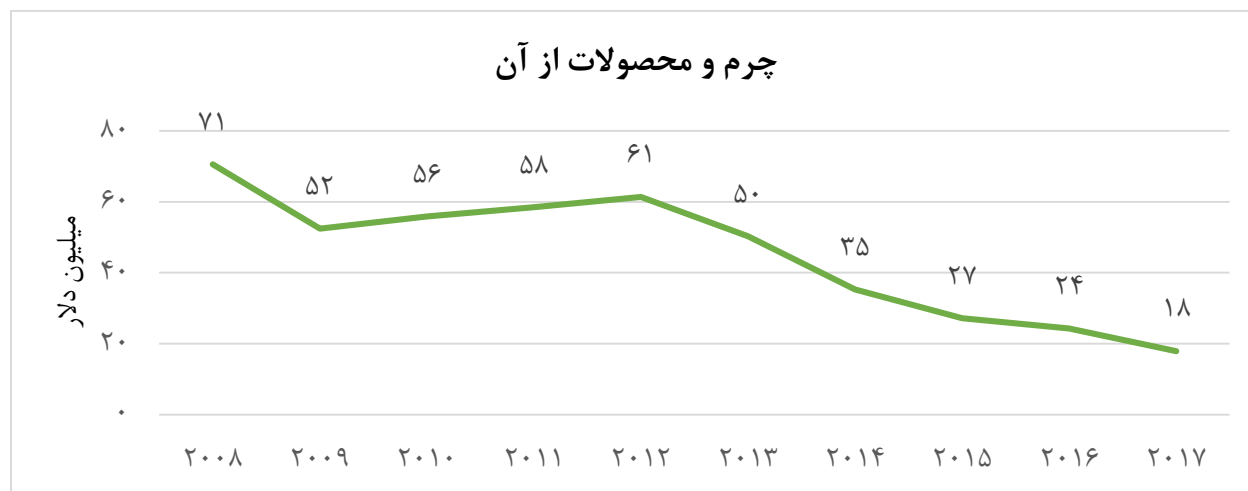
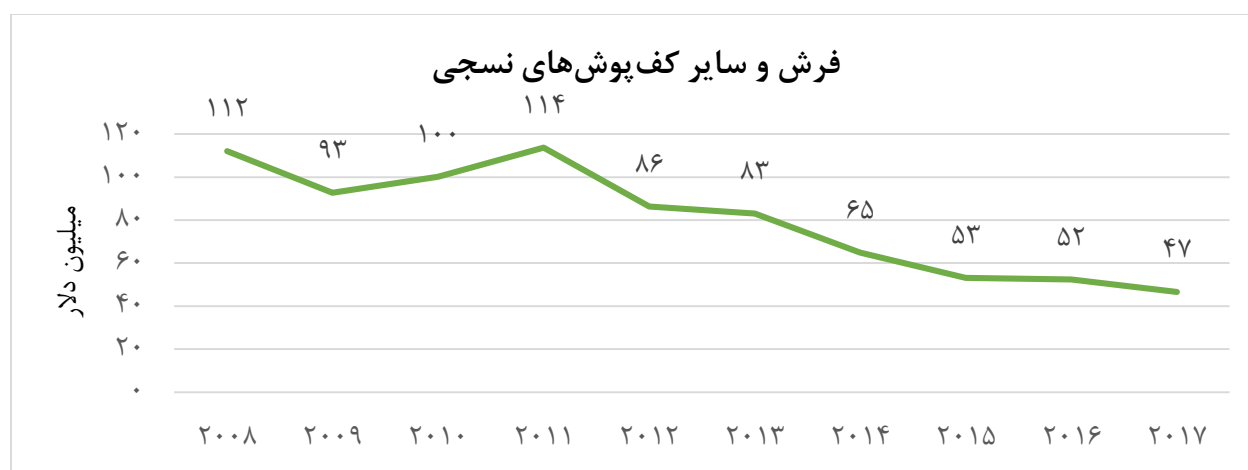
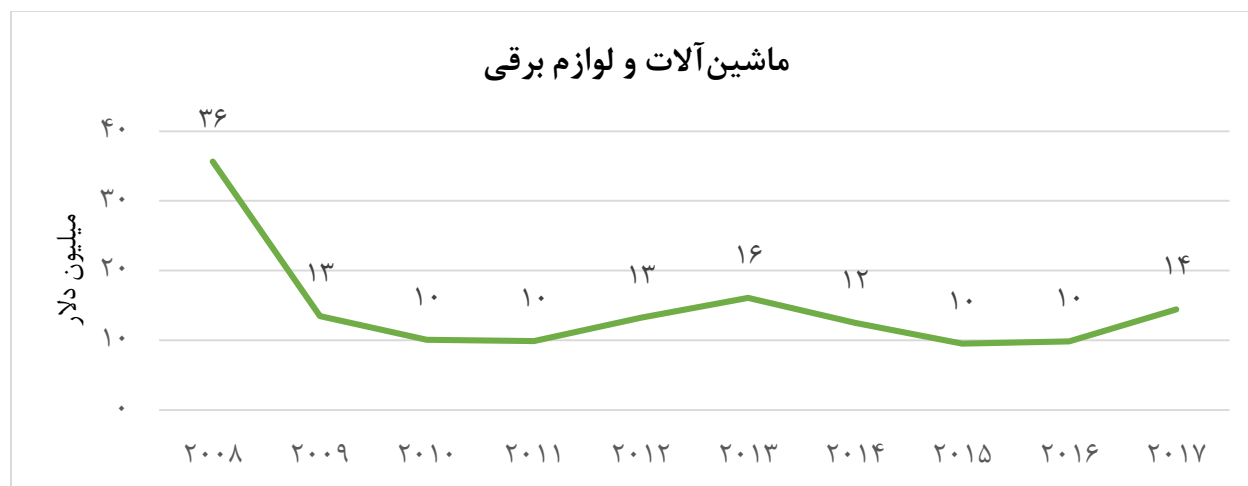
بررسی تاثیر تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر صادرات ایران به اتحادیه اروپا

در نمودارهای زیر روند صادرات گروه‌های مختلف کالایی از ایران به اتحادیه اروپا در ده سال گذشته نمایش داده شده است. از نمودارهای فوق می‌توان گروه‌های کالایی که بیشترین تاثیر را از تحریم‌ها در سال‌ها ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ پذیرفتند را تشخیص داد.

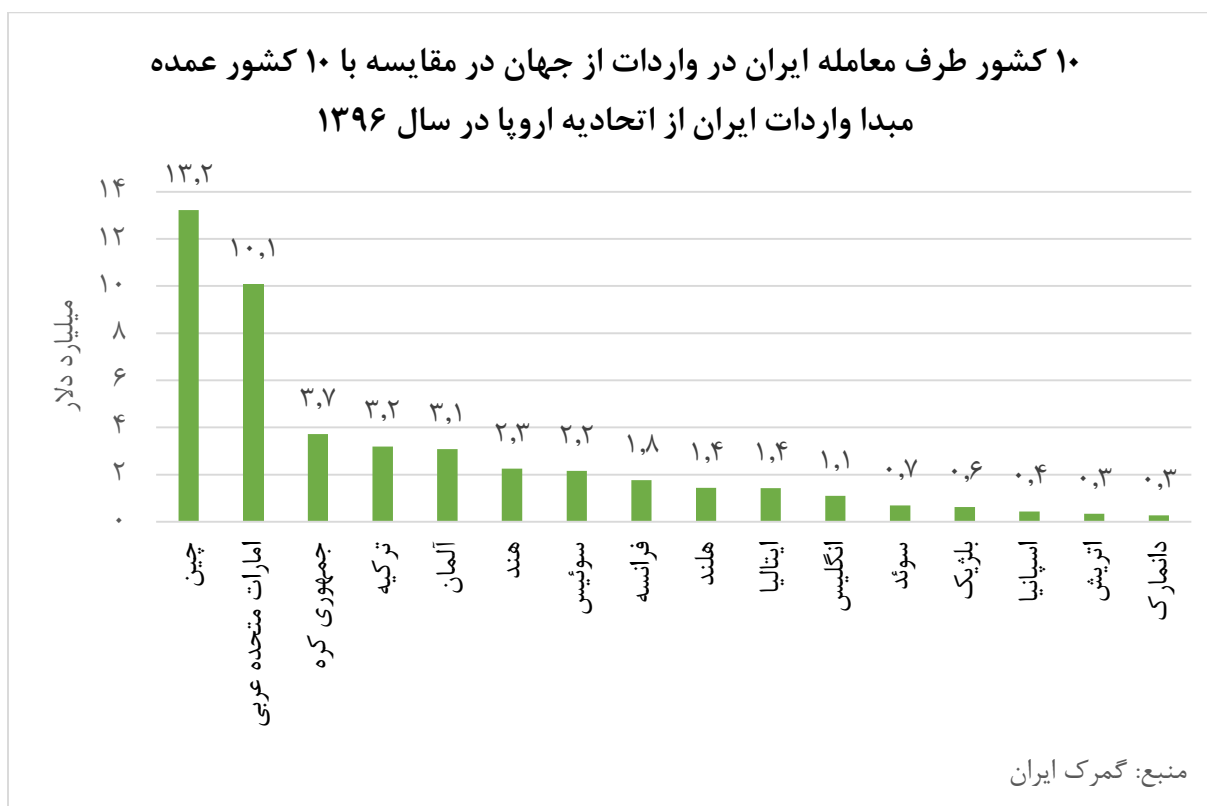

بخش چهارم: وضعیت واردات ایران از اتحادیه اروپا

مقدمه

حجم واردات ایران از اتحادیه اروپا در سال گذشته برابر ۱۲,۱ میلیارد دلار بوده است. این مبلغ ۲۲,۳ درصد از کل واردات ایران را تشکیل می‌دهد.

اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۷ دومین مبدا واردات ایران پس از چین بوده است.

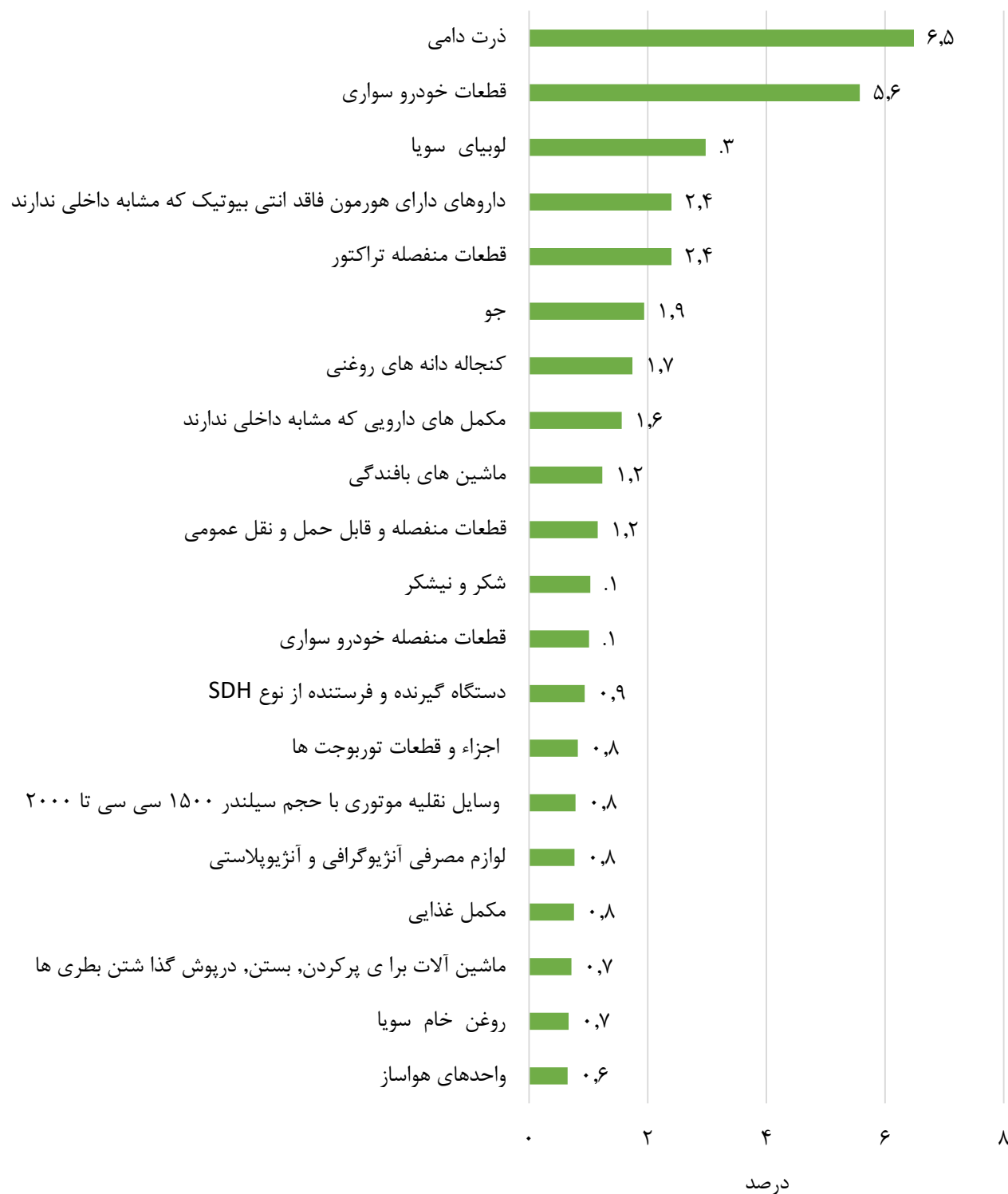
همانطور که از نمودار بالا پیداست آلمان، فرانسه، هلند، ایتالیا و انگلستان ۵ عضو اتحادیه اروپا با بیشترین صادرات به ایران هستند.

بررسی کیفیت کالاهای وارد شده از حوزه‌ی اتحادیه اروپا

در میان کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا، بیشترین رقم مربوط به ذرت دامی و برابر ۷۸۵ میلیون دلار بوده است. پس از آن قطعات خودروهای سواری، لوبیای سویا، قطعات منفصله تراکتور و جو با ارقام ۶۷۵، ۳۶۰، ۲۹۰ و ۲۳۵ میلیون دلار در رتبه های دوم تا پنجم بوده‌اند.

نمودارهای زیر عمده محصولات وارد شده از اتحادیه اروپا را به تفکیک کد تعرفه ۸ رقمی نمایش می‌دهد:

سهم اقلام عمده وارد شده از اتحادیه اروپا به تفکیک تعرفه ۸ رقمی از کل واردات

بنابراین بسیاری از اقلام وارداتی که در نمودار بالا نمایش داده شده است را می‌توان از نقاط دیگر جهان تهیه کرد. ذرت، جو، سویا، شکر، روغن و بسیاری از قطعات منفصله خودرو از این دست اقلام هستند.

نکته دیگری که از نمودارها پیداست این است که بیشتر سهم واردات ایران از اتحادیه اروپا به چند کالا اختصاص ندارد و فهرست متنوعی از کالاهای گوناگون از این مجموعه سیاسی-اقتصادی وارد ایران شده است.

جدول زیر این واقعیت را روشن‌تر بیان می‌کند.

ارزش	از ۵۰۰ میلیون تا ۱ میلیارد دلار	از ۲۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار	از ۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون دلار	از ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون دلار	از ۲۰ تا ۵۰ میلیون دلار	از ۱۰ تا ۲۰ میلیون دلار	از ۵ تا ۱۰ میلیون دلار	کمتر از ۱ میلیون دلار
تعداد اقلام وارد شده	۲	۵	۱۳	۱۴	۵۶	۹۹	۱۶۵	۵۸۰
تعداد اقلام صادر شده	۰	۰	۴	۴	۹	۱۱	۱۶	۵۶
								۶۰۹

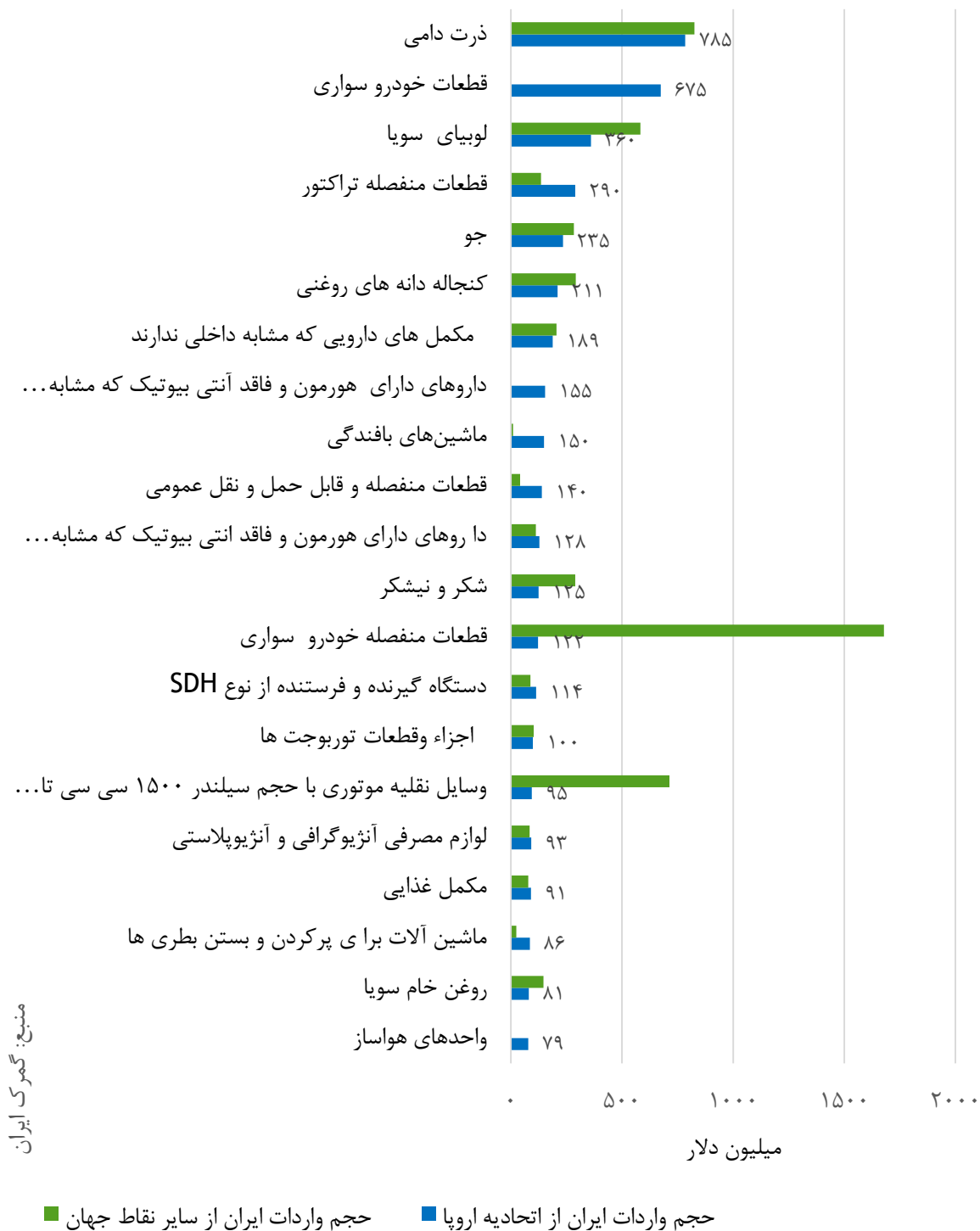
تنوع واردات از اتحادیه اروپا در مقایسه با سایر نقاط جهان

یکی از سیاستهای اقتصاد مقاومتی برای تامین امنیت واردات کالاهای اساسی تنوع بخشی به مبادی وارداتی است. این تنوع متناسب با نوع روابط سیاسی می‌تواند وزن‌دار باشد.

در نمودارهای زیر میزان واردات کالاهای گوناگون از اتحادیه اروپا در مقایسه با واردات صورت گرفته از سایر نقاط جهان نشان داده شده است.

بر اساس نمودار زیر در بسیاری از کالاهای وارداتی تنوع دهی به مبادی واردات با توجه به نوع روابط سیاسی صورت نگرفته است. به همین دلیل در صورت قطع واردات برخی از اقلام زیر از اتحادیه اروپا، برخی بخش‌های صنعت ایران برای مدتی دچار اشکال خواهد شد.

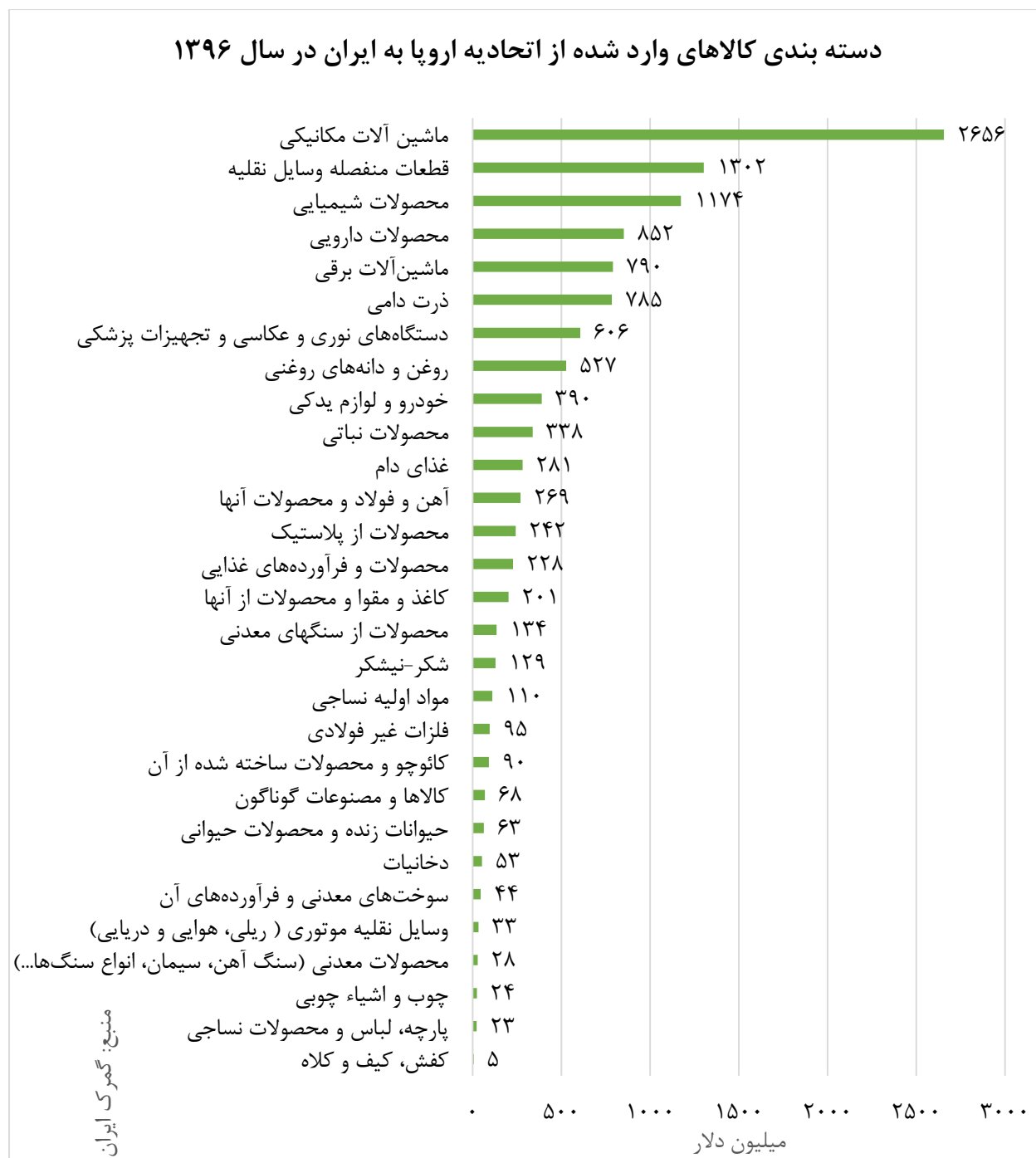
اقلام وارد شده از اتحادیه اروپا به ایران در مقایسه با واردات از سایر نقاط جهان

سهم اتحادیه اروپا از کل واردات این ۲۱ قلم کالا توسط ایران برابر ۴۳ درصد بوده است.

دسته بندی کلی تر کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا

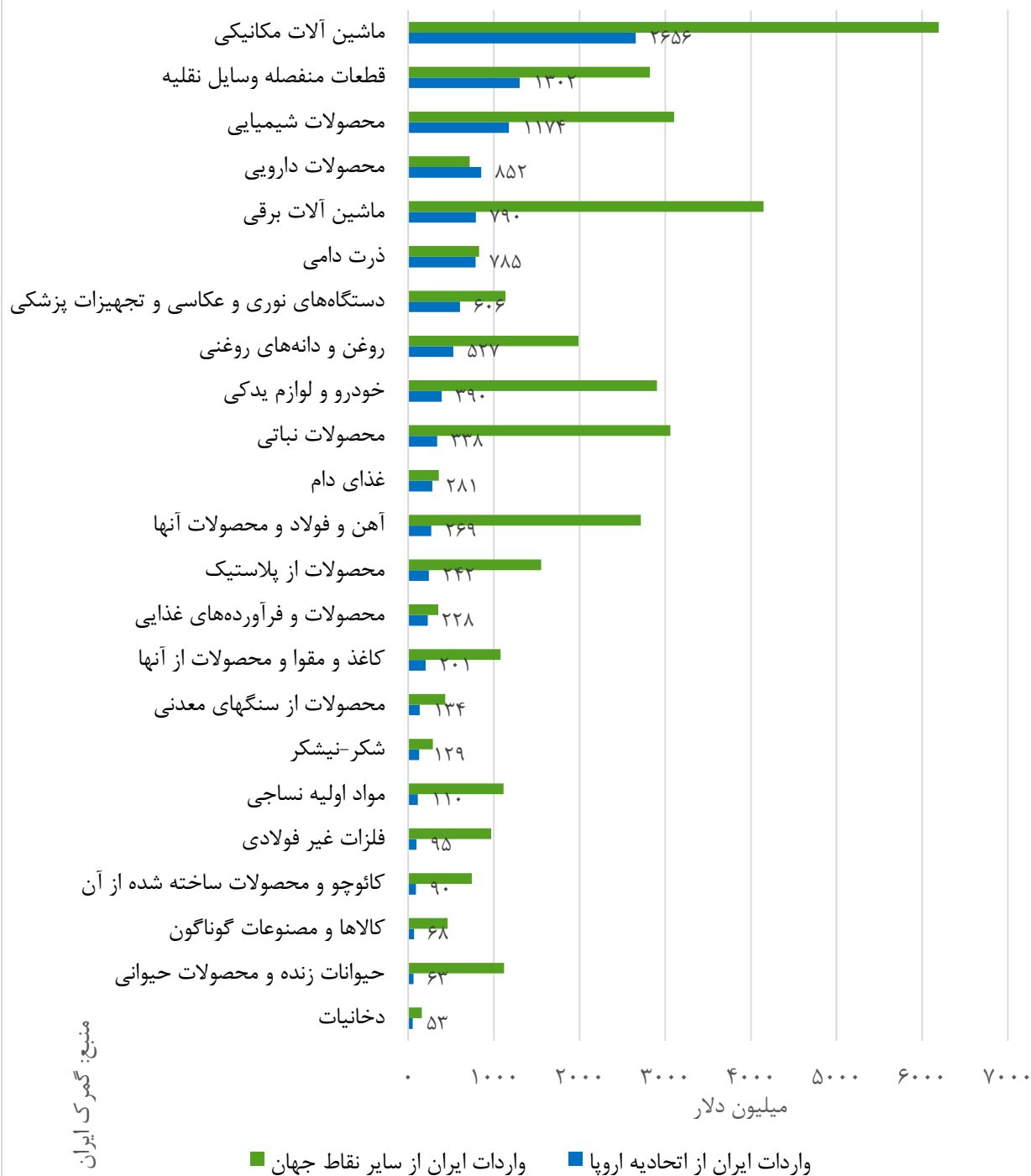
اگر کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا به صورت کلی تر دسته بندی شوند، ماشین آلات مکانیکی، قطعات منفصله وسایل نقلیه، محصولات شیمیایی، محصولات دارویی و ماشین آلات برقی بیشترین سهم را در بین کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا به خود اختصاص داده اند.

در نمودارهای زیر سهم اتحادیه اروپا از کل واردات هر یک از دسته های کالایی فوق نمایش داده شده است.

مقایسه واردات گروه های کالا از اتحادیه اروپا توسط ایران با واردات گروه های

کالا از سایر نقاط جهان توسط ایران در سال ۱۳۹۶

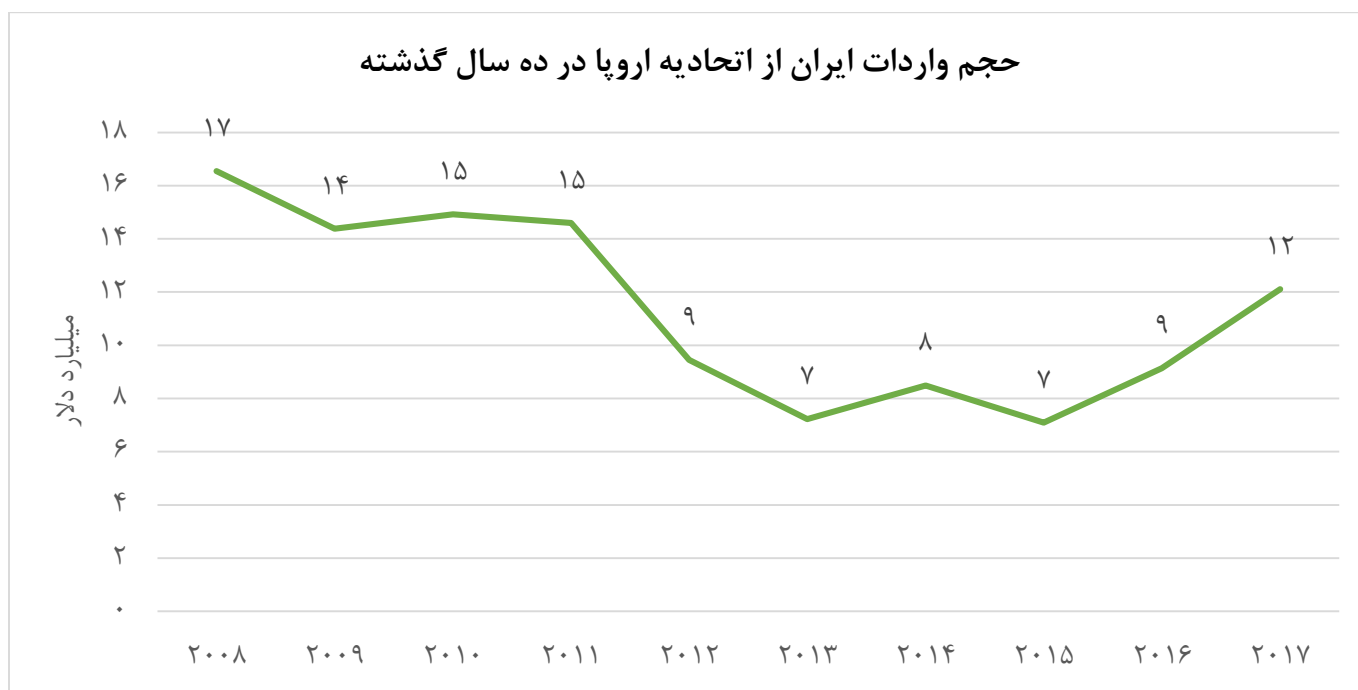
۳ محصول با بیشترین واردات از مهمترین شرکای تجاری اتحادیه اروپا

برای آنکه اهمیت هریک از شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا روشن شود لازم است که به صورت جداگانه عمده اقلام تجارت شده را بررسی کرد. به همین منظور در جدول زیر سه محصول اصلی وارد شده از مهمترین شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا نشان داده شده است.

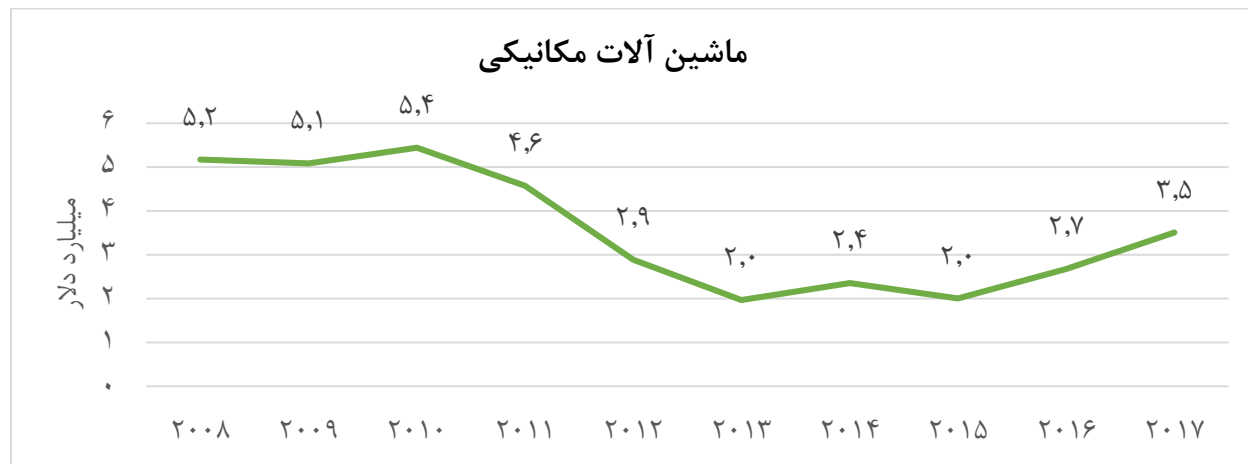
نام کشور صادرکننده	بیشترین محصول وارد شده به ایران	ارزش (میلیون دلار)	دومین محصول با بیشترین واردات به ایران	ارزش (میلیون دلار)	سومین محصول با بیشترین واردات به ایران	ارزش (میلیون دلار)
آلمان	ماشین آلات مکانیکی	۲۴۶	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۷۳	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۱۵۰
فرانسه	هواپیما و قطعات آن	۵۲	وسایل نقلیه و قطعات آن	۵۱	دارو	۳۱
هلند	ماشین آلات مکانیکی	۹۳	مشتقات از سوخت‌های معدنی	۸۰	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۳۰
ایتالیا	ماشین آلات مکانیکی	۹۹	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۳۰	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۱۲
انگلستان	ماشین آلات مکانیکی	۶۸	دارو	۳۳	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۱۸
سوئد	وسایل نقلیه و قطعات خودرو	۲۱	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۱۴	ماشین آلات مکانیکی	۲۳
بلژیک	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۱۵	دارو	۴۳	ماشین آلات مکانیکی	۳۰
اسپانیا	ماشین آلات مکانیکی	۲۴	محصولات از آهن و فولاد	۷	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۱۷
اتریش	دارو	۹	ماشین آلات مکانیکی	۳۰	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۲۱
دانمارک	ماشین آلات مکانیکی	۱۴	ماشین‌آلات الکتریکی و وسایل برقی	۹	دوربین‌ها برای کاربردهای پزشکی، اندازه‌گیری و سینما	۴

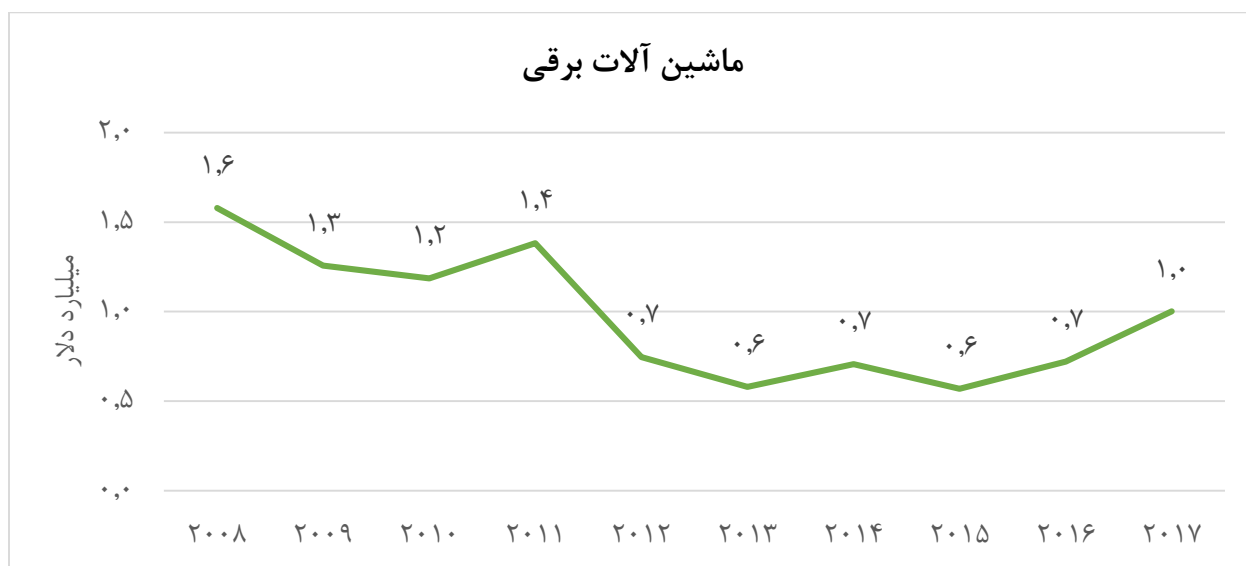
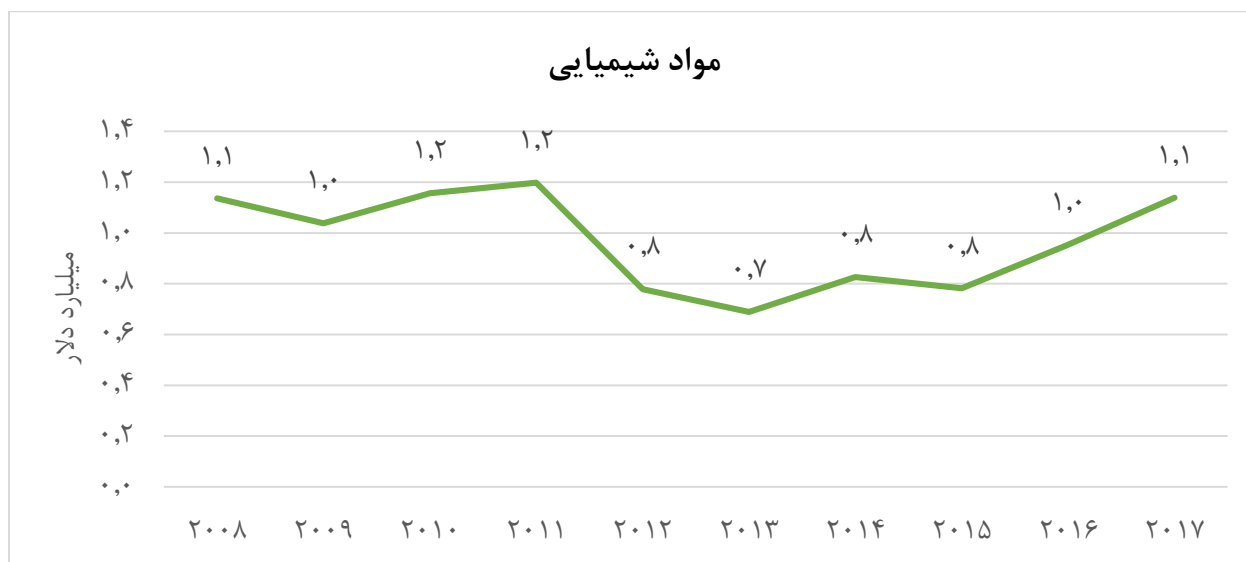
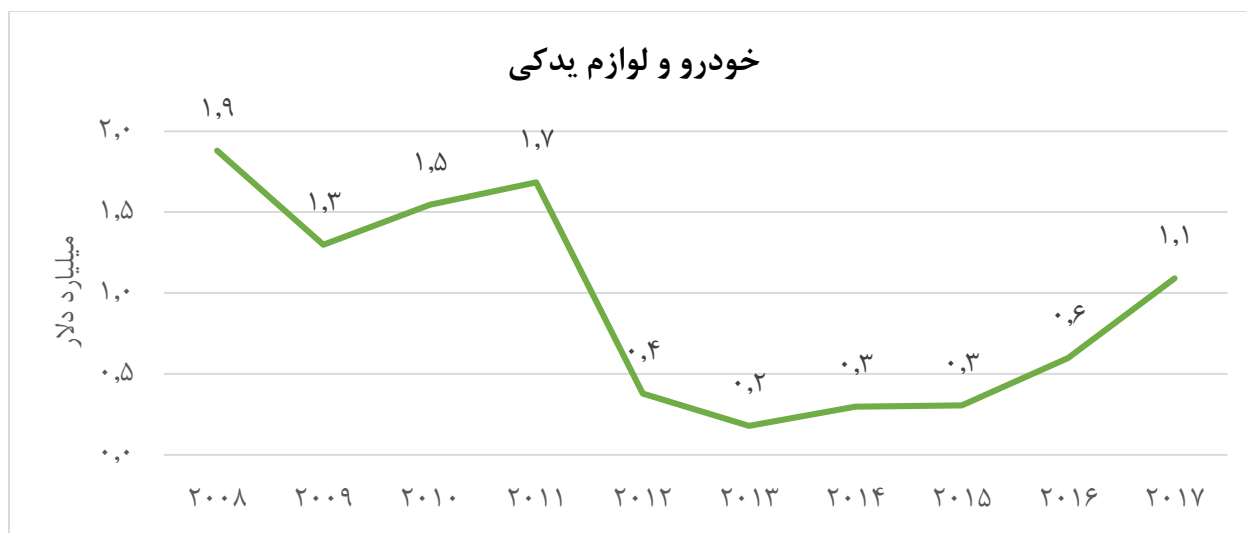
بررسی تاثیرات تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر واردات از اتحادیه اروپا

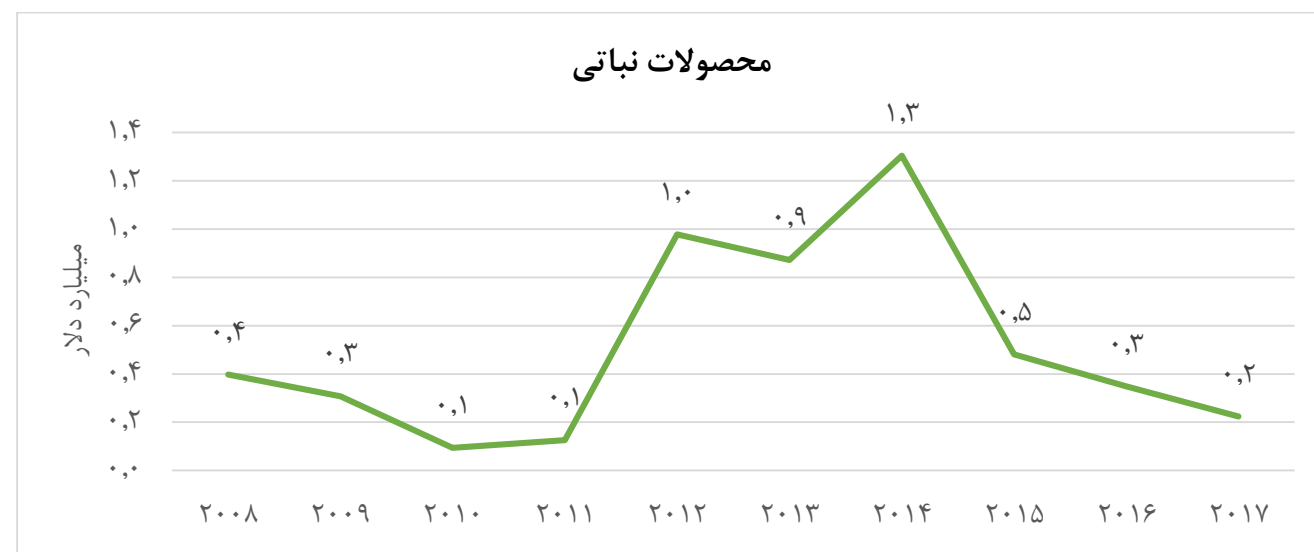
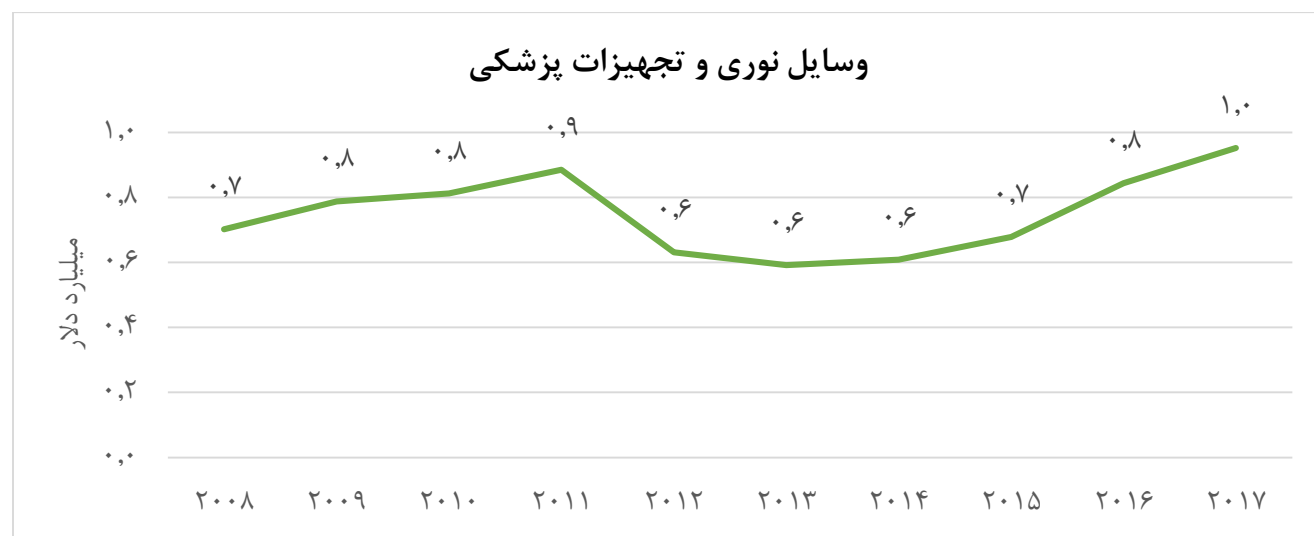
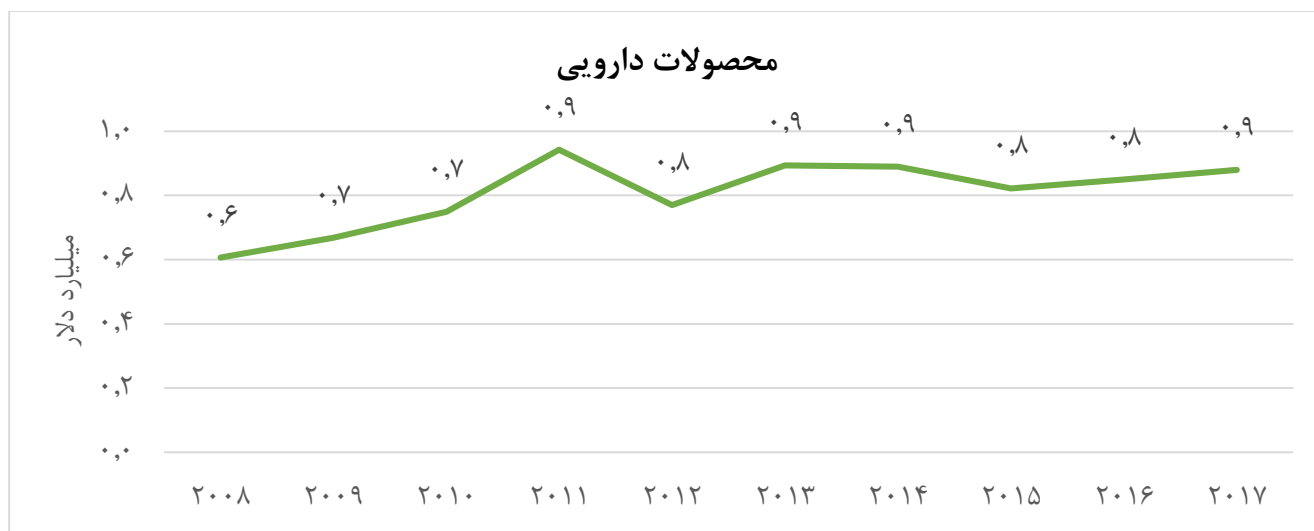
تحریم‌های سال ۲۰۱۲-۲۰۱۳ که می‌توان آن را اوج تحریم‌ها علیه ایران دانست منجر به کاهش ۵۰ درصدی واردات ایران از اتحادیه اروپا شد.

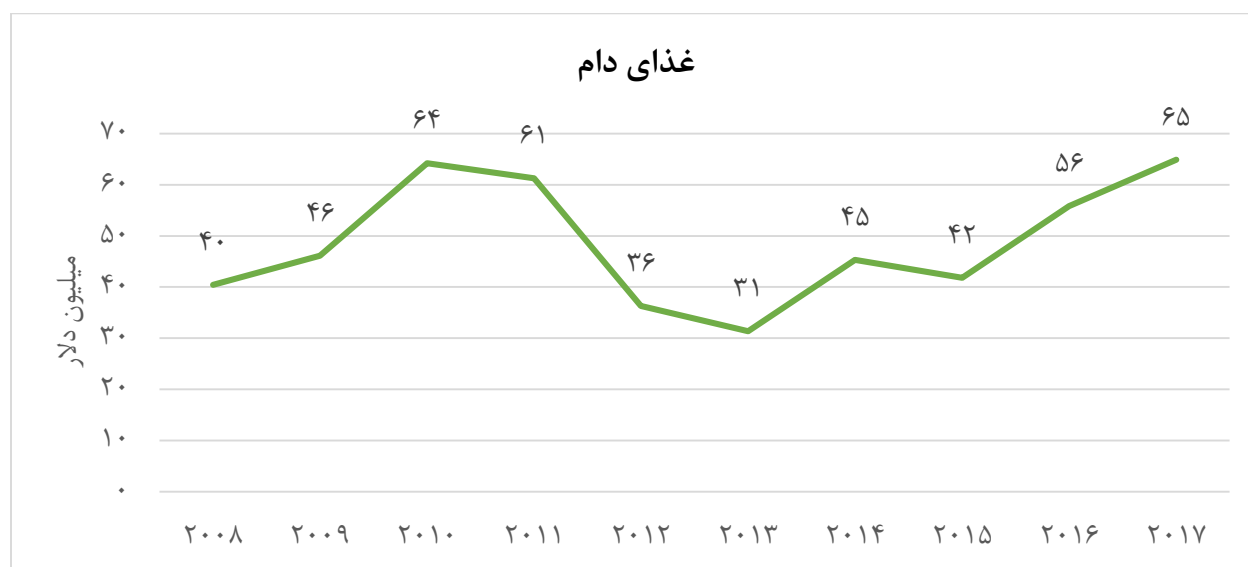
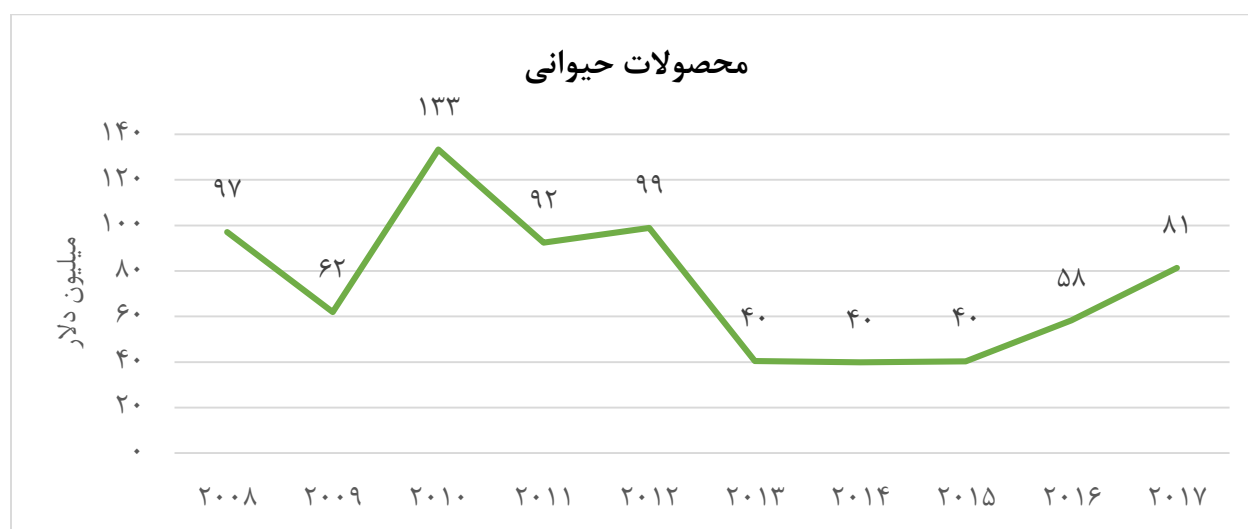
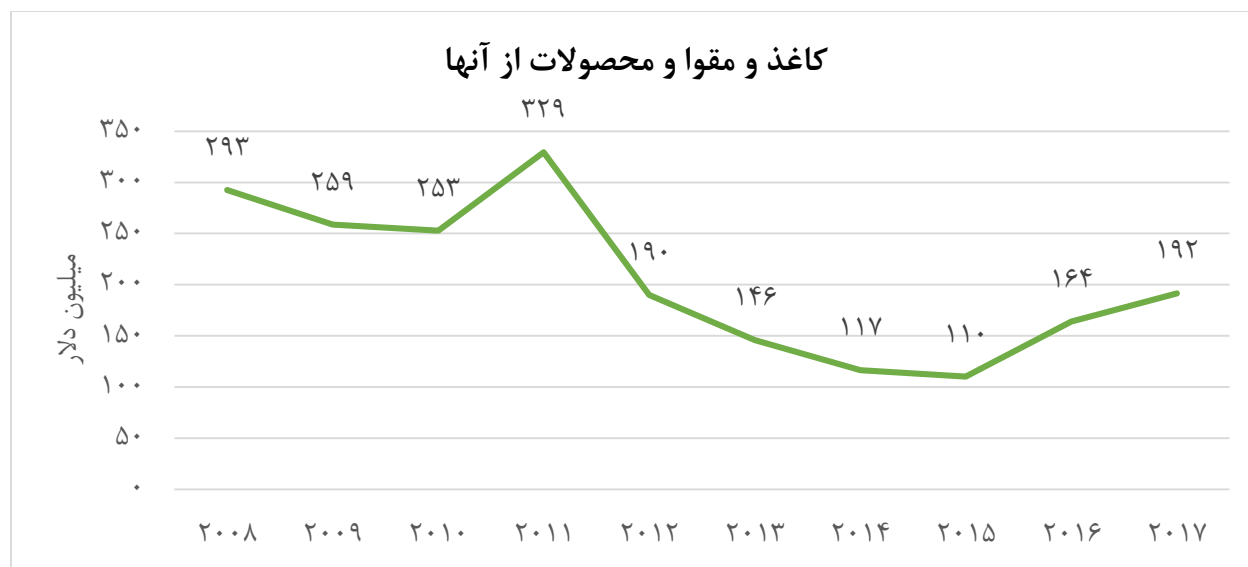

بررسی‌ها نشان می‌دهد کاهش صادرات عمدتاً مربوط به بخش خودرو و ماشین‌آلات مکانیکی بوده است. اینها صنعتی هستند که تاثیر زیادی بر اقتصاد ایران دارند. نکته عجیب آنکه واردات برخی کالاها مثل غلات که به راحتی می‌توان از نقاط دیگر جهان تهیه کرد و از آن به مثابه یک امتیاز بهره برد، نه تنها کاهش نیافته که افزایش نیز یافته است.

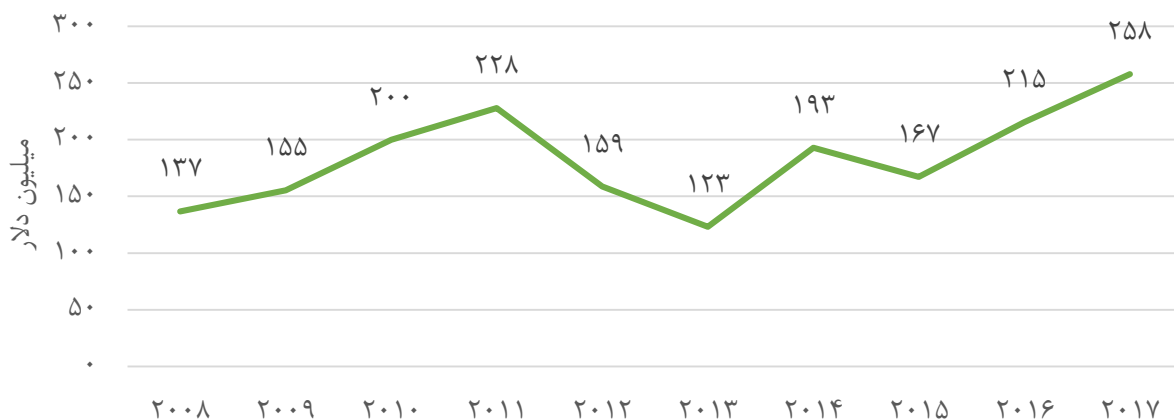

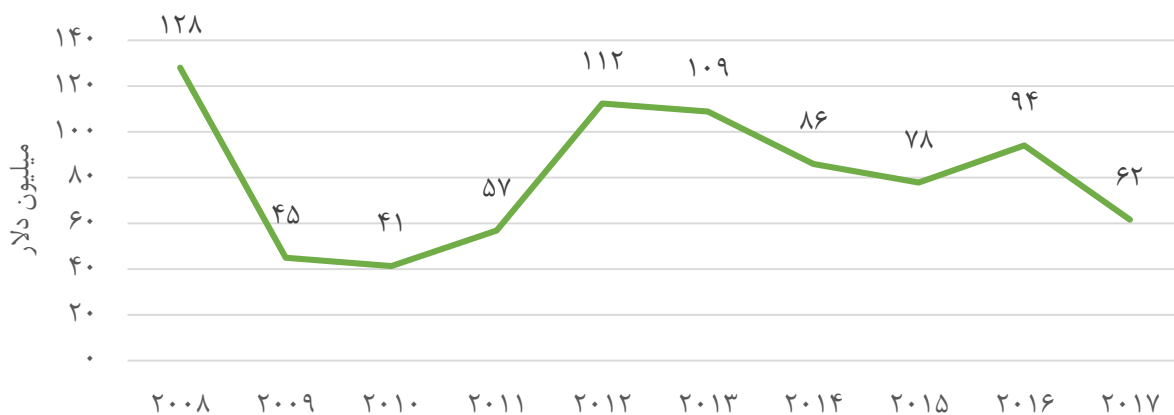

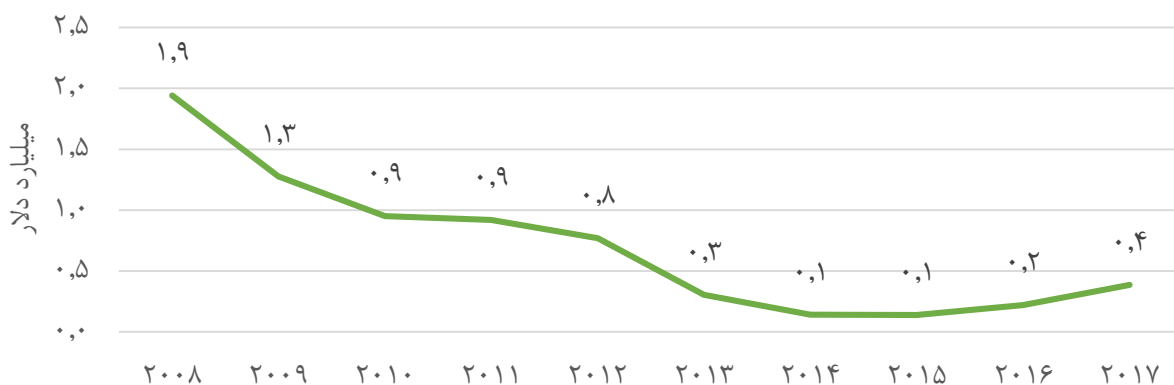
محصولات و فرآورده‌های غذایی

مواد اولیه نساجی

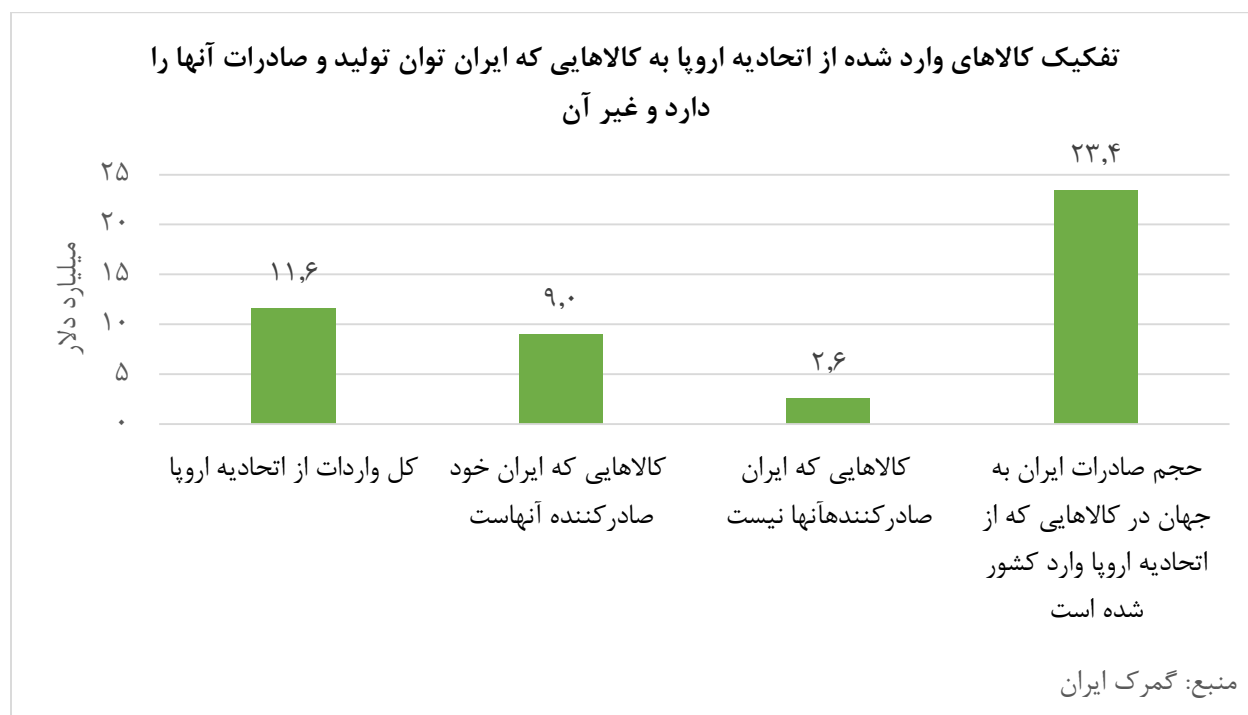

آهن و فولاد و محصولات از آنها

بررسی توانایی ایران در تولید و صادرات کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا

آمارها نشان می‌دهد که ایران در بسیاری از کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا، خود صادرکننده بوده است. در نمودار زیر حجم کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا که ایران خود صادرکننده آنهاست مشخص شده است:

بر این اساس نکات مهم در خصوص واردات ایران از اتحادیه اروپا به قرار زیر است:

- ایران در بیش از ۶۲ درصد از انواع کالاهای وارد شده از اروپا، خود صادرکننده است.
- ایران به لحاظ ارزش، در بیش از ۷۷ درصد از کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا، خود صادر کننده بوده است.
- ایران در ۹ میلیارد دلار از ۱۱,۶ میلیارد دلار کالای وارد شده از اتحادیه اروپا، خود صادرکننده کالا است و مبلغ این صادرات برابر ۲۳,۴ میلیارد دلار بوده است.

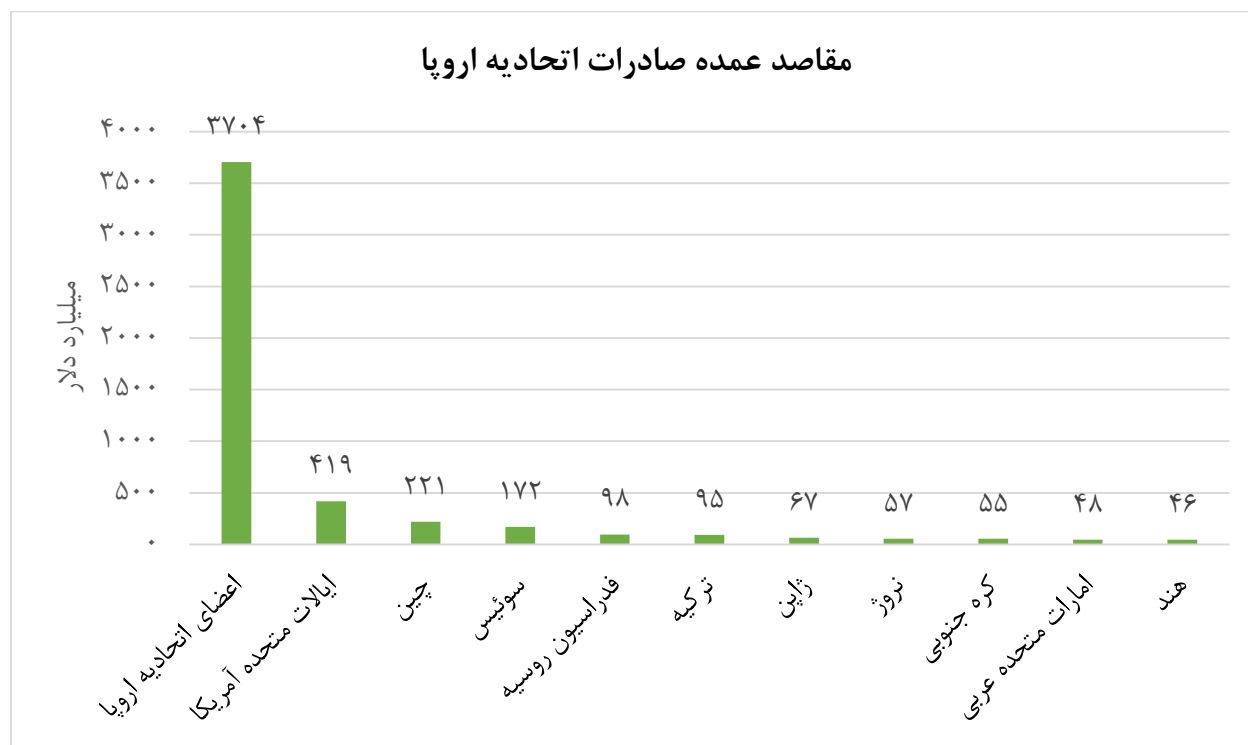
بخش پنجم: کلیات روابط تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا

یکی از موضوعات بسیار مهمی که برای تصمیم‌گیری درباره‌ی نحوه‌ی تعامل اقتصادی و تجاری ایران با اتحادیه اروپا باید مورد بررسی قرار گیرد عبارت است از میزان وابستگی متقابل آمریکا و اتحادیه اروپا به یکدیگر. زیرا بدینوسیله با دید بهتری می‌توان درباره مسائلی مانند نحوه تعامل با اتحادیه اروپا پس از خروج آمریکا از برجام تصمیم گرفت.

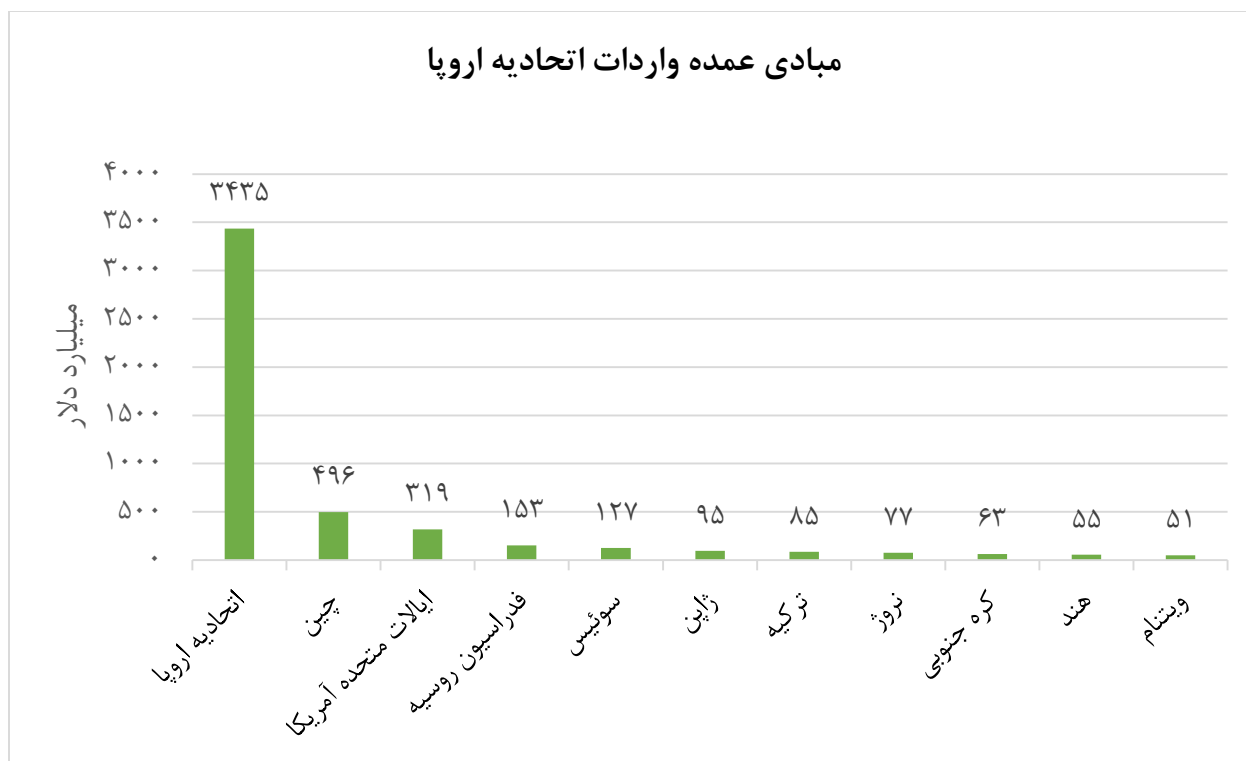
آمریکا از نظر حجم تبادلات اولین و مهمترین شریک تجاری اتحادیه اروپا محسوب می‌شود. حجم تجارت طرفین در سال گذشته میلادی برابر ۷۳۸ میلیارد دلار بوده است. از این مقدار ۴۱۹ میلیارد دلار مربوط به صادرات اتحادیه اروپا به آمریکا و ۳۱۹ میلیارد دلار نیز مربوط به صادرات آمریکا به اتحادیه اروپا است. بنابراین بهره‌ی اتحادیه اروپا از بازار آمریکا بیش از بهره‌ی آمریکا از بازار اتحادیه اروپا است و به همین دلیل آمریکا توانایی اعمال فشار تجاری بر اتحادیه اروپا را دارد.

چین پس از آمریکا بزرگترین شریک تجاری اتحادیه اروپا محسوب می‌شود. حجم تجارت طرفین در سال گذشته بالغ بر ۷۱۷ میلیارد دلار بوده است که ۴۹۶ میلیارد دلار آن مربوط به صادرات چین به اتحادیه اروپا و ۲۱۲ میلیارد دلار مربوط به صادرات اتحادیه اروپا به چین است. به همین جهت می‌توان گفت که چین در تجارت با اتحادیه اروپا، منفعت بیشتری نسبت به طرف مقابل دارد و باید مراقب بازار بزرگ خود در اروپا باشد.

ایران ۲۷ امین مقصد صادرات اتحادیه اروپا به خارج از حوزه‌ی خود بوده است. با احتساب صادرات نفت، ایران ۳۱ امین مبدا واردات اتحادیه اروپا از غیر اعضای خود بوده است. اگر صادرات نفت لحاظ نشود رتبه ایران از ۶۰ هم فراتر می‌رود.

مبادی عمده واردات اتحادیه اروپا

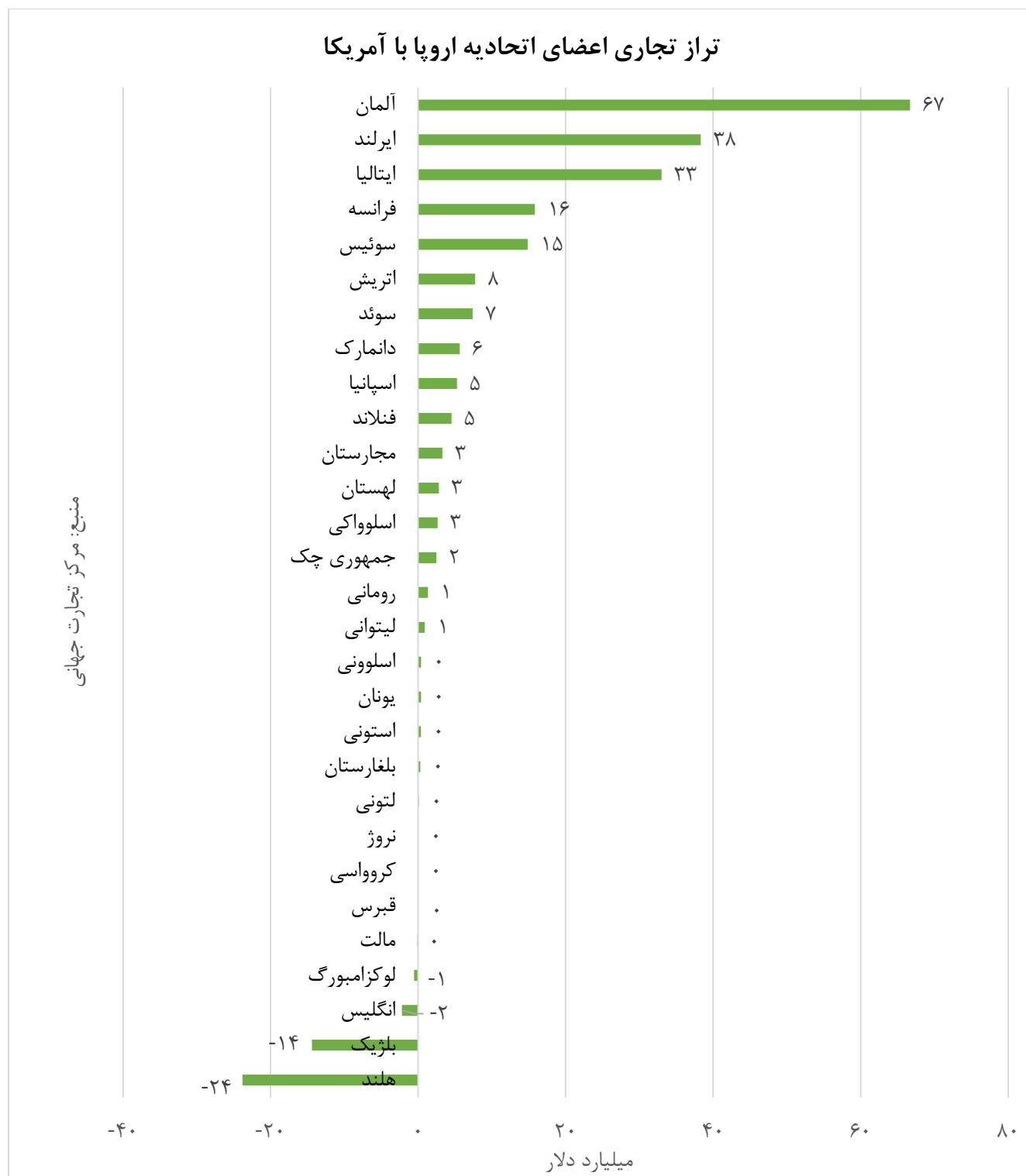

با بررسی آمار تجارت خارجی اتحادیه اروپا در ده سال گذشته نکات زیر را در می‌یابیم:

- اعضای اتحادیه اروپا در ده سال گذشته همواره بیش از ۶۳ درصد از صادرات خود را به مقصد یکدیگر انجام داده‌اند.
- بیشترین صادرات اتحادیه اروپا به خارج از حوزه خود، به مقصد آمریکا صورت پذیرفته است. این کشور بیش از ۷ درصد از کل صادرات اتحادیه اروپا را به خود جذب کرده است. حجم صادرات اتحادیه اروپا به آمریکا، بیش از ۳۴ برابر صادرات آن به ایران است.
- اتحادیه اروپا طی ده سال گذشته همواره مبدا تقریباً ۶۰ درصد از واردات خود بوده است.
- آمریکا با سهم ۵,۵ درصدی از واردات اتحادیه اروپا، دومین مبدا خارجی واردات این مجموعه سیاسی- اقتصادی محسوب می‌شود. حجم واردات اتحادیه اروپا از آمریکا بیش از ۲۷ برابر ایران است

کم بودن حجم صادرات اتحادیه اروپا به ایران در مقایسه با صادرات به آمریکا بدان معنا نیست که ایران شریک کم اهمیتی برای اتحادیه اروپا است زیرا اولاً تراز تجاری غیر نفتی به شدت به نفع اروپا است و ثانیاً مشکلات عدیده اقتصادی این کشورها اجازه چشم پوشی بر بازار بزرگی چون ایران را به آنها نمی‌دهد. اما به هر حال میزان وابستگی اتحادیه اروپا به تجارت با ایران در مقایسه با وابستگی این نهاد چند ملیتی به تجارت با آمریکا تا حدی از ارقام مربوط به حجم تجارت آن با ایران و آمریکا پیداست.

بیشترین تراز مثبت تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا مربوط به بخش‌های خودرو، وسایل نقلیه، دارو، ماشین‌آلات مکانیکی و انواع نوشیدنی‌ها است. در نمودار زیر تراز تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا به تفکیک اعضای این اتحادیه نمایش داده شده است.

جمع بندی

توجه به تجربیات گذشته در تجارت ایران و اتحادیه اروپا باید برای ترسیم سیاست های ایران در این حوزه به کار گرفته شود. به همین منظور در این گزارش ضمن ارائه کلیاتی از توانمندیهای اقتصادی و تولیدی ایران و اعضای اتحادیه اروپا، جزئیات تجارت طرفین در ۱۰ سال گذشته مورد بررسی قرار گرفت. انتخاب بازه زمانی ده ساله به دلیل مشخص نمودن تاثیر تحریمهای اتحادیه اروپا در سالهای ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ بر تجارت طرفین بوده است.

اولین نکتهای که درباره تجارت ایران با اتحادیه اروپا می توان گفت این واقعیت است که تجارت طرفین در سالهای گذشته شدیداً متأثر از روابط سیاسی دو طرف بوده است؛ به گونه ای که در برخی سالها حجم تجارت دوجانبه به دلیل تحریم ایران از سوی اتحادیه اروپا در مدت کوتاهی تا ۷۵ درصد کاهش یافته است. بررسی جزئی تاثیر تحریمها بر تجارت دوجانبه نشان می دهد که بیشترین اثرگذاری تحریمهای اتحادیه اروپا بر کالاهایی بوده که به نوعی نقش پیشران را در اقتصاد ایران داشته است. توقف خرید نفت و کاهش شدید فروش قطعات خودرو و ماشین آلات مکانیکی هر کدام تاثیر قابل توجهی بر شرایط اقتصادی ایران در سالهای ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ داشت که لازم است برای عدم تکرار آن برنامه ریزی شود.

تجربه سالهای ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ نشان می دهد که کیفیت واردات ایران از اتحادیه اروپا به گونه ای است که در صورت ایجاد اختلال در آن، صنایع مهمی همچون خودروسازی و صنعت حمل و نقل حداقل در بازه چند ساله دچار مشکل خواهد شد اما صادرات ایران به اتحادیه اروپا به گونه ای نبوده و نیست که بر تصمیم گیران اصلی اتحادیه اروپا اثرگذار باشد به گونه ای که موجب تغییر رفتار آنها شود.

نکته دوم مربوط به اهمیت صادرات غیر نفتی و نفت ایران به اتحادیه اروپا برای طرف اروپایی است. صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۸ برابر ۲,۷ میلیارد دلار بود که پس از تحریمهای ۲۰۱۲-۲۰۱۳ به کمتر از نصف کاهش یافت و تا کنون نیز به رقمی بیش از ۱,۵ میلیارد دلار نرسیده است. اقلام صادراتی ایران به اتحادیه اروپا به غیر از نفت عمدتاً یا اقلام مصرفی است و یا اقلام واسطه ای که در حجم کمی صادر می شود بنابراین کاهش و یا حتی حذف صادرات ایران به اتحادیه اروپا فشار چندانی به آن وارد نمی کند.

درمورد اهمیت صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا برای طرف اروپایی نیز باید گفت که عمده صادرات نفت ایران یا به مقصد کشورهای مانند یونان است که تاثیر کمی بر تصمیمات اتحادیه اروپا دارند و یا به مقصد کشورهایی مانند ایتالیا و فرانسه که نفوذ زیادی بر تصمیمات اتحادیه اروپا دارند؛ بخش اندکی از نفت خود را از ایران تامین می کنند که به همین دلیل صادرات نفت نمی تواند به عنوان یک اهرم قوی فشار در دست ایران در برابر طرف مقابل باشد.

نکته سوم تجارت ایران و اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته این است که بخش اعظم واردات ایران از اتحادیه اروپا مربوط به کالاهای غیر ضروری است. ایران در بیش از ۶۲ درصد از کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا خود صادرکننده است و مبلغ صادرات ایران ۲,۵ برابر مبلغ واردات کالاهای مذکور از اتحادیه اروپا است. بنابراین می توان گفت در شرایطی که صادرات غیر نفتی ایران به اتحادیه اروپا رقمی ناچیز و در حدود ۳ درصد از کل است، بخش اعظم واردات ایران از اتحادیه اروپا به مثابه امتیازی تجاری است که ایران بدون دریافت امتیاز متقابل به طرف اروپایی واگذار کرده است.

نکته چهارم تجارت ایران و اتحادیه اروپا این است که احتمالاً به غیر از بخش اندکی از داروهای خاص، باقی کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا را می توان از مبادی دیگر خصوصاً شرق و جنوب شرق آسیا تهیه کرد و در ازای آن بخشی از بازار طرف

مقابل را بدست آورد. در مورد واردات دارو لازم به ذکر است که نمودارهای ترسیم شده در این گزارش که بر اساس داده‌های مرکز تجارت جهانی تهیه شده است، تاثیر پذیرفتن قابل توجه از تحریم‌ها را نشان نمی‌دهد.

به عنوان جمع بندی می توان گفت بیشترین وابستگی میان ایران و اتحادیه اروپا، صادرات نفت ایران و واردات محصول از اتحادیه اروپا است؛ با این وجود، اتحادیه اروپا هیچگاه بازار غیرنفتی خود را به روی ایران نگشوده و در مقابل، همواره از مزیت صادرات محصول به ایران استفاده کرده است. همچنین بررسی ها حاکی از آن است که چه در صادرات نفت و چه در واردات محصولات مشابهی که از اروپا وارد می شود، ایران می تواند شرکای دیگری برای خود انتخاب کند.

اکنون دو سوال مهم مطرح می‌شود:

- ۱- آیا روابط سیاسی ایران و اتحادیه اروپا در آینده نزدیک گرم و همسو خواهد شد؟
- ۲- آیا می‌توان با اعضای اتحادیه اروپا که به دنبال دشمنی با ایران نیستند به طور جداگانه روابط تجاری را تقویت کرد؟

در مورد سوال اول پاسخ به دو دلیل عمده خیر است. اول آنکه قدرتهای برتر اتحادیه اروپا به دلایل اقتصادی مخالف افزایش قدرت و پیشرفت سیاستهای منطقه‌ای ایران هستند زیرا در صورت تحقق سیاستهای ایران در مورد منطقه، به طور طبیعی ایران بر جریان تجارت در منطقه بزرگی از غرب آسیا و همچنین شمال و شرق آفریقا مسلط خواهد شد؛ حال آنکه قدرتهای اروپایی نسبت به از دست رفتن بازارهایی که در گذشته در دست داشتند نگرانند. دلیل دوم پایین بودن احتمال عادی شدن روابط سیاسی ایران با اتحادیه اروپا، وابستگی شدید آن به آمریکا است.

اتحادیه اروپا به دو دلیل از بسیاری از سیاستهای آمریکا پیروی می‌کند و از مخالفت با آن می‌پرهیزد. اول اینکه اعضای اتحادیه اروپا برای تامین امنیت خود در برابر روسیه به حمایتهای آمریکا در قالب پیمان ناتو وابسته اند و دوم آنکه در مجموع، بیشترین صادرات اعضای این اتحادیه به مقصد آمریکا انجام می‌شود و آمریکا در صورت ناراضی می‌تواند حضور اروپایی‌ها در بازار خود را محدود کند.

اما در مورد سوال دوم باید گفت که مطابق تعهدات اعضای اتحادیه اروپا به این نهاد چند ملیتی، هیچ یک از آنان در حوزه تجارت نمی‌تواند به دلخواه خود رفتار کند و لازم است که همگی در حوزه‌ی تجارت تابع تصمیمات گرفته شده از سوی اتحادیه باشند.

بنابراین همانگونه که در سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی اشاره شده، لازم است که از وابستگی به کشورهای خاص و بد سابقه در حوزه واردات پرهیز شود و در انتخاب مبادی واردات کالاهایی مانند قطعات خودرو، صنایع حمل و نقل عمومی و ماشین‌آلات مکانیکی دقت بیشتری شود.